

НИВА
NYWA

КВІТЕНЬ 1939 KWIECIEŃ

З М І С Т:

	стор.
<i>о. Омелян Квіт:</i>	
Працюймо в Христовій любові	121—125
<i>М҃р. Богдан Казимира:</i>	
Станово-корпоративний лад	125—131
<i>Юліян Яр. Бабій:</i>	
Калуський деканат тому двісті літ назад	132—136
<i>о. Др. Володимир Фізо́ль:</i>	
Кілька актуальних питань про брацтва тверезости	136—140
<i>Редакція:</i>	
Замість відповіді на один лист	140—144
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Проблема чуда	144—148
<i>Х.:</i>	
Знаменне архипастирське посланія	148—153
<i>Observer:</i>	
Обрядова сторінка	154—155
Всячина	156—160

До цього числа „Ниви“ Адміністрація знов долучує розрахункові перекази а окремою поштовою посилкою вислала пригадку з обрахунком і просить Впр. Отців Передплатників, щоби вирівняли свої залежності за 1938 р. і вплатили передплату на 2-гий квартал 1939.

Реверенди, папістики, пальта і футра

для Всч. Духовенства — на осінний і зимовий сезон поручає кравецька робітня
В. ХОМИН, Львів, вул. Домініканська 11, тел. 283—95.

НИВА

„NYWA“

Czasopys pryświaczenyj cerkownym i suspilnym sprawam
Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2.50 долари річно

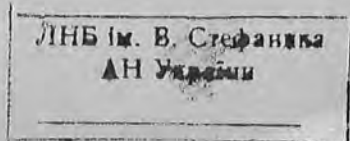
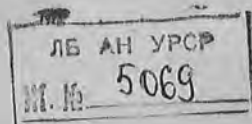
Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

Працюймо в Христовій любові.

Прощаючись з своїми учениками в останнє, сказав Христос: „Нову заповідь даю вам, щоби ви любили один одного, як я полюбив вас. По сім спізнають всі, що ви мої ученики, коли любов будете мати між собою!“ І вірні Христовому заповітові плекали Христові ученики ту любов між собою, з любовю жили, з любовю проповідали св. євангеліє, з любовю зносили всякі труди і хрести, і з любовю йшли на смерть за Божу справу. А від Апостолів й учеників Христових, наче соняшне проміння, рознеслася любов на всіх вірних християн. Любовю Христові ученики світ здобули і заволоділи ним. На любові виросла сильна Христова держава, якої навіть ворота пекла не здобудуть.

Одначе нині бачимо, як дуже світ змінив своє обличчя. Гасне християнська любов, бо її випирає зависть і ненависть. Почавши від маленької родини, а скінчивши на державах і народах, усі ворогують між собою та ненавидять себе. Стає на світі тісно, жахливо, нестерпно. Бо не стало любови. Хтож має її вернути світові? А вже ж що наслідники апостолів й учеників Христових.

І дійсно нині Христова Церква самотня несе між людей Христову любов і мир. На найбільші загії ворогів Христа Церква все відповідає любовю. З Христовою любовю зносить усі труди і кроваві переслідування нинішнього часу, і нині

Христові мученики, вмираючи за Христа, моляться за мир і любов між народами світу.

І нашому українському народові цієї християнської любови дуже багато потрібно. Бо ми бачимо в народі багато незгоди, сварні, поділів і взаїмних ворогувань. А для недержавної нації це просто руїна і загибля її існування. Христова Церква у нас є цим одиноким чинником, що Христовою любов'ю об'єднує всіх Українців на наших землях в одну християнську і національну родину. Бо в нас, хто відірветься від Церкви і від її обряду, уже й відірвався від української нації.

І серце нам радується, бачучи, як наші вірні горнутья до своєї Церкви і твердо тримаються свого обряду. І мило нам чути, як вірні в селі чи містечку горнутья до свого душпастиря з великою пошаною і любов'ю. Тоді й між цими вірними мусить бути одна думка, один дух і взаїмна любов. Там і духове життя напевно процвітає.

Це мусить дуже підбадьорювати того душпастиря, що тішиться таким привязанням і любов'ю своїх парохіян. Але часами буває таке, що той самий душпастир, хоч може несподомо, розжене ту любов з парохії. Наведу приклад, бо саме йде мені про те, щоби такі похибки не повторялися.

Нпр. скажімо, що в якійсь парохії недовгий час адмініструє душпастир. Ревно працює в церкві, працює в установах, і люди його полюбили та пригорнулися. Аж нараз духовна влада назначила на ту парохію сталого пароха й адміністраторів треба перенестися в іншу місцевість. І починають люди жалувати за любленим душпастирем, а душпастир зачинає жалувати за людьми. Не говорю про те, щоби жалував за матеріальними відносинами у даній парохії, бо за цим душпастир не сміє жалувати, але скажімо, що насправду душпастир жалує за улюбленими душами, з якими зжився і дає їм до розуміння, що він не хотів би від них відійти. І що тоді діється? Парохіяни, що не визнаються на канонічному праві, розуміють жаль свого душпастиря в той спосіб, що йому сталася кривда. І що цю кривду заподіяла йому духовна влада. І зачинають дуже біdkатися над долею цього душпастиря, ідуть в парохії всякі бесіди, сплетні, здогади, які кінчаються тим, що збирається перший гурт людей, їде делегація до Консисторії і тут спершу просять, а потім отверто жадають, щоби їх душпастиря не рухати з місця, бо він мусить лишитися у них. Консисторія вияснює делегації канонічне право, але люди й слухати не хочуть. Ідуть раз, другий, третій, і врешті: „Або лишаєте нам назад нашого душпастиря, або ми жадного не хочемо!“ Ще й зачинають погрожувати: „Ми до церкви не підємо! Ми на сектантство перейдемо“, тощо.

Робиться в селі рух і замішання. І хто тому винен? Душпастир, що жалувався-плакав перед людьми. Він нерадо слухає приказів своєї влади, а парохіяни через те вже зовсім

не хотять слухати. Вони тепер зачинають всюди ходити, їздити, говорити, радитися, випитувати і в такий спосіб виробляється у них сліпа впертість. На свою духовну владу зачинають нарікати, бо вона не хоче вволити їх волі. Будучого свого пароха зачинають ненавидіти, бо він „виганяє“ їх адміністратора з села. Хоч цього будучого пароха вони ще може й не бачили на очі, та не знають, хто він, який він. Для них вистарчає те, що їх адміністратор про цього пароха нічого їм не сказав, або не сказав багато доброго, або лиш підсміхнувся. Не говорю вже про те, щоби він представив його у відьомному світлі, або, не дай, Боже, кинув клевету. Бо горе такому душпастиреві! Він в такий спосіб копав би яму сам під собою, та усім духовенством загалом.

Але кінець кінців виїздить адміністратор з парохії. Хоче приїхати парох, а люди не пускають. Трапляються нині й такі типи, що рвуться, щоби чинно зневажати його. І що тоді? Адміністратор виїхав, парох не може спровадитися і парохія лишається без душпастиря. А такий стан ворогам Церкви — як найбільше бажаний. Зараз тут як зпід землі з'являються сектанти, комуністи та інші агенти, і диявольська робота йде. І настає в парохії цілковита духовна руїна. І хто тому винен, як не адміністратор? А він був ревний душпастир. Лиш свою особу поклав на перше місце, а через те й парохіяни замість справи Божої поставили на першому місці свої особисті амбіції. Тоді в парохії настають поділи, — одні за цим, другі за тим, а ще інші байдужніють на все. І дуже тепер трудно привести все до ладу. В ріжний спосіб направляється лихо, але чи це добре, як дерево зачинає рости корінем до гори?

Подібні випадки трапляються й по тих парохіях, куди прийде молоденький сотруди́ник, теж ревний душпастир. Звичайно молодий, здоровий, гарно співає, добрий проповідник, працює в церкві, веде громадянську роботу. Безперечно, скоро зеднує собі всіх парохіян. Бо парох уже старий, голосу не має, проповідь уже йому так не вдається, і в громадянській роботі може так не го́ден пристосуватися до нинішнього часу. Але він парох, заряджує парохією і відвічає за парохію. А сотруди́ник з життям. Парох ряди́ть і сотруди́ник ряди́ть. Він сильний, бо люди за ним. Йому б лиш „право управи“, дарма, що парох здоровий і ще не в такому стані, щоби можна було випровадити його з парохії до якоїсь санаторії, у стан спочинку. І ряди́ть обидва душпастирі, а люди не знають, кого слухати, та лишу підсміхаються скрито.

Коли ж парох твердий і не подається сотруди́никові, тоді сотруди́ник зачинає скаргитися перед людьми. Жалується на свою кривду, видвигає багато непотрібних справ, критикує всякі зарядження, частенько плаче над тим, що парох не дає йому належного удержання, тощо. І знову в парохії зачинається рух. Ідуть по хатах розмови, обмови, здогади, вкінці

збереться гурт людей і пишуть письмо (звичайно анонімове) до пароха, та по своєму вставляються за „кривду“ сотрудника, та по своєму зачинають вчити, жадати і грозити. Не помагає,— тоді знов письма, збирається делегація і зачинають їздити.

Тоді парохія ділиться на групи, розбуджується любов і ненависть водночас, а сотрудник бачить, що вже перетягнув струну і виїздить в іншу місцевість. Бо сотрудник всюди лиш хвилевий. Але хто має збирати ту бурю, що він її засіяв в парохії? Та тільки мусить цей нещасний парох, бо він парох в парохії. На довший час ферментують в парохії непорозуміння, нарікання і всякі кваси, що вкінці кінчаються байдужністю парохіян до релігійних справ загалом. І що ревний сотрудник своєю працею збудував, те водночас своїм невідповідним потягненням зруйнував, а може й ще більше пошкодив. Коли б за кілька літ вернувся до тої самої парохії як парох, побачив би на власні очі.

Безперечно, що й парох повинен гідно трактувати свого сотрудника, як співробітника, співбрата, повинен бути виrozumілий на його молодечий запал і дати йому належне удержання. Про те я вже свого часу писав на сторінках „Ниви“. Але сотрудник повинен гідно трактувати свого пароха, і теж повинен бути виrozumілий на його сивий волос. Бо він теж колись був молодий, і голос мав, і проповідником був, і теж якусь цеголку вложив у громадянську роботу.

Тому й адміністратор, і сотрудник, і парох, усі нехай кермують виключно Христовою любов'ю, як Христові ученики. Бо невідповідними потягненнями підкопуємо в першу чергу свій власний авторитет, а потім і цілого духовного стану загалом. А підкопуючи авторитет духовного стану, підкопуємо авторитет Церкви, якої ми є першими слугами. У душпастирській праці памятаймо все на слова Спасителеві, що „ін єсть сіяй, а ін жний“. Не питайте за „право управи“, чи добру парохію, але питаймо себе, чи гідно можемо сповняти цей обов'язок, який на наскладають. Нехай нас не лякає зміна душпастирської посади, бо всюди ми в Христовому винограді. Немає такої душпастирської посади, там, „де ворон костей не заносить“, якими дехто страшити навик. Є лиш одно стадо Христове, ближче і дальше, де Господь його примістив. І всюди стадові треба душпастиря, бо і сотна овечка спасення прагне. Духовна влада у своєму благоразум'ї чимало продумує, кого де потрібно.

Тому змагаймо до того, щоби всякі непорозуміння, в зародку і в мирі ліквідувати самі між собою. Отці Декани нехай будуть чуйні у тих справах, і своєю повагою, розвагою і властю в час полагоджують всякі непорозуміння в парохіях, остаточно вчас подадуть до вирішення справи вищій своїй владі. Бо горе таким душпастирям, коли аж міряни мали б братися мирити своїх душпастирів. Пощо тих анонімів, письм,

і делегацій, що не доводять до направи справи, навпаки, ведуть до духової руїни. Та ж нині уже й за дяком ідуть письма, їздять делегації, бо одній частині села дяк подобався, а другій не подобався. Працюймо в Христовій любові, і памятаймо на слова Христа: „По сім спізнають всі, що ви мої ученики, коли любов будете мати між собою!“

о. Омелян Квіт.

М-р Богдан Казимира

Станово-корпоративний лад.

(Продовження)

II.

ЦЕХИ ТА ЇХНЕ ЗНАЧІННЯ.

„В минулому столітті знищено давні товариства ремісників, не установляючи на їх місце ніякого іншого засобу охорони“.

ЗМІСТ. Проф. організації у давнині. Роля Церкви. XI. до XIV. в. — розвиток цехів. XV. і слідує століття — їхній упадок. Закон Chapelier Відродження професійних товариств.

При такому стані річей треба шукати можливостей, щоби вийти з найменшими втратами. Треба шукати зразків та користати з набутого досвіду, як висліду праці століть. При цьому не треба забувати, а треба мати на увазі, що кожда доба має свої питоменности і до неї не можна завжди і в подробицях пристосовувати добрих колись форм. І коли в часі нинішнього упадку католицький світ глядить у минуле історії і бачить, що у середньовіччі цеховий устрій був тим чинником, який причинявся до морального й матеріального розвитку людства, то тим він не висказується, що хоче без застережень його прийняти. Римські Папи, що проповідували обнову суспільного станового ладу, покликувалися на середньовічні часи, але не з думкою задержувати біг колеса життя і завертати його до давнього, як дехто думав. Вони звідтіля, крім самої назви, взяли головню ідею. Так теж маєтись справа з покійним папою Пієм XI.¹⁾

Сягаємо в глибину історії, щоби виказати, що становий принцип все був стосований. Не був він чужий давньому Римові чи Візантії, як також не був видумкою середньовіччя. Коли він тепер проявляється в корпоративних установах, то видно, що між ними мусить бути якась зв'язь. Часом вона незаметна, не кидається на перший погляд в очі, але старання

¹⁾ Гляди: Piwowarczyk: Kryzys... op. cit., стр. 117.

про нормування господарського чинника в житті людей все знаходило вислів у формах громадського устрою. Поповнював би той чоловік блуд, що нпр. утотожнював би давні римські колегії чи германські гільди з цехами або теперішніми корпораціями. Бо різниці між ними великі. На них складаються такі чинники, як — державний устрій, розвиток громадянського життя, стан господарських відносин, спосіб думання й розуміння різних понять, тощо. Інші форми прибирає суспільно-господарське життя тепер, а інше воно було тому пять чи десять століть назад. Але сама суть, тобто головна ідея однакова. Членам суспільства присвічує почуття співзалежності та бажання співпраці. Хочемо на них вказати.

Історія вчить, що члени суспільності лучилися у товариства, з яких витворювалися різні звання, професії, стани. Вони витворювали між ними співзалежність і духа співпраці та групували їх у професійні спілки, союзи та стани товариства.

Такі професійні товариства були знані на Сході й Заході, в Греції, Візантії та Римі, а цехи, що характеризували середньовіччя, були їхніми типовими зразками. Всі тоді розуміли, що фахова праця, хоч би яка індивідуальна, не є лиш фізичною функцією, не є лиш засобом до життя, але теж моральною чинністю, суспільною службою, і тому професійних обов'язків не можна виповняти з особистого становища, як це проповідує лібералістична система, — але як службу для громадянства, нації, держави¹⁾.

В тому самому дусі говорили великі мислителі давнини: Платон, Аристотель чи св. Тома. І якраз на цій ідеї ґрунтується корпоративний устрій. Можна навіть корпоративного принципу дошукуватися у всіх історичних спільнотах, у різних ступнях і видах²⁾, за виємком демократичного XIX. ст.³⁾, що в станових організаціях бачив перешкоду для вільної конкуренції.

Рим від найдавніших часів знав товариства робітників та ремісників, що групувалися в т. зв. колегії, яких початки сягали Сервія Тулія, а закон XII. Таблиць прихильно до них ставився⁴⁾. Колегії, то були „гурти головних плебейських ремісників, щоби забезпечити собі релігійне та професійне життя“⁵⁾. Подібну основу находимо теж в пізніших цехових організаціях. Ті колегії тішилися свободою, завідували своїм майном, вибирали одного, що чував над їхніми інтересами. Члени гуртувалися у своєрідні побожні брацтва, під покровом

¹⁾ Мета з 17. II. 1935., о. др. М. Конрад: „Корпоративний устрій громадянства“.

²⁾ Порівняй: G. de Pascal, op. cit. — перша часть — Le Passé, Paris 1905, стр. 21.

³⁾ Гляди: M. Manoïlesco, op. cit., стр. 11.

⁴⁾ G. — L. Duprat: La Solidarité sociale — ses causes, son évolution, ses conséquences. Paris 1907, стр. 76.

⁵⁾ G. — L. Duprat: op. cit. стр. 76.

одного з божків. Найбільше клопотів мали вони з невільниками, що були найбільшою їхньою загрозою. Невільники, позбавлені свободи, віддані на ласку чи химеру свого власника, безплатно виконували всі праці. І що за іронія!!

Бож саме ті колегії, у своїй більшості, складалися з невільників і чужинців. Римлян там не було, бо всяку фізичну працю уважали вони за нечесть, нарівні з невільництвом. А нпр. красномовний Ціцерон своїх співгромадян навчав, що хто живе з наємної праці, не може мати шляхотних почуттів.

Знов же імператори не виступали проти тих організацій і часто йшли їм на руку, а в часах, коли їх скарги були надшарпані, простягали до них свої руки, щоби рятувати фінансовий стан, підірваний політикою.

Ще остають Германи. Про них теж два слова. Ті войовничі народи, внаслідок багатих лицарських бенкетів та бурхливих походів, набули духа гуртування. Він дав почин знаним гільдам, паралелям римських колегій¹⁾.

Не треба забувати, що новоповстала Церква у великій мірі причинилася до закріплення ідей солідарності й любови ближнього та справедливості. Саме вона спричинила ту революцію умів, що інакше тодішній світ почав глядіти на чоловіка і працю. А великий філософ, св. Павло, в листі до Єфесян (4, 16) навчав, що „з котрого (тобто Христа) кожде тіло зложене і споєне всякими в'язами взаємної допомоги, по дійству відповідному для кожного поодинокого члена, бере собі зріст для збудовання самого себе в любові“.

Під впливом християнства повстали в середньовіччі цехи. Розвиток цехів у Західній Європі припадає на часи XI. до XIV. ст. Тоді їх сила і вартість. Потім приходить занепад. У XII. столітті цехи під різними назвами, входять у зв'язки з публичною владою, щоби одержати заповуку для своїх норм і звичаїв. XIII. вік приносить поважні реалізації, що проявлялися в забезпеченні праці та промислової власності й нагляді, щоби призначення не скупчувалися в одних руках і не наносили шкоди другим. Рівнож наглядано над продукцією, забезпечено робітниче судівництво, між продуцентом і консументом щез посередник, збільшилася солідарність робітничої родини, тощо²⁾.

З XV. століття починається їхній занепад. Психологічний момент, що їх споював, никне. Цехи стаються наче синдикатами майстрів, що бороняться перед конкуренцією і стають нестерпні для челядників. Вони з свого боку реагують та гуртуються і так творять протипагу. Розуміння солідарності слабне, а XVIII. ст. приносить найбільший удар, 15 червня 1791 року французькі Законодатні Збори ставлять

¹⁾ Порівняй: G. de Pascal, op. cit., Le Passé, стр. 24.

²⁾ Гляди: G. de Pascal, op. cit., — Passé стр. 35 і 36; автор покликається на Tisserand-a.

заборону і зносять товариства, що мали назву цехів. За нею пішли інші держави, а 1800 року в Англії накладано кари на якінебудь прояви гуртування.

Так вони зійшли з оvidу, а на їх місце ніщо не прийшло; було безрадне громадянство, що почало шукати виходу.

З історії цехів бачимо їхні світлі й темні моменти. На них треба звернути нашу увагу.

Цехи самі в собі лучили майстрів і нормували життя челядників, почасти й учнів, а їх завдання було потрійне. Воно відносилось до господарського життя. Цехи нормували продукцію, контролювали якість продуктів та були сторожами справедливих цін.

Головну ціху середньовіччя, тобто часу існування цехів, цитований Марітен доbachує в „змаганні до органічної єдності“. Вона була тим вузлом, що споював різні чинники і творив відповідне середовище для згоди в суспільстві. Свою працю дочасної гармонії будував на духовій спільноті. Тим умовинам сприяла рівночасно сама суспільність, що була „перенята своїми релігійними й суспільними обов'язками“¹⁾. Бо найбільшими успіхами тогочасного станового ладу було старання пристосувати продукцію до потреб місця, співпраця і належна заплата. — „Головною ціллю цехів — каже Тонно — було устійнити і надати моральний характер професійним відношенням при допомозі технічних, господарських і соціальних норм“²⁾.

Крім своєрідного монополю цехи dbали про внутрішній порядок, про взаємовідносини між його членами. Dbали про належний розподіл різних занять; то був — каже Дюпрат — „правдивий розділ праці“³⁾. Взаїмне несення помічі між членами, тобто майстрами та челядниками, виходило з братнього способу їхнього життя. Було воно нормоване різними приписами. По більшій теж часті жили вони одним спільним життям. Різниця між ними була саме в тому, що одні з них були майстрами, другі челядниками, а треті учнями. Одначе та різниця не давала дуже відчуватися. То не були якісь противні собі „класи“, а були то етапи шляху, що його кожний з них мусів пройти.

Майстер, приймаючи до себе на науку учня, тим самим зачисляв його до гурту своєї сім'ї. Крім науки, яку в нього побирав, учень одержував ще харч, нічліг, одіж і деяку винагороду. Ці, щойно вичислені зобов'язання накладав цех, що через своїх членів міг вглядати у життя поодинокого майстра.

Загально приймається, що цех складався з тих трьох родів людей, а Паскаль наводить ще четвертий рід, який він

¹⁾ Précis de sociologie, збірна праця, Marseille 1934. — J. Tonneau — sociologie économique, стр. 135.

²⁾ Précis de sociologie, op. cit., стр. 133.

³⁾ G.-L. Duprat, op. cit., стр. 78.

зове „клясою“. Йде власне про т. зв. сторожів або присяглих (*les gardes ou jurés*), що були виконавчою цеховою владою.

Праця челядника йшла у двох напрямках. Челядник наймався або на протяг якогось часу, або щоби виконати якусь працю. А коли тепер, у ХХ., ст. питання годин праці не перестає бути актуальним, коли люди стараються здійснити ідею 40 годинного тижня праці, то тоді ця болячка не входила в програму клопотів дня. Вона не була одностайно унормована, а тільки так, як тепер мається в рільництві, залежала від сезону, праці, місцевих умовин, тощо.

Завдяки різним умовинам робітник мало працював — приходили різні свята, — численні ще в тих часах, — неділі та інші торжества. Рівнож не було дозволу працювати в ночі. Тому дехто заключає,¹⁾ що в той час години праці, виконаної на протязі одного року, не переходили годин праці теперішніх робітників, які працюють по фабриках. Хоч винагорода за вложений труд не йшла з ним у парі і хоч тепер деякі робітники матеріально краще стоять, чим тоді, але одно важне, що той час не знав нещастя нашого століття, себто безробіття. Тогочасний робітник міг відпочати, жити родинним життям та кріпитися духово.²⁾

Крім того цехи посідали своє спільне цехове майно. Воно було необхідне, щоби відповісти вимогам, які ставила форма стоварищення. Бо цехи, що повставали в крузі середньовічних станів, були то „продукційні, освітні чи інші спільноти, які мали монополевий управнення“.³⁾ Тому повинні були вони дбати й старатися про своїх членів.

При такому зборі зюдей могло приходити до непорозумінь, могли наростати ферменти в нутрі організації. Але Гурскі каже, що у трьох річах, а саме еластичности системи, глибокій релігійній основі та етичних засадах містилися ті невидимі сили, які старалися до того не допускати.⁴⁾

Воно було й силою та причиною розквіту цехового устрою. Але, на нашу думку, було ще дві, не менше важні, а саме філософічні — християнські основи й моральна сила Церкви та роля й ціха середньовічної держави, що не встрявала у все життя, а полишала організаціям громадян, тобто цехам, автономію, щоби вони самі про себе дбали.

Крім цих ремісничо-робітничих цехів організувалися й розвивалися цехи купецькі. Вони собою представляли силу, а деколи мали навіть свою флоту і стояли нарівні з державами. ... „Купці й ремісники — каже Грушевський — лучилися в союзи, організувалися союзи міст, і як не грошем, то

¹⁾ порівняй: *Précis de sociologie*, op. cit., стр. 134.

²⁾ G. de Pascal, op. cit., — *Le Passé*, стр. 39 і 40.

³⁾ K. Górski: „*Ustrój korporacyjny w Polsce średniowiecznej*“, стаття в „*Przegląd Powszechny*“, т. 199, за рік 1933, стр. 87.

⁴⁾ тамже: стр. 94 і 95.

зброєю поборювали ті труднощі (тобто ті, які витворювали форми тодішнього ладу), відкуплювалися від претенсій, або відбивалися від них оружною рукою і на руїнах феодалного устрою розвинули нове життя, яке викликало подив сучасників своїм багатством, культурністю, поступами техніки.¹⁾

З таких то основ зродилася Ганза, союз німецьких міст, що підніс багатство портів Північного і Балтійського моря.

Так отже цей устрій до XV. ст., як ми вже згадали, був наскрізь позитивний. Він єднав в організаційних рамках людей, що занимали якесь місце в господарстві, на основі професій, а не „класи“. Зроджувалась в такий спосіб атмосфера господарської солідарності і суспільного спокою²⁾.

Паскаль дає формі цього ладу імя „опікуна і то в змислі найбільше широкому“. Був він опікуном консумента і розтягав свої крила над продуцентом, починаючи від самого майстра, через челядника, до учня.

Покупець мав запевнений добрий товар, не боявся наглої і спекулятивної підвишки цін і знав, що все найде потрібні речі. Знов жеж майстер на свою руку нічого не міг робити. Мав він владу над челядником і учнем, мав запевнений ринок збуту і не боявся конкуренції та вповні віддавався своєму званню. Великою опікою був обнятий також челядник і учень. В такий спосіб цеховий устрій ішов на руку своєму членови, тобто „могутня організація запевнювала йому пошанування його прав“.³⁾

Але крім тих наскрізь позитивних цій в цеховому устрою були великі недомагання, що спричинювали втрату впливу на довкілля та здержували розвиток господарського життя⁴⁾. Дефурні, професор політ. економії на лювенському університеті думає, що цехи зникли не тому, щоб самі були злі, але тому, що обмежувалися до якоїсь вузької території, йшли у розріз з поступом поділу праці, не пристосовувались до вимог модерного промислу й не дозволяли самостійно існувати новим професіям.⁵⁾

З другого боку неприязні відносини між майстром і челядником не віщували добра. Крім того до них ставилися ворожо політичні чинники, добивали їх великі податки, як також нова течія — лібералізм. У 1776 році мін. Тюрго (Turgot) старався їх знести, але вони ще існували. У Франції прийшов їм кінець 14 червня 1791 р. Тоді перейшов т. зв. закон Шапеліє — loi de Chapelier, — що раз на все зніс цеховий

¹⁾ Михайло Грушевський: Історія України, т. VI. стр. 138, Київ—Львів 1907.

²⁾ ks. Jan Piwowarczyk: Encyklika Leona XIII o kwestji robotniczej..., Kraków 1933 — в інтерпретації, стр. 26.

³⁾ G. de Pascal, op. cit., — Le Passé — стр. 33.

⁴⁾ Порівняй: ks. J. Piwowarczyk: Encyklika... op. cit., стр. 26.

⁵⁾ M. Defourny: „Leçons choisies d'économie politique et sociale“, Louvain 1932, стр. 61.

устрій та заборонив гуртуватися в товариства. Перший артикул звучав так: „Тому, що знесення всіх родів цехів того самого стану і професії є одною з головних основ конституції, забороняється їх під якимнебудь видом відновляти“.¹⁾

Ремісники остали самі, позбавлені оборони, кинені як жертва в руки нелюдяних капіталістів. З сумом констатує Лев XIII. в енци. „*Rerum novarum*“, що в минулому столітті знищено давні товариства ремісників, не установаляючи на їх місці ніякого іншого засобу охорони“.

Шойно у другій половині XIX. ст. робітничі організації віджили. Але гуртуються вони як каже Шпани — „дико“ — стали на класових заложеннях. Повстають могутні синдикати, що — на великий жаль — у великім числі були перейшли під червоні прапори I. і II. Інтернаціоналу. Та, на щастя, багато з мас робітництва бачить обман і облуду та стає членами християнських синдикатів.

Працедавці із свого боку також лучаться часто у форми картелів, але станова співпраця теж для них далека. Тому оводі недавніх літ і досвід минулого виповідається за потребою обнови духового й господарського життя. Він знаходить свій вислів у християнських станово-корпоративних засадах.

При кінці цих заміток про цехи треба завважити, що вони повставали не лиш з господарських потреб. На їхній розвиток впливали ще християнські засади, моральні основи, піддержувала їх схоластика. Одним словом були вони витвором тогочасного духа.

Хоч гуманізм, як теж і лібералізм обидвох напрямів, тобто філософічного й економічного, чи розвиток і збільшення ринків збуту, яких цехи вже не могли обслужити, чи вкінці деякі власні недомогання — спричинили, що вони підупадали й остаточно зникли, то всетаки їхній вплив остався. Якраз спадкоємцем їх головної ідеї це теперішнє змагання до станового устрою суспільства.

Тому треба поставити собі запит, який саме вплив цехового устрою на корпоративний лад? Відповідь буде позитивна, однак той вплив не є прямий, безпосередній. Круг теперішнього корпоративного устрою, що узглядноє тільки чинники господарські чи господарські й моральні, є більше загальний, ніж у цехів. Знаємо, що цехи майже не виходили поза робітничі, ремісничі, чи купецькі справи. Тому можна сміло сказати, що новість корпоратизму лежить в універсалістичнім схоплюванні життя. Цеховий устрій дав фундамент, що його теперішнє життя вбрало у кращі й гнучкіші та нові, себто корпоративні форми. Іншими словами — цеховий устрій послужив нам дороговказом при обнові суспільного ладу.
(Продовження буде).

¹⁾ Pascal, op. cit., — *Le Passé* — стр. 61, рівнож Chenon : „*Le rôle social de l'Eglise*“, Paris 1928, стр. 282.

Юліян Яр. Бабій

Калуський деканат тому двісті літ назад.

(Докінчення).

Интересні вістки про число парохіян у тих часах. Перший візитар подавав тільки число господарів тобто родин, а другий побіч того ще й загальну скількість душ¹⁾. З обчислень виходить, що в 1746 р. припадає на одну родину пересічно 4,7 душ. Користуючись цим числом, дістанемо приблизну кількість вірних у кожному селі та в усьому калуському деканаті в 1740 р. Для порівняння беру старші дані з шематизму 1841 р. та новіші з 1931 р., менш більш у відступах по сто літ. Все те унаглядное табелька на стор. 133.

Про стан релігійного життя та моральности парохіян візитації не дають ніяких відомостей. Довідуємося тільки, що вірні радо відвідували Манявський Скит. Візитатор напоминає дуже кожного пароха в калуському деканаті, пильно дбати, щоби його вірні не йшли у той монастир сповідатися, передусім у пасхальному часі. Коли би хтось по упімненні таки не поправився, священник обов'язаний зараз повідомити вищу владу.

Парохіяни були обов'язані щороку платити своєму отцеві духовному означені данини (т. зв. „рокове“). Більш як правдоподібно, що ті повинности це норми тільки звичаєвого права (нпр.: Лдз. — кається „według tutejszych zwyczajów“). А давали гроші на вино (звичайно в Великий піст) і муку на просфори у великі свята (т. зв. „проскурне“). По одному грошеві приносили в За., Кал. II., Коп., Рип., Угр. I. і II., по два в Яс. I. та II (із зазначенням „хто зможе“), по три в Лдз. і Неб. та по шість Кадоб. і Сів.; по кілька грошів у Мост. Тільки по мисці муки давали в Мисл. Вино купували самі парохіяни в Довг. і Коп. (із застереженням „деколи“). Знову ж у всіх інших селах калуського деканату не було ніяких норм відносно данин парохів. І так „nihil certe contribuunt“ зазначив візитатор у селах: Віст., Граб., Добр., Зав., Кал. I., III., Кам., Кроп., Петр. I., Підм. і Явор. Очевидно, що це не виключає дарів у формі милостині; нпр. про священника в Кал. III. записав візитатор: жие „ex pura elemosyna“.

Без сумніву, що підставою удержання священника були ерекціональні поля. Але — як виходить із досить докладних про те звітів візитацій, — справи тут далеко ще не були впорядковані. Деякі парохії майже зовсім не мали за-

¹⁾ Візитатор у 1746 р. міг записати точне число парохіян, бо священники, згідно з бажаннями попереднього візитатора, всюди позаводили реєстри своїх парохіян.

ПАРОХІЯ	1740 р. госпо- дарів	1746 р.		1841 р. душ	1931 р. душ	1740 р. душ около
		госпо- дарів	душ			
Вістова	30			719	1118	141
Грабівка	18			540	1200	85
Добрівляни	ок. 30			478	1110	141
Довге	60	57	232	664	976	282
Завій	29			633	2000	136
Загіря	26			457	535	122
Кадобна	ок. 30			650	1600	141
Калуш I.	27					127
Калуш II.	130			2127	3200	611
Калуш III.	40					188
Камінь	60	69	303	1010	1405	282
Копанки	20			637	1569	94
Красна	50	80	320	1259	1723	135
Кропивник	?			1020	1877	—
Лдзіне	20	31	162	623	1090	94
Мислів	20			517	1069	94
Мостище	36			699	1461	169
Небилів	60	122	514 ¹⁾	1270	2220	282
Петранка I.	30	50	270			141
Петранка II.	40	40	240	1561	2650	188
Підмихайле	40			1254	2400	188
Рипянка	20			369	675	94
Сівка	24			643	1148	113
Угринів I.	36	44	199	934	1310	169
Угринів II.	20	21	150	354	845	94
Яворівка	10			195	456	47
Ясень I.	42	44	218		1603	187
Ясень II.	45	28	181	1848	1627	211
Разом	1003	586	2789	20461	36867	4556

¹⁾ Разом із Майданом і Слобідкою, яка доти мала належати до небилівської парохії, доки в Слобідці не буде відповідного („pależyty") священика.

безпечення полем і ледви площа, де стояло мешкання священика, належала до церкви (Кал. I, II), а поля до управи або нічого не було, або дуже мало, ось нпр.: Кал. III. — орного поля на три дні орання, Граб. — город на два дні орання, а поля орного було щось трохи, але тепер лісом поросло, Угр. II — священник має стільки поля, що двох потужних підданих.¹⁾ Щобільше — декуди „резиденція“ стояла на ґрунті солтисівським або панським і з того титулу відбували священники різні підданчі повинності, Угр. I. на панським, — чинш і підводи.²⁾

Про стан господарки на ерекціональних полях нічого не можна з записок вичитати. Про садки згадується у: Віст., Добр., Долг., Кроп., Неб., Підм. і Рип. Найбагатші парохії тоді в калуському деканаті це: Коп. (город на два дні орання, орного поля на 24 дні орання та сіножатеї на 760 копиць сіна) та Мост. (город на два дні орання, на 40 плугів орного поля і сінож. на 290 коп. сіна.³⁾

Не всі парохі були в спокійному посіданні ерекціональних ґрунтів. У Коп. — брати священника, Андрій та Григорій, які безпідставно робили собі претенсії до церковного майна, з намови їх шваґра Луки, находили на поля і робили різні шкоди. Візитатор під загрозою клятви забороняє їм якимнебудь способом вдиратися до церковного ґрунту. Андрія ж, що важився побити та зранити пароха, наказує деканові проголосити в усіх церквах деканату виклятим, доки через покуту не дістане прощення провини. Трудніше мабуть було боронитися перед панами, що нерідко загарбували або відбирали передше надане церкві поле. І так напр. у Долг. двір 1745 р. відібрав нивку за рікою на два плуги та дав арендареві в ужиток, а нивку „на улиці“ надав на город Василевому Федорові, хоч ті поля — як свідчила вся гро-

¹⁾ Потужні або потужники це одна з категорій селян підданих так зв. тяглих, себто зобов'язаних робити на панським полі й платити різні данини. Гл.: М. Грушевський: Економічний стан селян на Подністров'ю галицьким в пол. XVI в. на основі описів королівщин. Жерела до історії України-Руси, том I.

²⁾ В 1746 р. у Крас. ґрунт уже звільнений „ab mere soltystwa“, а теж при віз. Угринова не згадується про тягарі, мабуть ті аномалії усунуено. Зате другий візитатор записав два інші подібні випадки. А саме: в Петр. I резиденція стоїть на „князівським“ і з того ґрунту „terra extra immunitatem ecclesiasticam należące vulgo kozaczuzna nazwane ad curiam kalusensem exsolventur“. Знову ж у Петр. II. священник мав 12 прутів поля, з того 7 вільних, наданих церкві, а за 4 парох щорічно платить до замку (роз. калуського) по чотири золоті „kozaczuzny“, а по одному золотому й 15 грошів „podwodczyzny“. На тім обтяженім ґрунті стояв дім священника „z wszelką osiadłością“.

³⁾ Візитатори подають скількисть поля за місцевими народними способами міренія: орне поле на дні орання, плуги або пруги, а сіножати на копиці сіна або на косарів. Із порівняння виходило б, що поле на 15 днів орання = 10 плугів = 8 прутів, очевидно приблизно, бо загалом ці міри дуже хиткі й неозначені.

мада — здавна належали до церкви. — В Петр. I. якийсь Сень Люніш присвоїв собі кусень ґрунту над потоком і около десятих літ „violenter usurpauit“. Пропадали ерекціональні ґрунта ще в інший спосіб. Ось у Красній візитатор записав таке (подаю частинно в перекладі: „Prasowici“ Теодор Канюк, Іван Морисяк — ватамани, Гринь Тимків, Іван Вангела, Степан — присяжний, Гринь — десятник, Яць Білоус і вся краснянська громада признали, що ґрунт „antiquitus“ тій церкві й парохіві наданий, находиться зараз біля церкви на цілу четвертину, але по „inkursyach różnych“ пішов у ґрунт „rosięgły, nadto z okazji, że kapłanscy synowie quorumvis nominum w prostocie wychowawszy się post fata Ojca swego cuiusvis nominis z ґрунту cerkiewnego nieustąpiwszy w poddaństwo się poddali“ і тим способом „per abusum“ до тепер (1746 р.) наслідники тих поповичів на тім ґрунті сидять і панщину роблять.

Візитатори старалися про те, щоби забезпечити як найпевніше правне посідання ерекціональних ґрунтів. Точно списували й означували границі посілостей (головно другий візитатор), покликували на свідків представників громади¹⁾ а то, де могли, — витягали грамоти надань²⁾ на доказ, що дані поля здавна належали до церкви.

Нерідко находяться у візитаціях записки, що незрегульовані ріки (головно Лімниця) робили великі шкоди в полях (нпр. Долг. — більше як на п'ять плугів, Неб. — на два дн орання й ін.).

Цікаво ще буде згадати, що віз. Липницький (1740 р.) мусів у калуському деканаті в чотирьох випадках видати відповідні зарядження, бо священник „w tym co do umiejętności kapłańskiej należy niedoskonale umiejętnym pokazał się“ (Кал. III, — Неб. — „erroneus pokazał się“, Угр. I. та Кроп. о. Іван „ignorantissime“). Такий священник був обов'язаний до шести тижнів вивчити, що треба, здати іспит перед калуським і рожнітівським деканами (оба мешкали в Калуші), перебувати коло них, доки не пізнає обрядів, призвичається (!) до відправи Служби Божої та дістане посвідку. Коли б супротивлявся, підпадає карі „запращенія от всякого священнодійствія“. Другий візитатор відносно знання священників не побив ніяких заміток.

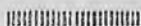
На кнець ще кілька слів про те, як священники виконували свої обов'язки. З правила до кожного пароха мав візитатор у „decretum reformationis“ осьтакі поба-

¹⁾ У тих списках свідків у поодиноких селах збереглися призвища давніших мешканців, вістки про сільську старшину, а з тим вказівки, яким правом рядилося село.

²⁾ Нпр. у Кам. — грамоту кор. Жигмонта III., яку видав у Кракові, 2. III, 1603 р. — тоді князям Прокопові Гавриловичеві, Петрові Оретковичеві, Іванові Волковичеві та Петрові Федоровичеві на основання того села й виставлення церкви.

жання: щоби мав свячену воду в церкві біля дверей у приличнім начинні, щоби писав метрики, навчав парохіян „essentialiów“, що неділі, казав дзвонити на „racierze“, рано й вечір, під карою шість гривень на власну церкву за кожне занедбання, пильнував під тією самою карою, щоби вірні не йшли сповідатися до Манявського Скиту, — щоби не вінчав тих, що не вміють основ віри та без трьох оповідей у три святі дні та щоб завів спис парохіян. Крім цих загальних завваг у поодиноких парохіях звертав візитатор увагу на різні занедбання. Похвалу від кан. Липницького дістали оба декани, що „bene se gessisse circa munia parochialia“ та заслужили собі нагороду в небі. Багато священників не мали при церковних дверях свяченої води та святити її тоді, коли мали хрестити (Петр. II, Угр. I. Рип., Мисл., Явор. і Яс. I), — не писали метрик зовсім (Кам., Коп., Кроп., Петр. I, Яв. і Яс. II); дехто вів щоправда метрики, але недбало, часом навіть дуже (Граб., Сів., Крас., Петр. II), а майже ніхто чомусь то не писав метрик померших.¹⁾ Декому мусів візитатор звернути увагу, щоби подбав про напругу церкви (Кал. III, — бо тече на престіл, Яс. I), помалювання кивота (Кал. III, Яс. I), про замок до нього (Кал. III, Кам. і Яс. I хоч була колодка), про огорожу цвинтаря (Кам., Яс. II) й таке ін. На всі ті поправки давав 7—10 тижнів часу, колиж би не було виконано, накладав інтердикт. Один священник не навчав часто „essentialiów і racierza“ (Яс. I), — а одного (Кроп., о. Івана) візитатор суспендував, — бо не пильнував парохії, часто не було його дома, впивався та робив різні „inkovenientia“.

Про краснянського священника записав віз. Оземкевич, що він має труднощі в пильнуванні церкви й парохіян через те, що резиденція дуже далеко від церкви в селі.

о. др. Володимир Фізолю

Кілька актуальних питань про братства тверезости.

(З нагоди місяця абетинентської пропаганди).

1) Чи братства тверезости чисто український твір, створений власними потребами й власними силами?

На це питання мусимо відповісти рішуче: ні! Братства тверезости на українському ґрунті виринають тільки в звязку з загальною європейським рухом у тому напрямі. Тому й не

¹⁾ Другий візитатор уже всюди находив метрики в порядку, крім Неб. і Петр. I. — де все ще не ведено метрик померших. Всюди позаводжено списки парохіян.

зашкодить нам на цьому місці рівночасно кинути оком на історію абстинентського руху на європейському ґрунті¹⁾. В 40-вих роках XIX. ст. розпочинає Церква на Заході боротьбу з пиянством. Започаткувала її приватна людина, монах-капуцин, з походження Ірляндець. Teobald Mathew. Він кинув м. ін. гасло повної абстиненції від усіх алкогольних напитків. Як запалений ревнитель цієї ідеї сам сходяв пішки чимало країв в Європі, а то й працював в Америці. Його ідею підхопили другі й так повстали формальні товариства повної здержаности. Під впливом тої акції повстають аналогічні товариства, але вже під назвою „братства тверезости“ в Німеччині, Прусах, Австрії, а потім в Галичині. Братства тверезости тим різняться від попередніх товариств, що розрізняють алкогольні напитки та ділять їх на дві групи: на т. зв. гарячі напитки, до яких вчисляють горівку, рум, арак, — та впоюючі (вино, пиво, питний мід). Члени братств обов'язані до цілковитої здержаности від гарячих напитків, зате при впоюючих напитках зберігають міру (поставлену природним і Божим законом), що ще не нарушує гідности розумної людини, себто не відбирає на якийсь час уживання розуму. В 1851 р. затвердив папа Пій IX. статuti братств тверезости, уложені одним німецьким єпископом, надаючи членам чималі відпусти та посвячуючи ціле братство під покров Пресв. Богородиці.

В такий спосіб з приватної ініціативи виросли інституції загально-церковного характеру, збагачені релігійним культом і користями. Згадані статuti служили зразком для інших країв. В нас появляються братства тверезости й осягають свій найкращий розвиток за митрополита Йосифа Сембратовича, себто щойно у 1870-тих роках. Заслуга митрополита лежала в тому, що він умів щасливо вичути потребу хвилі та вказати дорогу відродження народу з темноти, у яку він попав через пиянство. В закладанні братств тверезости взурувався митрополит Йосиф на західних зразках, чого доказом латинський характер деяких молитов, що увійшли в чин прийняття членів братства і посвячення цілого абстинентського руху під покров Богородиці,²⁾ як те ми бачили при німецьких статутах. Що рух тверезости посувався ступнево на Схід, свідчить про це вимовно факт, що він не поминув і православної Церкви на території Росії, куди перенісся з західних земель.

2) Братства тверезости й їхнє відношення до цілости релігійного життя.

Ідея абстинентського руху у братствах тверезости була вміло пристосована й органічно зв'язана з релігійним життям

¹⁾ X. Kazimierz Gieczyński; Bractwa trzeźwości w diecezji Żmudzkiej, Wilno 1935, стр. 1—2.

²⁾ Чинь восприятія во братство трезвости“ Львів 1914. З друкарні „Ставропигійського Інституту“.

християнина. Церква, чуваючи постійно над спасенням вірних, прийшла була до переконання, що не вистарчає лиш пиянства, як тяжкий гріх, але конечно треба перейти до протинаступу, вхопитися пропагандивних і місійних засобів, щоби двигнути нарід з його упадку. Тут поступалося двоюкою дорогою; проповідуванням ідеї здержаности і постійними церковними організаціями—братствами, щоби утверджувати той рух серед народу. Братства надавали ще самій ідеї здержаности своєю організацією релігійної закраски, розглядаючи її не як ціль саму в собі, тільки як засіб до уморальнення села. Тому член перед прийняттям у члени братства був зобов'язаний наперед висповідатися й запричащатися, і щойно потім був допущений в церкві до прилюдного приречення, яке складав на руки священника. На памятку прийняття в члени одержував медаль і був вписаний у братські книги. Памятку духового відродження парохії святковано здвиганням хрестів тверезости при віздових дорогах до села, а нераз ставлено й цілі каплички. Туди відбувалися частіше маніфестаційні походи в формі церковних процесій. Навіть пропагандові таблиці, порозвішувані в домах, носили на собі глибоко релігійний характер, маючи на собі образ хреста, Божої Матері горою, а в долі зображували смерть чесного чоловіка, що відходить зі світа в окруженні добрих ангелів, і смерть пияка, якого тягне диявол на загибель, а коршмар помагає сповняти службу дияволови. Щоби з братств тверезости було справді більше Божої хвали, не зневаги, мав священник при відбиранні торжественного приречення обмежувати у налоговців час приналежности до братства, спершу на коротший речинець, а щойно потім, коли показалося, що вони перетривали вдовольно час проби, заохочував їх зложити присягу здержаности по кінець життя. Зрештою більша була образа Божа з постійного пиянства, як те, що деякі одиниці нераз виломлювалися зі зложеного приречення¹⁾.

3) Причини сильного розвитку братств тверезости.

Братства тверезости стрінулися в народі з великим одушевленням. Здорова ще частина села здавала собі добре справу, до якої руїни веде пиянство. Тому всі люди доброї волі горнулися скоро до братств. Що більше, нарід клав моральний натиск на духовенство, щоби в селах, де ще таких братств не було, приступити чим скорше до їх основання. Деякі ревніші священники уважали себе морально зобов'язаними заохотити парохіян добрим прикладом і самі вписувалися першими в члени братства. Село спонтанно само помагало священника у його праці. Доказом факт, що з села рекрутувалися

¹⁾ Вказівки для душпастирів — видані враз з „Чином восприятія“ Львів 19414. З друкарні Ставр. Інституту.

т. зв. контрольори, чито сторожі, які чували над тим, щоби братчики не виломлювалися зпід братської карности. Коли хто провинився проти постанов статуту, такого приводили спершу до священника, щоби члена напіннути. Коли се не помагало, заряджувано публичні молитви в церкві за упавшого братчика. Вкінці викреслювано його з членів, а село густо-часто само стосувало до нього острі санкції. Нам відомі такі кари на непоправних п'яницях: їм смаровано дьогтем голову, побивано киями, привязувано до дерева й поливано зимною водою, замикано через ніч в п'яному стані до хліва, пивниці, рідше заковувано в кайдани, чито замикано ноги в колоду, стрижено волосся і т. п. — Священики мусіли нераз ту ревність села гамувати. Все таки такий відруховий прояв народу був без сумніву вірадным явищем і запевнював братствам їх розвій. До того ще й овочі тверезости було можна вневдовзі завважити. Чимало горалень мусіло спинити працю. З боку власників-поміщиків сипалися не все правдиві доноси на покровителів абстинентського руху. Сам митрополит Сембратович був по тій причині усунений з митрополичого престолу. Але він тим більше в очах народу остав його оборонцем і дорогим його серцю архипастирем.

4) Чи братства тверезости ще тепер були б на часі?

Мусимо тут ствердити, що далеко інакші тепер обставини нашого села в порівнанні з давнім. Вікова привичка наших сіл запиватися цілими поколіннями горівкою, втворена панцизними відносинами, була братствами тверезости успішно зломана. Теперішнє село представляє собою далеко інший вид. Тому й точка тяготи теперішнього душпастирства пересунена куди інде, на місце більше zagrożені, скажимо боротьби з комунізмом тощо. Отже братства тверезости не можуть наразі мати загального характеру, вони могли би мати пристосовання в пооднокіх випадках, де в селі цей порок, справді глибоко закорінений. Все таки можуть бути хвилі, у яких абстинентська ідея знову може набрати давнього значіння. Така хвиля була вже недавно, коли село 2/3-тими голо-сів могло було зажадати правною дорогою закриття коршми. Сеж була нагода усунути з парохій раз на все джерело й корінь пиянства, річ, яка мусіла зацікавити духовенство. І воно, річ ясна, стояло на чолі тої акції.

5) Чи Т-во Відродження, опираючися на давній традиції братств тверезости, не могло б рівнож увести в своїх статутах якогось розрізнення між горячими й впоюючими напоями?

Це питання, річ ясна, лишається дискусійним. Братства тверезости виходили з заложення, що горячі напитки далеко

більше нищать здоровля, чим впоюючі. Дальше, — впоюючі напитки тоді ще не були так поширені серед нашого народу, як горівка, що забирала цілий матеріальний прибуток села. Що до першої точки, то огляд на здоровля ще й тепер остає в своїй силі, зате відносно другої точки можна б диспутувати. З становища Церкви треба тут сказати, що ідеалом християнина не є конечно людина вповні повздержна, але така, що вміє у всім заховати міру, наложену природним і Божим законом. — Той ідеал, тому що він був поважно захитаний серед значного числа християн, старалися братства тверезости рахувати.

Замість відповіді на один лист.

Редагувати нині український часопис — це справа незвичайно тяжка і невдячна. З усіх усюдів редактор оточений різними заборонами, на нього чигає цензорський олівець, він наражений — після приписів найновішого пресового декрету — на великі й дошкульні кари, якщо важився б помістити на сторінках свого часопису таку статтю, яка виходила б поза межі дозволеного. А круг того дозволеного для українського часопису нині дуже і дуже обмежений.

Ще тяжче редагувати нині часопис, присвячений релігійно-церковним справам, а вже найтяжче часопис, призначений для українського католицького духовенства. Редактор такого часопису звязаний не тільки оглядами на вимоги світської влади, але ще більше вимогами влади духовної, інтересами Церкви й духовенства, напрямними церковної політики, загальної й місцевої, не говорячи вже про вимоги християнської віри й моралі.

Розбудовувати на сторінках такого часопису ідеологію українського католицького духовенства, писати про його справне положення у нинішніх часах, чи хочби тільки пропагувати організаційне об'єднання нашого духовенства одної церковної провінції — це річ, з різних оглядів, ризиковна, небезпечна, а то й у великій мірі небезпечна.

А для таких саме справ і виходить такий часопис!

Коли ж про такі засадничі і найважливіші справи не все можна і не все безпечно писати, тоді для редактора лишається інша дорога: поміщувати на сторінках часопису статті з тематикою здебільша історичною, річчю чисто теоретичні, мало звязані з актуальними питаннями біжучого моменту, які вже не ферментують і нікого не хвилюють, — а справи „небезпечні“, живі й актуальні, подавати рідко і то у якнайбільш „випраній“ формі, щоби, борони Господи, не дати кому причини до невдоволення чи гніву, або, що гірше, не стягнути на себе кари.

Тому й не дивота, що читачі, які живуть у нинішніх

крайне нервових часах та емоціонуються щораз то свіжими, до краю сензаційними вістками, що їх подає світська політична преса, незадоволені, коли подібних статей чи вісток у своїх часописах, присвячених, як ось „Нива“, „церковним і суспільним справам“, не знаходять.

Таке незадоволення спонукало й одного з наших Шан. Читачів і довголітнього Передплатника „Ниви“ написати до нас лист, в якому подає він свої завваги щодо редагування нашого часопису, а ці його завваги можна зібрати у три точки.

1) „На загал „Нива“ в останніх роках — пише Шан. Автор листа — є мало цікава. Матеріал сухий. Не перечу, що совісно опрацьовані статті (розвідки чи як назвати)... мають якийсь круг читачів і їх читають, але в дійсності в „Ниві“ моглиби бути друковані тоді, якщоб обем був хоч два рази більший, а так через розтяглість тих розвідок немає місця на більше актуальний матеріал, бож „Нива“ це не науковий богословський журнал, але часопис „посвячений церковним і суспільним справам“.

2) У „Ниві“, на думку Шан. Автора, „брак актуальних тем. Майже щодня читаємо про присуди священників за „фалшування назвиск“, тема пекуча, а „Нива“ ні слова про це. Треба поучити, порадити, на це вона становий орган. Податкові справи, чи робити шарварки, чи ні. Чи належить платити комунальні податки, чи ні, багато неточностей в доходових податках. Хоч часом дехто про це пише, але нічого конкретного в цих писаннях нема“.

3) „Всячина“ подає вістки, які були друковані в щоденниках перед місяцем, ці вістки хіба для будучого історика призначені“.

Лист свій закінчує Шан. Автор осьтаким проханням, зверненим до редакції:

„Оживити „Ниву“. Короткі, цікаві, актуальні, а позатим і інші (як дотепер) статті на різні теми, бо ніхто не перечить, що є і гарні, позиточні та цікаві статті“.

Ось у головному завваги і бажання одного з наших Читачів, який — думаємо — відзеркалює бажання й деяких інших читачів і передплатників „Ниви“.

Ми дуже вдячні Шан. Авторіві листа, що він щиро і безпосередно звернувся до нас у такій справі, яка і для нас і для читачів повинна бути спільною й дорогою. Бож і редакція і Шан. Читачі бажали б собі, щоби „Нива“ була як найкраще редагована та щоби належно сповняла серед нашого духовенства ту місію, для якої вона створена.

Для осягнення тієї цілі треба спільних зусиль і редакції і читачів. Завданням редакції є — вичути ті справи, які цікавлять читачів, та держати їх у курсі діла, підкреслювати те,

що для них важне, наświetлювати всі справи з їх становища, ставати в обороні їх прав та інтересів, розбудовувати їх ідеологію і т. д. і т. д. А Читачі повинні вдержувати як найтісніший контакт з своїм часописом і його редакцією, повинні засипувати її актуальними дописами, статтями, замітками, тощо. Такого гармонійною співпрацею створимо той ідеальний стан, якого собі кожда редакція бажає.

„Ниві“, як і кожному іншому українському часописови, головню ж релігійно-церковному ще далеко до такого ідеального стану. Але всетаки вона завдання своє старається виконати як найкраще.

Тому 1-ий і 2-ий заміт Шан. Автора листа, що „Нива“ в останніх роках мало цікава“, що „матеріал сухий“, що у ній „брак актуальних тем“ — неслухний і дещо за сміливо піднесений.

Бо перше і найважливіше наше бажання це — оживити „Ниву“ короткими, цікавими й актуальними статтями, такими, що торкаються біжучого життя нашої Церкви і нашого духовенства. І ми те все стараємось робити. „Нива“ ніколи досі не переочила ні одної події в житті католицької Церкви, а передусім в житті нашої греко-католицької Церкви, кожду з них зареєструвала на своїх сторінках, до багатьох з них зайняла своє становище чи наświetлила їх в дусі інтересів українського католицького духовенства. Що нині тяжко зайняти до всіх подій таке становище, яке хотілося б, це наша вина і кождий це гаразд розумів. Автім справа актуальности тематики це річ, здебільша, особистого смаку: що для одного дуже цікаве й актуальне, те для другого не представляє не раз ніякого інтересу.

Але не зважаючи на те, актуального матеріалу „Нива“ в останніх роках дуже багато поміщувала. Наведемо найважливіші такі статті з останніх трьох літ: Дзвін на тривогу, Часопис і читачі, Більше богослужень нараз, На двох фронтах, Наші обовязки під сучасну пору, Бережим своєї гідности й поваги, До проблеми виховання нашої молоді, На актуальні теми, Ніч на Соловецькім Кремлі, З душпастирської практики, Чи тільки економічні справи, Голос без відгуку, Чи тільки на головнім відтинку, Унійний Зїзд у Львові, Нова ділянка економічної праці для нашого духовенства, Нова інструкція Ап. Престола в справі церк. Зєдинення, Научні пляни релігії, Кооперативні сади на ерекційних ґрунтах, Наша відповідь, Правда передусім, Літургійний рух, Розвал Церкви на Рядянщині, Божі гроби, Евхарист. Конґрес в Будапешті, — а дальше сталі вісти з теренів новоунійної акції, обширні інформації про стан православної незєдиненої Церкви в Польщі, а передусім стала рубрика п. н. „З голосів преси“, у якій редакція порушувала найактуальніші теми, що торкалися справ головню нашої Цер-

кви, нагнітаючи їх з нашого становища, — чого давнішими роками зовсім не було.

Що ж до актуальних справ характеру місцевого, себто таких, що торкаються положення нашого духовенства на місцях, тут уже слово за Впр. Читачими. Просимо про всі події на місцях, про всі факти, які відносяться до життя й діяльності нашого духовенства, присилати нам вістки, статті і замітки, а ручимо, що ні одна з них не піде до коша. Найбільше радіємо — як і загалом кожда редакція — короткими й актуальними статтями. Нашим ідеалом є — розбудити серед Читачів і Передплатників як найбільше зацікавлення своїми справами і навязати з ними у тих власне справах як найтісніший контакт.

Та тут натрапляємо на якусь дивну інертність нашого духовенства, яку просто годі зрушити. Серед нашого духовенства означається нині великий брак зацікавлення своїми ідеологічно-становими справами. Ми нераз ризикували такі статті з тієї ділянки, по яких ми ждали, що духовенство на них живо й широко зареагує, а тимчасом не дістали ми у тих справах ні одного допису. Коли ж наші Читачі й Передплатники нам вісток з місць не присилають, а воліють їх поміщувати у чисто світських часописах, хай потім не дивуються, що ми ті вістки з тих власне часописів черпаємо.

Що ж торкається статей чи розвідок, більш наукових, то „Нива“ мусить містити і такі статті, бо це теж одно з її завдань — вдержувати духовенство в курсі наукових справ і поважних квестій. „Нива“ не якийсь місячний бюлетень чи чисто інформативний часопис, але вона підходить до всіх справ глибше і всесторонніше. Просимо уявити собі, як би „Нива“ виглядала, колиб у ній — як цього бажає собі Шан. Автор листа — були поміщувані тільки податкові справи, чи у безконечній черзі списки покараних адміністраційними чи судовими властями священиків! І чи загалом такі списки могли б у ній появлятися?!

У кождім часописі поважний матеріал все буває перетиканий матеріалом легким, актуальним, більше цікавим.

Загал пересічних читачів шукає нині в часописах не так за актуальним матеріалом, як радше за сензаціями. Тому то по великих містах найкраще розходиться брукова преса, що містить масу всіляких сензаційних вісток, хай нераз і неправдивих, коби тільки ними захопити нинішню нервову й жадібну емоцій людину. А скільки наших людей оцю брукову пресу читає і нею емоціонується!

Не диво, що з кругів тих наших, жадних сензацій людей, несуться нарікання на нашу пресу, що вона, мовляв, в порівнанні з польською, суха і нецікава. І хоч деякі органи нашої преси своїм етичним й ідейним рівнем перевищують на ціле або захвалювані органи польської преси, це не спинює зга-

даного нарікання, бо в нашій пресі нема ні брехні ні сензацій.

Такий дух часу.

А „Нива“, орган духовенства, та ще й до того присвячена впершу чергу релігійним і церковним справам, — не може дозволити собі навіть на таку форму сензацій, на яку дозволяють собі нині наші навіть найповажніші пресові органи. Нині найбільш цікаві і сензаційні справи — це справи політичні. А „Нива“ — раз політичними справами не займається, а друге — вона занадто поважна тай для поважних читачів призначена, тому не летить і не може летіти на ніяку сензацію. Навіть найбільш сензаційну вістку релігійно-церковний орган мусить подавати в поважній і спокійній формі.

Відносно 3-го заміту, що осьто „Нива“ псдає у „Всячині“ вістки, які були друковані в щоденниках перед місяцем, не перечимо, що так воно є і так мусить бути. „Нива“ є місячником, а не щоденником, і нераз якась важна подія, що зайшла безпосередньо по появі одного числа, мусить чекати цілий місяць, заки буде поміщена на сторінках її найближчого числа. Не помістити тієї вістки не можемо, — з огляду на тих власне „будучих істориків“, а видавати надзвичайне число для поміщення саме тієї вістки теж не будемо. Але чи „Нива“ поміщує у „Всячині“ тільки те, що було друковане у щоденниках перед місяцем? Скільки ж там, у тій „Всячині“ вісток, яких у тих щоденниках і загалом у всій нашій пресі не було! Скільки тих вісток передрукувала і передруковує на своїх сторінках чужа преса, краєва і загранична! Можемо під цим оглядом служити обильним доказовим матеріалом.

* * *

Ось така була б наша відповідь на лист Шан. Автора, а радше наші міркування на маргінесі цього листа. Думаємо, що ці наші міркування осягнуть свою мету, якщо викличуть широкий відгомін і живу реакцію серед наших Впреп. Читачів, що й було нашим бажанням.

Редакція.

о. Др. Г. Костельник

Проблема чуда

(Докінчення)

Я собі так пояснюю ті вражіння медія М., що форми чужої аври, самі собою дуже слабкі, потребують скріплення, щоб медій міг їх схопити-відріжнити; те скріплення вони здобувають собі коштом душі медія, на яку накиду-

ються і її силами вповні оживають, пригашуючи нормальну свідомість медія, як це буває в сні, коли якісь явища заповнюють нашу душу, оживають її силами, і або мучать нас, або тішать, залежно від своєї якості. Враз маємо тут пояснення, чому медій у таких випадках попадає в транс. Наша свідомість зуживає найсубтельніші сили душі; ті сили в трансї йдуть на рахунок оживлення візій медія. З того можемо зрозуміти, чому нпр. стигматички чи духи найлегше можуть нормальним людям явитися чи сказати їм щось в часі їх сну (свідомість тоді пригашена, її субтельні сили тоді можуть сильніше оживити-скріпити сприймання чужої аври). Значить, у сні всі нормальні люди є наче медіями. Саме тому також у св. Письмі об'явлення бувають давані через сон (особливо, коли ті об'явлення мають лишитися тайні, приватні, як у житті св. Йосифа Опікуна).

Тому, що природа медіюмізму досі не була пояснена, люди найрадіше уявляють собі, що медій з природи речі має якісь зв'язки з чортом, отже послідовно вже саме слово „медій“ робить на людей таке вражіння, як нпр. на наївного магометанина слово „джавр“ (для означення християнина). Хто стоїть на становищі науки, той мусить позбутися того наївного вражіння, бо в дійсності медій це така сама людина, як і ми. Що він свої медіюмічні сили може використовувати на зло, в тому він не різниться від інших людей, бо всі люди, тому що мають душу, яка стоїть у зв'язках з другим світом, можуть свої духові сили використовувати на зло і приставати зі злими духами. Бувають медії дуже побожні, морально дуже чисті, як нпр. медій М.

Медій М. дуже багато разів бачив духів також і без трансу, або тільки відчував їх коло себе та чув, що вони до нього говорили. Кілька разів дух якоїсь замордованої особи, невідомої медієві М., з'явився йому, зраджуючи, хто і коли замордував її. Раз стягнули медія М. на „викликування духів“, він у тому не брав участі, тільки приглядався, а потім той дух впродовж тижня безупинно переслідував його, медій М. носив зі собою свячену воду і ледви позбувся того духа. Я раз випитував медія М. про мого доброго товариша о. Михайла Мудрого, бувшого пароха в Керестурі. Медій М. знаменито описав його характер, згадав, коли помер і де похоронений, хто лежить у сусідньому гробі. Потім о. Мудрий одної ночі сам з'явився медієві М., говорив з ним, а медій М. просив його, щоб підписався йому. Явище написало на папері грубим почерком букву М., як о. М. Мудрий дійсно писав. Також той повішений Серб пізніше кілька разів являвся медієві М.

Ті явища мають свої аналогії також з боку живих людей. Усі наші стигматички нераз являлися духом медієв М. (як також ріжним іншим людям), коли він був при нор

мальній свідомості. Гануся Труба при одній такій появі подиктувала йому докладну адресу п. Фуллі Горак, побожної візіонерки польки (інтелігентної особи), щоб він це мені сказав (це мало свою спеціальну, дуже поважну ціль, якої тут не можу виявляти). Під тою адресою я дійсно відшукав ту візіонерку і з того часу я став також її студіювати. Евстахія Бохняк, з'явившись духом медієві М., сказала йому, що він має піти до такого і такого хорого та три дні перебути з ним на молитві (той хорий не хотів навіть перехреститися, мучив його злий дух). Вже по двох днях хорого стало лекше, а другої ночі, коло 11:30 години, Евстахія духом в одній хвилині перенесла медію М. до його дому, дорога 4 клм. В його хаті вже всі спали, двері були позамикані, а перед медієм М. самі розскачилися, в хаті всі злякалися.

І Евстахію Бохняк і Настю Волошин різні особи бачили десь далеко в світі у різних формах: як пташку, як малу дівчинку, як діда-жебракка. Бачимо, що стигматички, коли ходять духом по світі, виступають в анальогічних формах, як духи, і діють анальогічно. Тими своїми явищами вони потверджують правдивість тих безчисленних явищ, що їх загальна людська опінія вяже з духами.

* * *

Якже в таких явищах звести все на природне, на сили живої людини, коли вже при віщому передсказанні майбутности годі обійтися без відклику на надприродні чинники? Атеїсти, при своїй духовій сліпоті, а ргіорі заперечують усяке віще передсказання майбутности — ніби то всі історичні такі передсказання були дороблені „ex post“. Годі, хто завався бути духово сліпим, нехай собі буде. Але хто шукає глибшої правди без упередження, той цілком певно може переконатися про дійсність віщих передсказань будучности. Ось Настя Волошин у Млинах 12 І. 1936 сказала в екстазі, що приїде по неї авто і забере її просто з церкви. 14 І. 1936 я післав по неї авто зі Львова, авто застало її в церкві на вечірні, і взяло її просто з церкви. Настя нічого не знала про те, що я хочу по неї авто вислати; 12 І. 1936 ще навіть я не знав, чи поїде авто по неї і коли поїде. Таких віщих передсказань в екстазі насті було чимало (Настя передсказала домашню війну в Еспанії в великому пості 1936 р.).

Якжеж природно пояснити такі віщі передсказання будучности? Одного разу медій М. (при обіді) сам від себе сказав до мене: „Але п. Шалабавка не зробить вам добре тих фотографій, що ви тепер замовили“. Про ті фотографії взагалі не було мови між нами, медій М. взагалі нічого не знав про моє замовлення. Я вправся, що фотографії

мусять вийти добре, бо п. Шалабавка має вже готову клішу. Медій М. на те відповів: „Не знаю, чому вийдуть недобре, але недобре вийдуть“. Дійсно так і сталося, бо п. Шалабавка через помилку зробив мені інші фотографії, не ті, що я хотів.

Коли медій М. це говорив, п. Шалабавка вже робив ті фотографії, отже медій М., відчуваючи випромінювання душі, схопив те, що тоді діялося, і тільки висказав це в формі будучності. Але що авто застане Настю В. в церкві, того 12 І. 1936 ніхто на світі не міг передбачити, бо тоді ще не було рішено, чи авто взагалі по Настю поїде, коли поїде і де її застане. Отже для схоплення такого будучого факту не вистарчало відчуті випромінювання душ. Це передсказання аналогічне до Христового про відречення Петра.

В природі нема основи для можливості таких віщих передсказань. Є три можливості для віщих передсказань майбутності: а) Або в якійсь сфері існують „скрижалі-пляни“ всього майбутнього, душа в екстазі чи трансі зіткнеться з тою сферою і так схоплює майбутність. б) Або всезнаючий Бог обявить комусь майбутність. в) Або дух наперед скаже щось таке, що він сам у майбутності зробить. Усі ці три можливості надприродні.

Були мислителі матеріялістичного покрою, які уявляли собі, що той, хто мав би адекватне знання природних чинників, міг би передбачити цілу майбутність — як інженір з руху одного колісця в машині може обчислити рухи усіх інших колісця тої машини. На тій основі можна би собі уявити, що для передсказання майбутності не треба таких „скрижалів-плянів майбутності“, що щось таке зовсім не існує, бо вистарчить, щоб душа в екстазі чи в трансі адекватно пізнала природні мотори якоїсь майбутності, а з того вона буде всилі виснувати майбутність. Алеж світ не машина! Найновіша фізика, завдяки відкриттям при студіюванні процесів в атомі, закинула поняття давніших фізиків про „мертву механічність“. При передсказуванні майбутності деколи треба надприродним способом зробити те, що передсказується, щоб воно здійснилося. Так з тою рибою, що в роті мала статир. Христос, своїм духом, сам мусів все зробити, щоб сталося так, як він передсказав. Христос віщим способом мусів знати, що одна риба проковтнула статир (а може він сам казав їй те зробити), він її своїм духом притягнув до вудки, яку Петро закинув, він казав їй взяти приману на вудці, він пильнував, щоб риба не обірвалася з вудки.

Подібно в випадку з тим автом, що забрало Настю просто з церкви. Це мусів зробити її ангел, сугеруючи тим

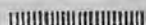
особам, що висилали авто, щоб вислали його і коли мають його вислати. Студіюючи явища наших стигматичок, я переконався, що такі явища саме так діються. Бог безпосередньо не діє там, де нижчі причини вистарчають.

Цим я кінчу доказування, що т. зв. надприродні чуда дійсно є надприродні. Я доцільно не брав під аналізу таких першорядних чудес, як воскресення Ісуса Христа, або Лазаря, бо ті чуда історично далекі від нас, вони зв'язані з Христовою релігією, і з тих двох причин люди, що не вірять у Христа, просто нездібні признати їх історичну правдивість. Я нарочком вибрав найменші чуда і то такі, що нині діються, бо тут для ментальности нинішньої інтелігенції лекший перехід до віри в надприродний світ.

На самому кінці звертаюся з осторогою до тих священиків, що хочуть природно пояснити спиритизм і навіть стигматизацію. Їм здається, що ніби це справжній науковий шлях, а не здають собі справи з того, що вони продовжують чергу і діло тих людей, які в історії, коли тільки наука відкрила якусь нову глибину природи, вже горлали: „Бога нема, Бога непотрібно — все природа!“ Це культ і абсолютизування плитших чинників, а релігія ґрунтується на зрозумінні і культивуванні найглибших чинників життя-буття. Отже священики, що спиритизм і стигматизацію намагаються природно пояснювати, нівелюють релігійну ментальність — „не знають, що творять“.

Ще я мав би писати про розпізнавання надприродних чудес „in concreto“, про їх відріжнювання від природних див, та про те я писав у своїй книжці „Пояснення стигматизації“.

Ця розвідка „Проблема чуда“ подумана як вступ до „Пояснення стигматизації“.

Знаменне архипастирське послання.

Високопреосвящений Митрополит Кир Андрей видав з даю: Середа Поклонів Р. Б. 1939, себто на склоні св. Великого Посту, — свій черговий Пастирський Лист, зв'язаний тісно з св. Великим Постом, повний глибокої боговійности й аскези, — метою якого, як це видно із змісту листа, піддержати вірних у їх терпіннях, особистих і всенародніх, та переконати їх, що терпіння — це зіслана Богом проба та нагода — зєднати собі Божу благодать і нагороду в небі та стягнути на найближчих Боже благословення.

Тому, що цей лист нашого Архипастиря є актуальний усе, не тільки в часі Великого Посту і не тільки в нинішніх, для народу незвичайно важких часах, та дає нам цінні вказівки, як ми — душпастирі й духові провідники наших вірних — і самі маємо приймати усякі терпіння, особисті і всенародні, і своїх вірних піддержувати в часах смутку й тривоги — наведено з нього найважливіші місця.

„Час Великого Посту це не тільки час покаяння й поправи життя та приготування на Світлий Празник Воскресення, — починає свій лист Високопреосвящений Митрополит — але також час розважуваль над Христовими страстями і Його хресною смертю.

І читаючи св. Письмо і слухаючи у Страстну Седмицю св. Євангелія, роздумуємо ту гірку й страшну муку і придивляємося Христовій жертві та хрестній Його смерті. А роздумуючи над муками Христа, глядимо й на свої терпіння та, духом віри стоячи під хрестом з Пречистою Дівою Марією і учеником Йоаном, стараємось і всі наші терпіння освячувати, очищувати з усього того, що в них може бути ще з недоброго самолюбства, та шукаємо в Христі потіхи на ті хвилини нашого терпіння, в яких нам не раз видається, що вже руки опадають, що вгинаються коліна, що сил не стає на те, щоб зносити ту частину Христових мук, що спадає на нас зарядженням Божого Провидіння.

В тому часі св. Чотиродесятниці мушу і я, Ваш Душпастир, споминати і про Ваші терпіння і приходити до Вас зі словами християнської потіхи. Мупу іти за прикладом Апостола Павла та повторювати в щоденних молитвах ці пречудові Його слова: „Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Отець милосердя і Бог всякої потіхи, що потішає нас у всякому нашому горю, щоб і ми могли потішати тих, що в усякій скорбї, потішенням, яким Бог і нас потішає. Бо як терпіння Христові намножуються в нас, так і Христом намножується і наше потішення. Отже, чи ми скорбимо, то для нашого потішення і спасення, чи нас потішають, то для вашої вашої потіхи, яка подає терпеливість отих терпінь, що і ми і ви терпимо. І наша надія про вас була кріпка, знаючи, що, як ви є учасниками терпінь, так будете і потіхи“ (II. Кор. 1, 3—7).

Потішати кожного з Вас у Вашому горю, яке є тим самим і моїм терпінням, і потішати всіх у тих великих всенародних терпіннях, що їх усі відчуваємо у теперішню хвилину, коли усі боліємо з приводу жертвенної смерті тисяч найкращих синів нашого народу, це мій святий душпастирський обов'язок. І цей обов'язок хоч у сьогодні

сповнити та принести Вам ті потіхи, які дає Христова свята Божа наука.

Бо терпіння так злучене з християнським життям, що й Божа наука, переповнена тими правдами, що християнинові приносять і пільгу і силу до витривання у терпіннях Святе Євангеліє дає не тільки пречудовий і пресвятий приклад нашого Спасителя, але крім цього дає ще дуже багато важких, святих, великих і світлих наук, що християнське терпіння просвічує світлом небесної радості і тієї великої над усі інші чесноти, що її святе Письмо називає „терпеливістю святих“.

З багатьох наук Божого обявлення переходить Митрополит деякі, що підкреслюють вагу терпінь для нас, як слова св. Ап. Якова (Як. 1. 2), а передусім слова Верховного Апостола Петра, який у своїм посланні (І. Пет. 4, 13) говорить :

„Радуйтеся, беручи участь в муках Христових, щоб і в обявленні Його слави, радіючись, веселилися“. Апостол терпіння й досвідчення християнського життя називає участю в Христових муках. Воно так є і справді. Терпіння по християнськи приймає це якась участь у терпіннях Христових, тому і завдток і участь у Христовій славі. Та участь у Христових муках є вже в тому, щоб християнин терпеливо зносив ті терпіння, які ніяким способом не залежать від його волі. Тоді може бути певний, що приймаючи терпіння з Божих рук, сповняє те найцінніше і найвище слово Господньої молитви: „Да буде воля Твоя“. Таким терпінням лучиться християнин із самим Господом Христом, що перед мукою, заливаючися кривавим потом, повторяв до Отця Небесного ту саму молитву: „Нехай буде Твоя воля“. Та участь у Христових муках доступна тільки чистій душі, тому Апостол так перестерігає вірних: „Ніхто з вас нехай не терпить як убивник, або злодій, або злочинець, або такий, що бажає чужого. Коли ж як християнин, нехай не стидається, а нехай прославляє Бога в тому імені“ (І Пет. 4, 15—16).

Хто з нас терпить як християнин? Передусім ті люди, що терплять задля своєї віри. Коли задля віри хто потерпить смерть, стає мучеником і разом з Христом прославлений з усіми хорами мучеників. Св. Церква ставляє на престол і віддає таким мученикам честь святих, коли не можна про них сумніватися, що потерпіли задля Христової віри. Часом може бути трудно доказати, що когось убили з ненависти до християнської віри. Тому без сумніву число мучеників у небі майже безконечне, таких, що їх світ за мучеників не признає, бо про їхню смерть і рід тієї смерті не знає. Але як християнин тер-

пить і той, хто терпить задля сповнення свого християнського обов'язку. Тому той сам св. Апостол Петро (І Пет. 3, 14) ту саму гадку інакше висказує: „Коли ви терпите задля справедливости, щасливі ви. А грози їх не бійтеся і не тривожтеся, але Господа Христа святиті у своїх серцях“. Хто сповняє свій християнський обов'язок, а через те терпить, той терпить як християнин не задля віри, а задля справедливости, задля християнської праведности, і тому він дійсно учасник мук Христових і буде учасником Христової слави. Особливішим способом задля своїх братів в любови до братів. Бо так каже св. Апостол Йоан: „По цьому пізнали ми любов Божу, що Він свою душу положив за нас, і нам треба класти душі за братів“ (І Йо. 3, 16).

Тому не можна сумніватися, що стрільці, які у війні поклали життя своє в обороні вітчизни для сповнення свого обов'язку або з любови до своїх рідних, — вмерли як християни, тобто смертю своєю стали учасниками Христових мук і в небі є учасниками Христової слави. А хто терпить, той хоч і не вмирає, може розположенням душі терпіти також як християнин із любови до ближніх. Навіть тоді, коли ті терпіння є тяжкою недугою, бідною, чи тяжкими родинними клопотами, чи смутком по стараті улюблених. І тоді вже терпіння по християнськи приймає може бути тим терпінням, що робить нас причасниками Христових мук.

Чи ж це не правда і велика потіха в усіх яких-небудь терпіннях християнського життя — знати, що тими терпіннями чоловік не тільки собі еднає Божу благодать і нагороду в небі, але і на найближчих, на наймиліших стягає з неба Боже благословення? Здається, що не може бути більшої потіхи і не може бути більшої, світлішої надії, що скріплює серця і сталить душі.

Тому, коли на нас спадають тяжкі терпіння, передусім про те дбаймо та над тим працюймо, щоб по християнськи терпіти. Наші терпіння можуть бути і спричинені якимись давніми гріхами. Хто ж може збагнути Божі суди? Це не перешкоджує, що й такі терпіння приносять Божу благодать. Тому при всіх терпіннях, як зрештою в цілому християнському житті, треба до молитов і до християнських чеснот долучити чесноту і молитву покавання. Тобто так само, як в Отченаші щодня не з покори, а по правді кожний із нас каже: „Відпусти нам довги наші, як і ми відпускаємо нашим довжникам“, так само не тільки в деяких хвилинах життя, перед Сповіддю чи перед самим Причастям, треба з митарем битися

в груди і повторяти: „Боже, милостивий будь мені грішному“. — Митареву молитву, митареве розположення треба заховувати цілим життям і цілим життям повторяти. А передусім треба нам каятися з тих гріхів, за які міг би Бог карати не тільки нас, що согрешили, але й ближніх, нашу родину, наше село чи нашу вітчину. Знаєте, який може бути найтяжчий та найбільший гріх поміж християнами? — Зневаження Христа в Найсвятішій Його Тайні, Тайні любови, у Пресвятій Евхаристії! Святотатське Причастя може бути таким гріхом, що за нього всі можуть терпіти. А коли немалою потіхою для терплячого чоловіка є думка, що його терпіння приносять спасення і добро його родині, його селу, його батьківщині, то яким же страшним закидом совісти могла б бути думка, що ми своїми гріхами стягнули на свою родину, село і батьківщину неласку і неблагословенство Боже?!

Про смерть мучеників у перших віках християнської доби говорили св. Отці, що кров мучеників була насінням християн. Хотіли через те сказати, що терпіння мучеників випрошували з неба благодать Божу і тим способом розширяли Христову Церкву та проповідували неначе Христове Євангеліє. Те, що Отці сказали про смерть мучеників, те саме можна повторити й про християнські терпіння. Вони наймогутніший, найбезпечніший, найпевніший завдаток будуччини.

Для війська, що за святу справу бореться з ворогом, більше надії на будуче святої справи, для якої кладуть своє молоде життя, дає гаряча любов, з якою ту жертву приносять, ніж хвилева перемога, якою можуть похвалитися.

„Блаженні переслідувані за правду, бо їх є царство небесне. Блаженні ви, коли вас ганьбитимуть і переслідуватимуть і злословитимуть задля Мене. Радуйтеся і веселіться, бо ваша винагорода велика на небі; бо так переслідували пророків, що були перед вами“ (Мат. 5, 4 і 10—12).

Так Христос говорив до Апостолів. Ті слова відносяться і до мучеників, а якимсь способом і до всіх, що по християнськи терплять.

Христові блаженства представляють нагороду не тільки в небі, але й на землі. Та не можна напевно знати, скільки тієї обітниці Христового блаженства сповняється й на цьому світі. Тому й не можна напевно твердити, що плачучі, тобто терплячі по християнськи, будуть уже на цьому світі потішені. Але багато св. Отців учить виразно, що євангельські блаженства відносяться і до цього світа і будучого, так що обітниці потішення, як і інших

обітниць Христових блаженств, годиться вже надіятися і на цьому світі.

Тому скажу словами Великого Павла: „Випростуйте опущені руки і знеможені коліна“ (Євр. 12, 12). Догори серця! — як при кожній Службі Божій взиває священник: „Горі ім'єм серця“! Піднесім серця до неба, дивімся на Того Всемогучого Бога, що в Своїх руках тримає долю людства, долю народів і долю кожного з нас зокрема. На Нього надіймося, Його просім о поміч, до Нього удаваймося у всіх терпіннях і злиднях та будьмо переконані, що будемо вислухані, бо Христос сказав: „Просіть, а дасться вам, шукайте, а знайдете, стукайте, а отворять вам“. Не надіємось на людей, така надія усе заводить, але коли надіємось на Всемогучого Бога, коли Його просимо, така надія не заводить і не заведе.

Прикладаймо рук до праці, заховуймо рівновагу духа, заховуймо Христовий мир. Оскільки це від Вас залежить і якщо можете „дбайте про мир, зі всіми і про святість без котрої ніхто не побачить Бога“ (Євр. 12, 14). А передусім уважайте, „щоб ніхто з вас не відпав від Божої ласки“ (там само). Заховуйте освячуючу Божу благодать, заховуючи в душах Христовий мир, супокій, розвагу, а мир Божий, що „перевищує всяке поняття, нехай хоронить ваші серця і ваші думки у Христі Ісусі“ (Филип. 4, 7) — Амінь.

† *АНДРЕЙ*
Митрополит

Дано у Львові в Середу Поклонів Р. Б. 1939.

* * *

Обов'язком нашого духовенства, в часах терпінь особистих, а ще більше в часах „всенародньої скорби“ вчитуватися у це прекрасне, повне глибоких аскетичних ноток, а рівночасно нав'яне ясним християнським оптимізмом послання, щоби черпати з нього силу і розраду — не тільки для себе, але й піддержувати усіх тих наших вірних, що може під впливом отих терпінь „опускають руки“, не дати їм попасти у зневіру й апатію, але все і всюди вказувати їм, що ці терпіння запорукою майбутньої слави й радощів, бо... по Великій Пятниці з її кривавою Голгофтою приходить усе радісний ранок Христового Воскресення.

X.

Обрядова сторінка.

Ще про положення Плащаниці і Божі Гроби. В минулому році, у 5 числі „Ниви“, помістив я статтю п. з. „Божі Гроби“, у якій вказав я на прикладі львівських церков, що в нас затратилося обрядове розуміння положення Плащаниці, що в тому положенні багато обрядово недопускальних річей і театральних ефектів, а мало релігійної простоти, яка одинока всилі викликати у нашій душі сильнішу реакцію та спонукати нас до розкаяння і сильнішої любови до Христа.

Свою статтю закінчив я ось яким бажанням, зверненням до ОО. Душпастирів: „Вглибитися у величню містерію Вел. Пятниці та дійти до належного розуміння її ідеї і вияснити це нашим вірним — це найближче наше завдання на літургично-аскетичнім відтинку нашої душпастирської праці“.

На жаль це побажання прогомніло як голос „взиваючого в пустині“. Не було ніякої реакції на сторінках „Ниви“, у справі положення Плащаниці чи то Божих Гробів, не мала майже ніяких наслідків згадана стаття і на положення Плащаниці цього року. Говорю тут тільки про львівські церкви і львівське парохіяльне духовенство, бо на провінції не мав я змоги бути, але можна з цілою певністю прийняти, що — за малими хіба виїмками — на провінції, по селах і містах, справа ак само представляється.

Аж дивно! Чим властиво цікавиться наше духовенство у нинішніх часах, коли його не всилі зворушити навіть така чудова, глибоко аскетична і релігійно-виховна тема, як справа літургично-обрядового оформлення страстей і смерті Христової?

Скаже дехто з ОО. Співбратів: А хіба ж ми не виставляємо Плащаниці у Вел. Пятницю?!

Безперечно, що всі ми виставляємо, але як? На ті всі неправильності при положенні Плащаниці чи так уряджуванні Божих гробів, вказала згадана минулорічна стаття „Ниви“.

У львівських церквах, за виїмком двох, обряд положення Плащаниці був виведений цього року так самісінько, як і минулого року. Такі самі дешевенькі театральні ефекти, такий самий подвійний спосіб положення Христа до гробу (бідна й опущена грецька Плащаниця і ніби „виставний“ латинський „Божий гріб“), така сама, декуди ще може сильніша тенденція зробити виставлені Нсв. Тайни, а не Плащаницю, центральною точкою обряду положення Христа до гробу і т. ін. — як також таке саме нелюбичне обношування Нсв. Тайн підчас обходу з Плащаницею довкола церкви.

Тільки в церкві ОО. Студитів на Кайзервальді і в храмі

Преображення св. Спаса не обношувано довкола церкви Нсв. Тайн, а тільки Плащаницю (бо ж ховаємо до гробу не живого Христа, а мертве Його Тіло) і читано чотири Євангелії про положення Христа до гробу, а в самих церквах лежала тільки Плащаниця без виставлених Нсв. Тайн. Для прилюдного почитання й поклону була виставлена тільки Плащаниця, мертве тіло Христове, як цього домагається льогіка і наш літургичний обряд.

Інші львівські церкви на пішли за тією льогікою і приписами нашого обряду; вони і далше консервують, а то й розбудовують обрядові абсурди, взяті з льокальної латинської Церкви, бож виставлення Нсв. Тайн при Божому Гробі немає ніде у католицькій Церкві (ні в латинській, ні тимбільше в грецькій), хіба тільки в латинських краях б. Австрії і в Польщі.

Деякі душпастирі — видно — не могли або не вміли ще й досі вглибитися у величню містерію Великої Пятниці з її Божим Гробом і тому консервують надалі обрядову дивовижу, другі певно думають, що вони тим заманіфестують свій правдивий католицизм, а ще інші певно не вияснили цього заздалегідь своїм вірним, і томуто зі страху перед ними (мовляв: що люди скажуть?) не зробили так, як велить обряд. Бо звісно, що в деяких наших церквах, так по містах, як і по селах, є гурт надміру побожних бабок, які мають відносно відправчи уряджень у церкві просто рішальний голос. Ось дорога, якою здебільша ішли різні латинські іновачії до нашої Церкви! Не кажемо всі, але багато.

Боячись, щоби нас не посудили в тому, що ми може не повні католики, ми брали без розбору і без застанови з латинської Церкви все, що вірним подобалося (так якби католицизм і латинство були синонімом), і так помалу витворився у нас цей відомий вже у світі галицький уніятизм не тільки на відтинку літургично-обрядового оформлення страстей Христових, але і в інших справах нашого літургично-обрядового життя.

А потім, після неправного і звичайно „на власну руку“ заведення тих різних іновачій до нашого обряду, ми боїмось щонебудь в тому змінити „на власну руку“, хочби воно було крайньою нісенітницею, і ждемо, що скажуть на те церковні власти. Церковні власти, розуміється, тут ніні нічого не скажуть, вони не можуть і зрештою не потребують нічого казати, бо стоять на тому становищі, що все належить робити так, як каже наш східний, византійський обряд.

Обрядова квестія положення Плащаниці це справа в різних оглядів дуже важна і заслуговує на те, щоби їй духовенство присвятило більше розуму і більше серця.

Observer.

Всячина.

Новий кардинал стану. Дня 12. III. ц. р. проголошено офіційальну номінацію кард. Maglione на секретаря стану Апост. Престола. Кард. Людвик Маліоне уродився 2. III. 1877 року в Casorio недалеко Неаполю. По закінченні студій і дипломатичної академії „dei nobili“ спершу посвятив себе військовій службі. Йдучи за голосом покликання, вступив на теологію, по скінченні якої прийняв свячення, а по кількох роках душпастирської праці покликано його до секретаріату стану. В 1918 році організує нунціатуру в столиці Швейцарії, в році 1920 стає нунцієм у Берні, а в р. 1925 в Парижі. В 1935 році дістає номінацію на кардинала, а згодом стає головою св. Конгрегації Собору.

Преосв. Діонісій Няраді. Апостольський Адміністратор Карпатської України, по її занятті мадярськими військами, був змушений виїхати до Будапешту, а звідтам до своєї єпископської столиці в Загребі. Перед Великодними святами виїхав Преосв. Няраді до Риму, де його прийняв на аудієнції св. Отець Пій XII.

Чи вістуні нової доби? Як подає поважний атенський щоденник „Vradini“, Апостольський Престол перший раз від багатьох років повідомив офіційально вселенського православного патріарха Царгороду про вибір нового папи. Згаданий щоденник думає, що тут не йде про саму тільки куртуазію, але це перший крок на шляху до повного порозуміння між обома частинами християнства.

Побажання православного митрополита для Св. Отця. „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce“ подають, що в день коронації св. Отця Пія XII. митрополит Православної Церкви в Польщі Діонісій вислав на руки нунція Кортезія в Варшаві таку телеграму: „Відчуваючи радість наших співгромадян і загалу вірних Великої Церкви Римокатолицької з приводу щасливого вибору й інтронізації Папи Пія XII, прошу Вашу Ексселенцію прийняти, запевнення моїх найкращих почувань і побажань для Його Святости“. — Нунцій архiep. Кортезі післав митр. Діонісієви 17. III. у відповідь таке письмо: „Ексселенціє! Мені було приємно дістати телеграму, що її Ваша Ексселенція зволила надіслати мені з приводу вибору й коронації Його Святости Папи Пія XII, висказуючи мені свої привіти та участь у радості католицького світа. — Незалежно від ріжниць, що їх ділять, усі народи вшанували щасливу подію, беручи участь, у різноманітний спосіб, в католицькій і римській єдності, в почуваннях любови і надії. Хай мені буде можна ще раз висказати бажання, щоби ця єдність, що її світ потребує більше, ніж колинебудь досі, була у великій християнській родині відновлена і щоби

без застережень у ній панувала. Вискажуючи це бажання, стаю виразником найглибшого бажання Папи, який вже в своїй першій промові звернув у горячих почуваннях свої думки до відлучених братів. При цій щасливій нагоді прийміть, Ваша Ексцеленціє, мою подяку і запевнення моєї побожної відданості“.

Папська Семинарія в Дубні одержала новий статут, затверджений Конгрегацією для Східної Церкви. Відтепер буде вона називатися: „Папська Міжепархіальна Східна Семинарія в Дубні“. Її вона немов власністю п'ятьох латинських епархій (луцька, люблянська, підляська, пінська і виленська) і єпископи згаданих епархій мають спільно нею опікуватися та достарчати їй питомців. Управу семінарії задержують і надалі оо. Єзуїти східного обряду. Питомці мусять бути ще перед розпочаттям теологічних студій інкардиновані до одної з згаданих епархій, на терені якої знаходяться унійні станиці, що їх семінарія обов'язана обслуговувати. Особливі права до семінарії прислугують єпископови луцької епархії, на території якого вона знаходиться.

Найближчий Евхаристійний Конгрес. Найближчий світовий Евхаристійний Конгрес відбудеться, як відомо, в 1940 році в Ніцці у південній Франції. Відбуваються вже підготовчі праці і справа ця була предметом нарад французького парламенту — з огляду на великі кошти організації (160 мільйонів франків). Прем'єр Даладіє і міністр фінансів Рено постановили виасигнувати цю суму з доходів лотерії, яка мала б бути з тією метою зорганізована. В тексті, пропущеному французькому парламенту, було зазначено, що також з туристичних оглядів Евхар. Конгрес є для Франції дуже побажаний (для послів людського фронту цей аргумент важливіший, ніж усі інші). І так н. пр. в Конгресі у Дабліні взяло участь 2 і пів мільйона людей, в Буенос Айрес, хоч кошти подорож були доволі високі, взяло участь 2 мільйони душ, та навіть в Будапешті можна було начислити майже 1½ мільйона.

В нинішніх часах і таке можливе. Окружний суд у Вильні судив при кінці лютого ц. р., при замкнених дверях, справу якогось Антонія Влодарчика за те, що він дав поміч капелянови капітанови Завадському до висадження в повітря православної каплички в Молодечні (про цю справу часописи в минулому році багато писали, каплицю розсаджено динамітом 18. серпня 1938). Суд засудив Влодарчика на один рік в'язниці. Виленське „*Slowo*“ написало з тієї нагоди статтю: „*Sprawiedliwości stało się zadość*“. „Направду треба радіти з того, що є суди в Польщі, але тимбільше належить сумувати, що вони змушені розглядати такі справи і що такий факт, який зайшов у Молодеччі, міг хтось уважати засобом відповідним до ширення польськості і скріплювання католицизму і що той хтось міг бути священиком“.

Безцеремонний кандидат. Дня 25. ІІІ. ц. р. військовий курат, відомий о. Ільків відсвяткував з жовнірами в Ченстохові 100-літні роковини — ніхто не догадався б, які — касати унії в Росії. То таке, як коли б Поляки урочисто обходили пам'ятку розбору Польщі! Але о. Ільків святкування таких упокорюючих роковин устроїв і визискав на те, щоб очорнити весь наш галицький гр. кат. клир, а для себе здобути політичний капітал, як засіб до здобуття... єпископського престолу! о. Ільків на зібранні по (жалібнім) богослуженні мав довшу промову, в якій висказав своє здивування, що про ті сумні роковини забули уніятські єпископи в Польщі, забули публіцисти, Католи. Акція, парламентарна репрезентація... Потім говорив про занепокоючі прояви в уніятській Церкві, як то „на унійному з'їзді у Львові один з референтів, о. Др. Костельник посунувся до того, що назвав католицьку себто римську Церкву „раком, що точить унію і її організм“... „о. Костельник перекреслює становище Апостольського Престолу і славу минувшину Церкви, до котрої належить“... „Припускаю, що о. Костельник у своїх висновках лишився самотній, хіба може йде в парі з о. пралатом Куницьким, б. послом до польського союму“. Далше перехвалювався о. Ільків своїми заходами в справі відновлення унії на Холмщині та на Підляшші. Що його заходи не увінчалися успіхом, тому були винуваті гр. катол. священники, що були властиво партійними українськими агітаторами, яких влада мусіла усунути за їх шкідливу роботу. Інші промовці на тому „ільківському“ зібранні журилися тим, на що йдуть гроші з митрополичих дібр. Часописи, котрі ту цілу імпрезу широко зреферували, не подали ні одного слова о. Ількова, яким він узяв би в оборону нашого достойного Митрополита перед напастю своїх „конфратів“. Вкінці один з тих „конфратів“ побажав о. Ільковови „плідної праці на становищі майбутнього греко-катол. єпископа, яким — як говориться в святоюрських кругах — станеться о. Ільків. Аж тоді руський нарід з польським народом зачне розмовляти властивою мовою“. — Безцеремонна кандидатура! О. Ільків не перебирає в засобах, коли так негідно пофалшував реферат о. Костельника на унійному з'їзді у Львові. О. Костельник назвав „раком“ саме таких безцеремонних „конкістадорів“ на терені унії, як о. Ільків, що все топчуть по дорозі до здійснення своїх себелюбних, хоробливих амбіцій; а становище Апостольського Престолу, яке о. Костельник з повним признанням підносить, для них не має ніякого значіння. Sic!

Православні Поляки. Крім акції ревіндикаційної, яка ведеться дуже інтенсивно на областях польської держави, замешкалих православними, крім акції латинізаційної, яка ведеться на областях, замешкалих галицькими греко-католиками, від кількох літ ведеться ще й третя акція з метою — ство-

риту у православній Церкві в Польщі групу православних Поляків. Така акція ведеться головню на території православних епархій — гродненської і виленьської. Осідком тієї акції є Гродно, де при видатній підмозі військових кол створено „Prawosławny Instytut Naukowo-Wydawniczy“, що видає свій орган-місячник п. з. „Przegląd Prawosławny“ (досі вийшло 3 числа). Там теж повстало „Stowarzyszenie Polaków Wyznania Prawosławnego“. В Гродні зорганізовано цілу низку відчитів, на які приходять крім духовенства з еп. Савою на чолі, генерали, вищі і нижчі старшини, світська публіка і шкільна молодь. Душею цілої акції є православний священник мгр. Леонід Касперський, директор згаданого Правосл. Інституту Наук.-Видавничого, який вже й дістав відзначення (срібний хрест заслуги) за свою суспільну працю.

По Гродні прийшла черга на Новгородок і Вильню. В Новгородку відбувся 7 березня ц. р. організаційний зїзд таких Поляків, на який прибув місцевий воевода, представник війська і репрезентант католицької шляхти, сенатор Годлевський. Головним референтом був згаданий православний Ks. Kasperski, який доказував, що православний не мусить бути Росіянином, наводячи історичні приклади Сангушків, Ходкевичів, Кисілів, та Острожських, які були православними, а рівночасно найкращими польськими патріотами. Польська автокефальна православна Церква повинна стати носієм польської культури. — По рефераті основано „Stowarzyszenie Polaków Wyznania Prawosławnego“ та вибрано воевідську управу. У Вильні таке товариство також уже урядово зареєстровано. Між призвищами основників, крім кількох, що звучать по білоруськи чи неозначено, стрічаємо такі чисто російські призвища як: Арсенєф, Беляєф, Кендялоф, Сушкоф, Павлоф і Дружинін. — „Oriens“, що подає цю вістку, дає до неї ось який коментар: „Ця обставина (себто факт, що до Stowarzyszenia вступають не зрусифіковані колись Поляки, для яких ціла акція й ведеться, але здебільша Москалі, себто, як „Oriens“ каже, „szlachta z nad Wołgi“) дуже дивна. Виринає сумнів, чи такі Поляки—неофіти сповнять покладані на них надії і стануть „носіями польської культури“ та будуть стояти на „сторожі польської держави“? Нав'язування до Сангушків і Ходкевичів хибне, бо вони, будучи православними, не вважали себе національно Поляками (тільки Русинами, а що до державної приналежності — Литовцями), а коли вже зовсім спольшилися, прийняли католицизм“.

До цього, зовсім слушного становища „Oriens-у“ нічого від себе не додаємо з відомих причин.

Божі Сліди. Під таким заголовком почав виходити, починаючи з 1939 року, двомісячник, присвячений стигматизації. Виходить у Львові. Редакція й адміністрація містяться при пл. св. Юра 5. Річна передплата виносить 2.50 зол.

Збільшення числа латинських парохій. Луцька латинська єпархія, в порозумінні з державними властями, творить на Волині 20 парохій етатових і 11 вікаріятів.

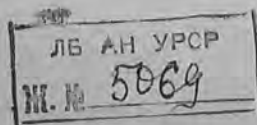
Смерть патріярха румунської православної Церкви. В місяці березні ц. р. помер у Cannes в Франції, на лікуванні, патріярх православної Церкви в Румунії Мирон Крістя. Походив з Семигороду і вже з молодих літ боровся за права свого народу на Малярщині. Маючи 30 літ, вступає в духовний стан. Від р. 1911 був єпископом одної православної єпархії в Семигороді. По програній центральних держав у світовій війні стає на чолі семигородських Румунів, що змагають до зєдинення з королівством Румунії. Відносне рішення своїх земляків якраз він завіз до Букарешту. По розширенні Румунії висувається він на чоло цілого румунського єпископату, а коли в 1925 році румунську автокефалію піднесено до гідности патріярхату, Мирон Крістя стає першим патріярхом. Пок. патріярх брав живу участь в політичному житті, був членом релігійної ради, а перед роком, коли заломився румунський фашизм, патр. Мирон став прем'єром і дуже енергійно, а навіть жорстоко воював з націоналістичною течією серед румунського громадянства (кровава масакра Кодреану і його прихильників). Минулого року приїздив до Польщі, де був гостем польського уряду і митр. Діонісія.

„Релігійний баласт“ совітських жовнярів. Орган совітської армії „Красная Звезда“ помістила недавно довшу статтю самого провідника безбожників, Губельмана-Ярославського, який звертає у ній увагу на konieczність більш інтенсивної безбожницької агітації серед жовнярів і підкреслює „жалюгідний“ факт, що багато молодих рекрутів, приходять до війська, обтяжені „релігійним баластом“. Ярославський боїться, що через те рекрути ці не стануть ніколи правдивовірними жовнярами совітської армії.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство, Львів. Редактор о. П. Козіцький.
З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.

Wydaje Boh. Nauk. Towarzystwo, Lwów. Redaktor o. P. Koziński
Z drukarni „Biblos“, Lwów, Japońska 7. — Tel. 214-78.

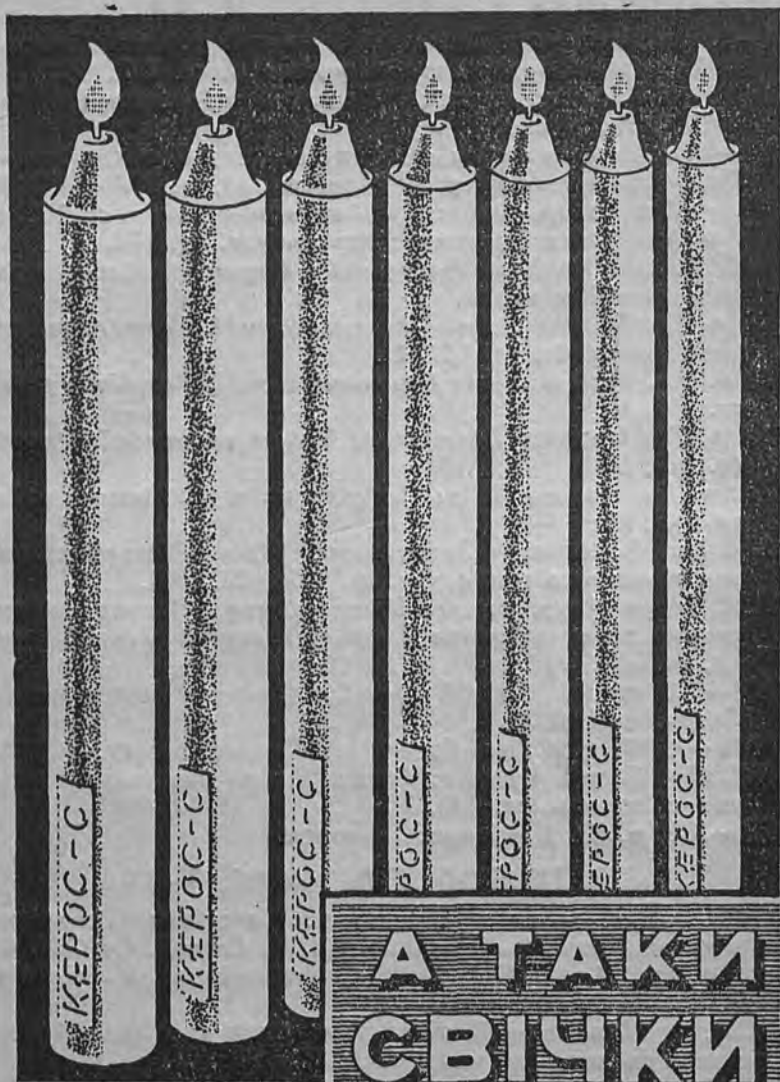

I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8°.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. — Пер. з грецького митр. А. Шептицький, ст. XIV + 490, 8°.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8°.
- Т. VII. о. Др. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8°.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8°.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, до-нікейська доба, ст. 164, 8°.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8°.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8°.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8°.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старо-християнського мистецтва, ст. 122 + XLII, 8°.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської епархії, ст. 257, 8°.
- Т. XV—VI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика незєдиногого Сходу, ст. 280, 8°.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8°.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики, ст. 144, 8°.
- Т. XX—XXI. о. Ю. Дзерович: Катихизи.

II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261, 8°.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120, 8°.
- Т. III. о. Др. Спирідіон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX + 284, 8°.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри Св. Юра у Львові. Ст. 97 + XXX, 8°.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василиянок. Ст. 256, 8°.
- Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8°.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8°.
- Т. XI—XII. о. В. Кучабський: Унійний Зїзд у Львові, ст. 268, 8°.

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ

НИВА

NYWA

ТРАВЕНЬ 1939 МАЈ

З М І С Т:

стор.

Редакція:

Лицем до Літургії 161—163

Мзр. Роман Дурбак:

Митрополича діяльність Льва Кишки (1713—1728) 164—171

о. А. Лошній:

П'ятидесятниця в річному уставі нашої Церкви 172—175

о. Йосиф Яворський:

Витяг з парохіяльної хроніки в Лучинцях 175—178

Мзр. Богдан Казимира:

Станово-корпоративний лад 179—191

о. В. Рабій:

Наші деканальні соборчики 191—192

Нові книжки 192—193

Всячина 193—200

ВПР. ОТЦІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

Просимо вирівнювати свої рахунки за „Ниву“ після останньої пригадки.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Реверенди, папістики, нагортки і пелеринки

з власних матеріалів, краєвих
і заграничних для Всечесного
Духовенства

поруває кравецька робітня

В. ХОМИН, Львів, вул. Домініканська 11, тел. 283—95.

Н И В А

„N Y W A“

Czasopys pryświaczenyj cerkownym i suspilnym sprawam
Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2^{1/2} арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2.50 доларя річно

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

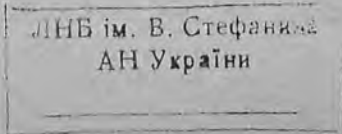
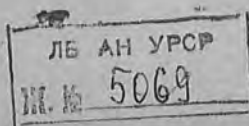
Лицем до Літургії

У Західній Католицькій Церкві реалізується, щораз більше і щораз повніше, кинений найкращими Намісниками Христовими клич „Omnia in Christo instaurare“. Іде невпинна й одушевлена праця над відродженням нинішнього людства в Христі і над побудованням приватного й прилюдного життя християн на засадах Христової науки. Клич цей організують дві могутні організації, дві акції: Католицька й Літургічна Акція. Між обома цими акціями тісний звязок, тісна ідеологічна спорідненість; вони ж змагають до одної цілі, хоч і йдуть до неї іншими шляхами.

У нас теж, уже від яких десятих літ, ведеться одна частина тієї відродженської акції, а саме Акція Католицька, розроблена до подробиць її організаційна схема, налагоджена праця централі, єпархіяльних відділів і низових клітин.

Відносно ж другої частини тієї могутньої, всесвітньої акції, тобто Літургічного руху, який на Католицькім Заході приніс досі такі обильні плоди і стає просто життєвою силою в організмі католицького суспільства — у нас покищо тихо і глухо.

А тимчасом між одною і другою акцією тісний звязок; не розвивається одна — то майже автоматично нидіє друга, і навпаки. Тому на Заході рівночасно з Католицькою Акцією — росте і розвивається Літургічний рух. Його завдання — як про це гарно висловився пок. Папа Пій XI. — привести

всіх християн до цілющого джерела святости через пізнання, поглиблення, любов і участь у величезних скарбах Літургії; навчити вірних жити життям Церкви й Христа, думати його думками та бажати його бажаннями; розбудити у всіх свідомість участі в Христовім священстві; повернути Літургії знов те центральне місце в житті християн, щоби вона справді була вогнищем та основою їх духовного життя; врешті завданням літургічного руху — повернути самій Літургії давній чар, давню велич і давню красу. Літургічний рух це, одним словом, апостольство літургічного життя, що має спонукати вірних пізнавати, розуміти й любити Літургію та брати в ній діяльну участь. Бо тільки через належне зрозуміння Літургії можна буде цілим серцем її полюбити, нею захопитися, а через неї якнайтісніше зединитися з Містичним Тілом Христовим — Церквою.

Ось у чім велика вага і значіння Літургічного руху!

Зродився він на католицькій Заході тоді, коли там затратилось належне розуміння Літургії, коли зачали практикуватись „тихі“ Сл. Божі, що їх ніхто не розумів, коли в наслідок того церкви зачали світити пустками, коли участь у богослуженнях була „привілеєм“ одних тільки побожних бабок, і коли затратилась давня побожність і одушевлення до богослужень. Нині цей відродженський рух обняв собою Німеччину, Італію, Францію, Португалію, Еспанію, Бельгію та інші католицькі краї. Видаються там літургічні часописи й літургічні тексти, відбуваються літургічні зїзди, дні, тижні і т. п.

У нас, як уже згадано, під цим оглядом ще тихо і глухо. Тільки тут і там, в часописах, підносяться неспівні голоси, які порушують справи, що є предметом літургічного руху на Заході, або десь на якимсь соборчику хтось сміливіший піднесе цю т. зв. „обрядову“ справу на те, щоби більшість прирваних звичайно поглузувала собі трохи, а в найкращому випадку, щоби перевели над нею „нешкідливу“ дискусію без ніяких практичних наслідків.

Ми звичайно любимо чванитися, що в нас такого літургічного руху, як на Заході, не треба, бо в нас вірні і так беруть діяльну участь у Літургії, головнож у Безкровній Жертві.

Та таке горде твердження не сперте на трівих основах. Бо вже і в нас щораз більше затрачується розуміння духа богослужень, їх додільної будови й символіки і всего того, що становить суть Літургії. Щезає помалу активна участь вірних у богослуженнях, починаються і в нас щораз частіше практикувати „тихі“ Сл. Божі, а навіть на співаних Сл. Божих ця участь вірних якась пасивна: замість йти за ходом літургічної акції, вірних призвичаюється відмовляти з молитовників чи з вервиць приватні молитви, що — річ ясна — вбиває можливість активної участі у св. Літургії.

Про інші богослуження, як Утреня, Вечірня, уділювання

св. Тайн чи церк. благословення й освячення — нема що й згадувати.

Такий дух огортає не лише наших вірних, але, на жаль, і деяку частину нашого духовенства.

Доказом нерозуміння Літургії і її змісту серед нас — це те легковажне трактування її зверхніх форм і достосовування їх до практичності чи нашої особистої вигоди, через що створили ми і далі створюємо такий літургічно-обрядовий хаос, подібного якому годі деінде у світі знайти.

А тимчасом розуміння Літургії, відтворення її давньої краси й величі, а через те привязання до її чудових зверхніх форм — це перша передумова духового відродження Народу та його релігійного освідомлення й активності. Бо тільки тоді зробимо наших вірних активними христіянами й одушевленими визнавцями Христа та запалимо їх святим бажанням Йому, — що у св. Літургії серед багатства й величі обрядової символіки за нас у жертву приноситься, — беззастережно служити, тільки тоді прив'яжемо їх до нашої рідної Церкви й нашого величавого грецько-слов'янського обряду, — коли поможемо їм віднайти ті великанські скарби і ті дорогоцінні перли, що їх стільки у наших богослуженнях, — прикритих пилом занедбання й нерозуміння, — знаходиться, коли навчимо наших вірних ті скарби полюбити, коли дамо їм змогу знайти у них самого Христа.

Щоби ж це досягнути, мусимо звернутися лицем до Літургії перш за все самі, а потім звернім до неї очі, уми й серця і наших вірних. Студіюймо Літургію (під Літургією розуміємо не тільки Сл. Божу, але й інші богослуження), шукаймо у ній того, що гарне, величаве, наше, пишім, обговорюймо, дискутуймо, започаткуймо потрібний і в нас літургічний рух, витворюймо конечний літургічний фермент, який у нинішніх часах чи не одиникий всілї як найтісніше прив'язати нарід до Церкви і рідного обряду.

Памятаймо, що приватними медитаціями й надмірною девоцією, яка зачинає вже і в нас — на тлі недбало й негарно відправляюваних богослужень — цвисти, нікого до Церкви не прив'яжемо; а зробимо це тільки розбудженням належного розуміння й одушевлення для Літургії, та відновою і береженням її чудових обрядових форм.

Одиноке, що нам сьогодні залишилося у нашій виключній завідуванні, це наша Літургія, наше літургічне життя. Привернім жеж їй назад центральне місце у житті нашого народу, зробім її джерелом його найбільшої духової радості та найкращою легітимацією нашої релігійної і національної культури.

Не марнуймо тієї нагоди, але хай уся наша всестороння душпастирська праця буде звернена заєдно лицем до Літургії, бо в ній наша розрада, наша обнова і наша сила.

Редакція.

Мзр. Роман Дурбак

Митрополича діяльність Льва Кишки (1713—1728)

Монографічний нарис.

ВВЕДЕННЯ.

Доля Зєдиненої Церкви перед Собором у Замості.

Від самого факту заключення церковної унії в р. 1596 до її утривалення й скріплення на українських землях пролинуло ще багато років. За одним помахом не могла унія піднести української Церкви з занепаду, у який вона скотилася була силою обставин. Берестейську унію уплянували були українські єрархи, які зрозуміли врешті, що лише злука з Апостольською Столицею врятує самостійність української Церкви перед політичними цілями будьто Московщини, будьто Польщі. Наміри авторів унії були дуже шляхотні та їх надії були дуже сильні, але як же ж важко було переводити унію в життя та її поширювати! Свої, не освідомєні релігійно як слід, не здавали собі справи із такої важної події, як унія, а чужі ставили перешкоди.

Ледви животіючи, до того прибита релігійною боротьбою, молода Зєдинєна Церква вимагала основної реформи. Над її потребою застановлявся поважно вже митрополит Йосиф Рутський, який зачав працю над зміцненням рідної Церкви від реформи одинокого в Україні Василіянського Чину, вважаючи монастирі центром релігійного життя та заборолом унії (Новгородок, 1617 р.). Щоби здержати часті переходи уніятів на латинський обряд, виведнав Рутський у папи Урбана VIII. (1524 р.) заказ таких же переходів, а врешті зайнявся поправою долі світського духовенства та церковної дисципліни на соборі в Корбині 1626 р. Але по смерті Рутського (1637) двигнена ним з упадку Зєдинєна Церква знов підупадає. До того причинилася дальша боротьба зєдинєних із незєдинєними („боротьба Руси з Руссю“), яка дещо була притихла по Андрусівському договорі в 1667 р., що розділив Україну між Москалів і Поляків, так що Київ, осідок незєдинєних, полишився під Москвою. Але й це не було для унії користю, бо змалів терен ділання унії. Були спроби якогось погодження уніятів із незєдинєними в Люблині 1680 р. („colloquium Lublinsense“) за часів митроп. Кипріяна Жоховського, але без висліду. Та мимо того кільканадцять літ пізніше приступили до унії три дієцєзії, перемиська в 1692 р. (за єпископа Іннокєнтія Винницького, † 1700), львівська в 1700 р. (за єп. Йосифа Шумлянського, † 1708) і луцька в р. 1702 (за єп. Діонисія

Жабокрицького, † 1715). Унія несподівано поширилася, хоч здавалося, що вона повинна була б зникнути з лиця землі вже в перших днях по Берестейським соборі. Бо ж за собою мала уніятська Церква лиш Апостольську Столицю, а проти себе всіх: і своїх і чужих, незединений Схід і майже цілу католицьку Польщу.

На початку XVIII-того століття мусіла Уніятська Церква, що числила вже вісім епархій, перейти ще одну і дуже важку спробу. По смерті короля Собіського в тодішній польській державі повстав страшенний внутрішній хаос. На добавок король Август II. встриг у довголітню московсько-шведську війну. Частину Польщі заняли Шведи, а від Сходу вдарив російський цар Петро Великий, один із найбільших ворогів унії, яку він постановив раз на все знищити. В році 1705 з його волі замордували салдати чотирьох полоцьких Василіян, а луцького єпископа Діонісія Жабокрицького за те, що перейшов на унію, вивезено в кайданах до Москви, де він серед тяжких терпінь згинув у р. 1715. Жорстокий цар загрозив усім уніятським єрархам і священникам смертю. Сам тодішній митрополит Лев Заленський, рятуючи життя, утік був на якийсь час до Німеччини. І Шведи і Москалі рабували уніятські церкви й добра, палили їх, а священників дуже строго переслідували. Українська уніятська Церква зазнала багато мук. Можна собі уявити, яка велика біда мусіла тоді запанувати в народі, а скільки ж більша ще від неї — нужда моральна! Нарід — неосвідомий, перейнятий жахом, а духовенство — неосвічене, як належить, і сильно понижуване. Убогі, на-пів зруйновані святині світили пустою. Зникла карність; у богослуженнях, де ще їх відправляювано, наступив цілковитий безлад. Місце віри зайняли забобони й чари. Ніщо й нікого не притягало до Уніятської Церкви. Шляхта й міщани, що ще придержувалися унії, тепер масово переходили на латинський обряд. Простий, неосвідомлений нарід повертав до православія, яким на добре заопікувалася була тоді Росія. Не обійшлося тоді також і без агітацій різних сектярів, передовсім російських „пилипівців“. Положення Уніятської Церкви було тоді подекуди гірше, чим у часах Берестейського собору.¹⁾

Реформи, і то конечної, бажала й вимагала Уніятська Церква. Реформа та прийшла аж із початком XVIII століття, за старанням тодішнього митрополита Льва Луки Кишки, людини вельми освіченої та поважаної, що від початків виконання своєї влади (рр. 1713—1714) як митрополита „цілої Руси“ старався про скликання спеціального собору. В році 1720 за згодою Апостольського Престолу скликав він провінціональний собор у Замості, який, можна сказати, врятував

¹⁾ Луб Ізидор: Значіння Замойського собору в історії унії, „Добрий Пастир“, Станіславів — Перемишль, 1932, число 2, стор. 112.

Уніятську Церкву як не від цілковитої заглади, то бодай від цілковитого морального занепаду.

Реформа Зєдиненої Церкви почалася власне від самих початків митрополитування Льва Кишки, який і сам совісно перестерігав соборові рішення та їх виконував. Тому то, коли будемо обговорювати властиву тему цієї праці, звернемо увагу і на Замойський Собор і на виконання його рішень. Замойський Собор тісно лучиться з іменням митрополита Льва Кишки (бо ж він був його мотором і виконавцем його постанов), а разом його зачисляють усі до найбільших подвигів цього митрополита, якого панегірист називає „*lumen roxolanae ecclesiae unitae, columna fidei, propugnator veritatis*“.¹⁾ Побачимо, чи бодай в частині митрополит Лев заслужив собі на отсі шумні назви, якими прикрасив свого лютого архиєрея добродушний отець Занкевич. Звернім також увагу й на всі інші знамениті та гідні памяти труди митрополита, за які хвалять його навіть самі незєдинені, як і разом жаліють того, що такий великий і талановитий чоловік не для православія працював, але для унії, для того — в очах російських істориків — „містка до польонізації й латинізації східного обряду“.²⁾

РОЗДІЛ I.

Справа опорожненої митрополичої катедри в рр. 1713—1714.

При кінці свого життя митрополит Юрій Винницький запрошував Льва Кишку, тодішнього володимирсько-берестейського єпископа, щоб він прийняв від нього почесний уряд митрополичого коадютора, уряд заступника митрополита у кермуванні Зєдиненою Церквою. Але єпископ Кишка, ізза своєї скромности, подякував митрополитові Винницькому за ту почесть, толкуючи свою резигнацію тим, що він хоровитий. „*Vive, Illustrissime, diu, ja jestem bliższy do śmierci, niech Pan najwyższy konserwuje, w Jego to jest samego disposiciei*...“.³⁾ Одначе, хоч не прийняв титулу коадютора, єп. Кишка під кінець життя митрополита Винницького заступав його у важних справах і властиво сам уже тоді управляв тодішньою широкою митрополією. І так у році 1713 скликає Кишка, як протоархимандрит Чина ОО. Василіян василіянську конгрегацію до Вільна на день 30. липня і головує на ній, заступаючи, митрополита Винницького, який у тому часі був перешкодже-

¹⁾ Zankiewicz Dymitr: *Cedr mistyczny, święty Bazylusz Wielki*., Супрасль, 1717, введення, без пагінації.

²⁾ Недѣльскій Стефанъ; Уніятскій митрополит Лев Кишка и его значеніе въ уніи, Вильно, 1894, стор. 3.

³⁾ Zankiewicz D., *op. cit.*, введення без пар.

ний (приймав у себе візити сенаторів)¹⁾. На тій конгрегації зложив єпископ Кишка уряд протоархимандрита, що його вповняв десять років, що було теж знаменним виїмком; видно — мав у монастирської братії велику пошану і послух²⁾. На своє місце запропонував Кишка вибрати протоархимандритом Лаврентія Капарського. Але Василяни — і то було для Кишки прикрою несподіванкою — відкинули цю пропозицію і вибрали на восьмій сесії протоархимандритом Василя Процевича³⁾. Такий поступок Василян розгнівав єпископа Кишку. Хоч ображений, не давав по собі того пізнати і спокійно проводив до кінця конгрегації. Цей нерозумний виступ Василян довів єпископа, а згодом митрополита Кишку, до непотрібних зударів з Чином. На девятій сесії ухвалено — всежтаки під впливом Кишки — перестерігати уніяський обряд і не називати „служебників“ — „мшалами“, а „півуставів“ — „бrevіями“⁴⁾. Ось і вже заіснувало загострення відносин між Кишкою а Чином Василян і цікаве, що по мимо того той же Чин не поставив свого „вета“ при виборі єпископа Кишки на митрополита по смерті Винницького. Чому так сталося, згодом побачимо.

По смерті митрополита Юрія Винницького, що наступила 22. вересня 1713 року в селі Страшевичі коло Самбора, адміністратором осиротілої митрополії, а разом і перемиської єпархії (перемиською єпархією заряджував саме митроп. Винницький) іменував варшавський нунцій Венедикт Одескальх (Odeschalchus) дня 24. жовтня того року Льва Кишку, володимиро-берестейського єпископа, із тим застереженням, що всі маєтки покійного митрополита мають бути ненарушені аж до вибору нового перемиського єпископа⁵⁾. Через короткий час (бо від 22. вересня до 24. жовтня) по смерті митрополита Винницького завідував перемиською єпархією якийсь Винямин, ігумен лаврівського монастиря. Його ж то, посуджаного духовенством про симонію та інші прогріхи („...quod varias contributiones: kunice, — missalia, antemissalia, sobory aliasque exigeret...“)⁶⁾, зложив з гідности перемиського адміністратора вже знаний нам нунцій Одескальх, а новим адмі-

¹⁾ Archiwum komisji historycznej (Ostatnie Stebelskiego prace), Краків, 1878, том I., стор. 351; Вѣстникъ юго-западной и западной Россіи, Київ, 1870, том IV, відд. 2, стор. 34.

²⁾ Stebelski Ignacy: Chronologia, Львів, 1867, стор. 279—80, доп. 2.

³⁾ Archiwum kom. hist., том I, стор. 351; Кояловичъ М. О.: Исторія базилянскаго ордена, „Христіанское Чтеніе...“, Петербург, 1864, том I, стор. 72.

⁴⁾ Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, том IV, відд. стор. 35.

⁵⁾ Копія рукопису Льва Кишки, стор. 77, з Архіву історії Унії митроп. А. Шептицького у Львові, сигн. DCIX, 447; Описаніє документо́въ архива западнорусскихъ уніятескихъ митрополитовъ, Петербург, 1907, том II, стор. 31, № 1154.

⁶⁾ Петрушевичъ А. С.: Сводная галичско-русская лѣтопись съ 1700 года до конца Августа 1772 года, Львів, 1887, ч. I, стор. 71.

ністратором перемиської єпархії іменував Льва Кишку. Він завідував перемиською єпархією аж до дня 17. грудня 1715 р., в котрому то часі обняв у заряд цю єпархію висвячений у Львові митрополитом Кишкою — єпископ Єронім Устрицький¹⁾.

Хто ж отже в тому часі був найбільш відповідним кандидатом на становище уніятського митрополита? Ніхто інший, тільки єпископ Лев Кишка. Він, доктор теології, вчена людина, довголітний протоархимандрит Василіянського Чину, володимиро-берестейський єпископ з титулом „прототронія“, мав найбільше виглядів на те, щоб бути вибраним на митрополита. Був також усюди поважаний та протегований. Його кандидатуру на митрополію попірав запорадливо король Август II, видаючи своє оповіщення (*intimationem electionis*) в дні 21. жовтня 1713 р., в котрому, *pro iure patronatus*, назначає своїм кандидатом єпископа Кишку. І так, вичислюючи чесноти свого кандидата (між іншими „*sposobność kilkaletnią w Rzymie nauką Theologiey świętey nabytą...*“), дораджує уніятському духовенству, щоби, зійшовшись у дні та в місці, адміністратором визначенім, вибрало нікого іншого, як лиш Кишку на митрополитичий трон²⁾. Того самого дня іменує король свого кандидата архимандритом київопечерського монастиря („*pościć u konferować umyśliłiśmy...*“), яким завідував передше митрополит Винницький³⁾, а рівночасно пише лист з Варшави до папи Климентія XI., презентуючи Кишку як свого кандидата на митрополію⁴⁾. Ясно було, що вибраний буде певно єпископ Л. Кишка. Ніхто з духовенства не протестував проти його кандидатури, а навіть Василіанський Чин не противився, хоч з єп. Кишкою був у не дуже то великій приязни. А всежтаки єпископ Лев Кишка мав свого суперника-контркандидата, грізного хоч би настільки, що походив з знатного роду та його попірали вищі сфери в державі. Був ним львівський єпископ Варлаам Шептицький. Л. Кишка називає в своєму рукописі ривалізацію останнього — перекупною. *Concurrebat quoque ad Metropoliam simoniace Barlaam Szeptycki, neophytus octuagenarius...*⁵⁾. Чи дійсно справа аж так представлялася, точніше не відомо. Та знаємо, що Л. Кишка вже давніше виступав проти Варлаама, незичливо до нього наставлений, у своєму листі до римських кардиналів, зглядно до Конгрегації для поширення віри з дня 14. березня 1713 року, писаним із Володимира Волинського⁶⁾. В тому листі скаржитья

¹⁾ Pelesz Julian, Dr.: *Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom*, Відень, 1881, том II, стор. 352.

²⁾ Копія рукопису Л. Кишки, стор. 77; Описаніє документовъ арх. западнорус. уп. митр., том II, стор. 31, №. 1152.

³⁾ *Ibidem*, №. 1153.

⁴⁾ Копія рукопису Л. Кишки, стор. 77.

⁵⁾ *Ibidem*.

⁶⁾ Із Національного Музею у Львові, відділ рукописів, сигн. 16121/24 (лист Л. Кишки до кардиналів).

Кишка на єпископа Варлаама Шептицького, що він без згоди митрополита (тоді — Винницького) і протоархимандрита Василянського Чину (протоархимандритом був тоді сам Кишка) старається вплинути на короля, щоб він назначив коадьютором львівської єпархії (тобто своїм) його ж братанича, Атанасія, а в такий спосіб виступає проти прав Василянського Чину, потверджуваних і санкціонованих всіми митрополитами, від Рутського почавши (від 161/ р.)¹⁾. Можливо, що Кишка, ривалізуючи з Варлаамом Шептицьким, пригадав собі ті давні прогріхи Варлаама і може з тої причини у більш суб'єктивний спосіб малює силуету львівського єпископа чорними красками. Послухаймо далше, що пише в своєму рукописі Кишка про кандидатуру Варлаама. Ото він найшов собі протекторів в особі краківського каштеляна Адама кн. Сенявського і його жінки Єлисавети з Любомірських, які всіми силами піддержували його кандидатуру. Єлисавета приїхала була в Варлаамовій справі до Варшави і навіть одержала була від короля привілей на митрополію для Варлаама. Нунцій (Одескальх), обурений на тактику Сенявських, а саме на те, що поминули прохати власне його, нунція, щоб він попер їх кандидата, — запротестував перед королем і то, як побачимо ще, успішно. Нунцій прохав короля, щоби визначив своїх представників, які разом з урядниками нунціятури нараджувалася б у справі назначення одного з кандидатів на митрополита і то гіднішого на те становище („...non prius debere extradi Administrationem, nisi concludatur de persona successura in Metropoliam...“)²⁾. Король пристав на те і тоді зібралися з боку нунції аудитор de Vannis, а з боку короля — Іван Шембек, державний секретар, Оссолінський і Дунія, регенти королівської канцелярії, а так само єпископи латинського обряду Шанявський і Тарло та багато інших достойників і магнатів і по двох тижнях нарад у нунціївському будинку постановили надати привілей на митрополію Львові Кишці, митрополічному адміністраторові. Л. Кишка сам признає, що його сильно протегував у тому часі виленьський каштелян, Людовик Потій, який попередив Кишку про підступ єп. Варлаама й каштеляна Сенявського. Вони то запрошували будучого митрополита до Львова і предкладали йому дорогу переговорів. Єп. Варлаам мав би стати митрополитом, а Кишка його коадьютором (?); церкви і добра литовської провінції мали б лишитися при Кишці, а церкви і добра поліські (ну й оче-

¹⁾ Порівняй — Documenta data religioni divi Basilli M., з Архіву історії унії митроп. А. Шептицького, сигн. KW 19. Є це документи, в котрих митрополит Рутський, а також і інші, як Корсак, Коленда, Жоховський і Зеленський, санкціонують привілей Василянського Чину, силою котрого без згоди цьогож Чину не можна не лише вибирати нікого на становище митрополита, але також сам митрополит не може назначувати, кого хоче, на своїх кандидатів.

²⁾ Копія рукоп. Л. Кишки, стор. 77.

видно церква й добра львівської єпархії) при Варлаамі. На те не міг Кишка погодитися і попри погрози з боку каштеляна Сенявського, маючи за собою попертя та поміч з боку каштеляна Потія, не поїхав до Львова¹⁾. За те, одержавши ще в дні 25. жовтня (1713 р.) нунційський декрет на скликання елекції будучого митрополита²⁾, назначає місцем елекції місто Новгородок на день 16. лютого 1714 року, де й вибрано його, того ж таки дня митрополитом³⁾. На елекції були приявні: Сильвестер Пешкевич, полоцький архієпископ, Михайло Гротуз-Тарнавський, смоленський архієпископ, Порфірій Кульчицький, пінський єпископ, Йсиф Левицький, холмський єпископ, Антін Завадський, консултор Чину й жиронидський ігумен, в заступстві неприявного Варлаама Шептицького, львівського єпископа (неприявність цього єпископа, як суперника, на тій елекції, зовсім оправдана), Полікарп Мізуневич, аудитор, в заступстві також неприявного Йосифа Виговського, лудького єпископа, Василь Продевич, протоархимандрит Василіянського Чину, Іван Олешевський, протоконсултор і Дмитро Занкевич, секретар Чину. В тому самому часі вдалося новому митрополитові відзискати для Зєдиненої Церкви поліські добра, Унін, Білосороку і Радомишль, „*quae ab annis unionis nunquam erant in possessione Metropolitanorum*“, хоч повинні були належати⁴⁾. Три місяці по елекції, 17. травня 1714, одержує митрополит Кишка декрет варшавського нунція, Єроніма Грімальдія (Grimaldi) про назначення зїзду єпископів у справі вибору єпископа для перемиської єпархії⁵⁾, але зїзд цей відбувся дещо пізніше, а саме в р. 1715, дня 17. грудня, на якому перемиським єпископом вибрано Єроніма Устрицького. Висвятив його митрополит Кишка.

Дня 15. жовтня 1714 р. преконізував у Римі митрополита Кишку папа Климент XI, який зобов'язав митрополита до зложення митрополичої присяги у прияві Константина Бжостовського, виленського єпископа (лат. обр.), або Варлаама Шептицького, львівського єпископа⁶⁾. Але Варлаам Шептицький незабаром умирає (у квітні 1715 р.), а Бжостовський був перешкоджений; в тому самому часі впроваджував він у полоцьку архієпархію Лаврентія Друцького-Соколинського, городненського архимандрита. Тоді то приїжджає митроп. Кишка до Львова і тут у дні 13. липня 1715 р. складає митрополичу присягу (*iuramentum fidelitatis*) в архієпископській палаті на руки львівського архієпископа (лат. обр.) Івана

¹⁾ Копія рукоп. Кишки, стор. 78.

²⁾ Описаніє документів арх. зап. ун. митр., II, стор. 32, № 1155.

³⁾ Копія рукоп. А. К., стор. 78; Батюшковъ П. Н.: Бѣлоруссія и Литва, „примѣчанія“, Петербург, 1890, стор. 84.

⁴⁾ Копія рукоп. А. К., стор. 78.

⁵⁾ Описаніє докум. арх. зап. ун. митр., II, стор. 34, № 1160.

⁶⁾ Копія рукоп. А. К., стор. 78.

Скарбека, у прияві Атанасія Шептицького, унівського архимандрита і львівського єпископа-номіната, о. Михайла Чолганського, о. Степана Тромбеттія, настоятеля колегії львівських Театинів, і інших. Присягу Л. Кишки списано дня 21. серпня 1715 р., того самого дня, у яким вибрано львівським єпископом згаданого вже Атанасія Шептицького¹⁾. На зміст присяги митрополита Л. Кишки складаються: „*confessio fidei*“, признання соборів і постанов Католицької Церкви та обітниця вірності Апостольській Столиці аж до смерті. Присяга кінчиться словами: „...sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia“, після чого слідує власноручний підпис митрополита: „Ego Leo Episcopus Vladimiriensis et Brestensis in Archiepiscopum Kiioviensem electus subscribo manu propria“²⁾.

Ось так покінчилася справа кандидатур на уніятську українську митрополію в рр. 1713—14. Цікаве те, що як з одного боку митроп. Кишка відносився неприхильно до єпископа Варлаама Шептицького, так з другого — його братанича, Атанасія, вважав за свого одноступця і як такого, як ще побачимо пізніше, іменував перед своєю смертю своїм коадьютором „*cum futura successione*“.

Неприхильність митрополита Льва до єпископа Варлаама треба пояснювати тим, що митрополит, по людськи ставлячи справу, не міг відноситися по приятельськи до свого суперника, тим більше, що той всіма засобами, при допомозі впливових магнатів у державі, форсував свою кандидатуру й мало-що не досягнув митрополичого престолу. Митрополит Лев, видно, почував себе певним, що тільки він у тому часі посідає всі вимоги на обняття такої високої гідності, а в до-розі до церковної кар'єри не міг знести свого суперника, менше від нього заслуженого в Церкві, а до цього ще й „неофіта“.

(Продовження буде).

¹⁾ Ibidem; Описаніє докум. арх. зап. ун. митр., II, стор. 36, Nr. 1665.

²⁾ Описаніє докум. арх. зап. ун. митр., II, 36, Nr. 1168; із Національного Музею у Львові, відділ рукописів, сигн. 16121/23 (оригінальна форма митрополичої присяги Л. Кишки). Характер підпису Кишки покривається цілковито з характером письма в його ж рукописі.

о. А. Лошній

П'ятидесятниця в річній церк. уставі нашої Церкви

(Продовження)

4. Подрібний розгляд науки поодиноких неділь П'ятидесятниці¹⁾.

II.

Моральна чеснота правди й справедливості була вже представлена в другу неділю Вел. посту²⁾. Там ця чеснота була представлена ще в вузькій, особистій нашій відношенні до неї. Зате тут у П'ятидесятниці, в неділю Мироносиць ця сама чеснота є розважувана вже з ширшої точки погляду. Ми, що у Великодні органічно зв'язали себе в широкий організм Церкви, через яку доходимо до божественної нашої суті, коли ще у Вел. пості в особистій нашій відношенні до правди бачили, що до цієї чесноти не доходить зовнішньою, механічною силою, але вже там правда була тісно зв'язана з нашим моральним процесом, то тим більше тут, коли вже Христос відкрив, об'явив і передав Божу правду в любові, то Церква, що мала володіти нею і здійснювати її не так поверховно і самим формальним тільки підчинюванням їй людей, але ця правда має тут, у П'ятидесятницю здійснюватися вже в глибоких, суспільних пропастях людського життя.

Якжеж уявляти цю, все живу Христову суспільність — Церкву і здійснювання нею Божої правди, як не через цей знак, символ жінки? Бо хтож краще, як не жінка, сестра, чи мати в дома здійснюють ідеалізм життя? Така сама реалізація ідеалу, тільки у широкій надприродній сфері відноситься до Преч. Діви Марії, через яку у кожній ектенії по ідеальній і необмеженій просьбі „Заступи, спаси, помилуй і сохрани нас Боже Твоєю благодаттю“, наступає для нас найпрактичніша і найбільш для нас реальна наша зв'язь з тим найзагальнішим ідеалом (благодаттю) через візвання: „Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славну Владичицю нашу Богородицю і Приснодіву Марію, со всіми святими помянувши, самі себе і друг друга і весь живот наш Христу Богу предадим“. Тому й таку глибоку, на суспільних основах оперту правду у початковій Церкві не можна було краще представити, як через жінок Мироносиць, які зпоміж вірних першої Христової громади перші, і то почуванням, дійшли до тих можливостей, що їх самі Апостоли ледви чи могли були поняти і розуміти.

¹⁾ Нива, 1938, ч. 9.

²⁾ Нива, 1936, ч. 5, ст. 173.

Бо коли ум людський не розумів іще в цілості Божого Провидіння, то перша жінка щирістю свого почуття відчувала цю глибину і тим ті, перші очевидці події Христового воскресення, жінки Мироносиці — сталися апостолами Апостолів.

Як Мироносиці своїм ділом, службою мертвому Спасителю, заявили безумовне почитання для Христових правд і як та їх служба була безкорисна і свята, так і Апостоли в душі такої самої правди і святости пізніше поступили, коли внаслід їх громади, — в Церкві полагодили негодовання Християн-Єллінів проти Християн-Євреїв, що повстало з причини нездорового розподілу діл між бідних, — у такий спосіб, що рішили, що не є їх річю займатися тими дочасними справами та з занедбанням Божого слова служити трапезам — тому то до помічної служби в Церкві втягнули Апостоли діаконів¹⁾. І тут бачимо, як вже у своїх початках Церква не зійшла на бездоріжжя матеріалізму, бо в представниках, Апостолах, не стратила з очей Божої правди.

Святе діло Мироносиць і такий самий Апостолів виходив з такого їх душевного наставлення, що його називаємо любов'ю, і що спиралася на такім самім діянні Христа, яке представляє наша Церква якраз у неділю Мироносиць, у воскреснім тропарі другого голосу: „Єгда снисшел еси к смерти животе безсмертний, тогда ада умертвил еси блистанієм Божества: єгда же і умершія от преісподних воскресил еси, вся сили небесныя взываху: Жизнодавче Христе Боже наш слава Тебѣ“. Як у попередню, Томину неділю виразом моральної чесноти мудрости був перший Октоїховий голос, так другу моральну чесноту — правду і в тонації і в змісті виражає другий голос.

Всі воскресні тропарі всесторонньо прославляють воскресення Христа. А прославлення Христа у воскреснім тропарі другого голосу йде через згадку на смерть і похорони Спасителя і тому напів цього тропаря сумний і своєю мелодією входить більше у покайний характер, через що зближується до напіву Страсного Тижня. Звідси то цей воскр. тропар другого голосу приходить вже на Утренні, так зв. Єрусалимській, що правиться ще в Вел. П'ятницю. Бо щож інше, як не правда, увидаються в ідеї Вел. П'ятниці, — тільки консеквенція цієї правди спричинена людьми і в ідеї Великодня, де завершується ця сама Божя правда вже в тріумфі.

Фізична смерть, про яку згадується в цім тропарі, це з одної сторони дійсне заперечення найбільш життєвого, індивідуального й дочасного добробуту Христа; але з другої сторони така смерть з святого мотиву — любові — вяже індивідуальність Христа в органічну зв'язь з вищою, збіркою особовістю, якою є Церква. І якраз тим стається Христос основою

¹⁾ Пор. Апостол неділі Мироносиць, Діяння (VI, 1—7).

не тільки найзагальнішого добра других, бо тим „тоді і ад умертвив“, але й тим свою, обмежену дочасністю, людську природу підносить до „блистанія Божества“, безсмертності.

Ще в Світлий Понеділок воскресною службою другого голосу загальною, а тут у неділю і цілим тижні Мироносиць по-дрібно, вказує нам наша Церква, на яких то святих основах вона побудована. А тим і нас зобов'язує вона до береження цих святих основ.

Неодні глядять на Церкву, як на чинник, яким означається для них у першій мірі поступ матеріального добробуту. Та хоч такий добробут є наслідком християнського ладу, то сам добробут ще не є ціллю Церкви. Бо як не на місці була прислуга Апостолів — перевезти Христа лодкою, коли Він свободно ходив по воді¹⁾, так теж хто глядить на Церкву тільки під кутом матеріального добробуту, то він несправедливий і для Церкви і для себе. Навіть ті, що не приймають виявлення Христа тому, що людським умом не можуть їх перевірити, мусять признати, що Христос звістив вічно важні основи людського життя, які самі за себе говорять і тим збуджують почитання, як безпосередні основи творчого і будуючого принципу, який каже радше себе нищити, щоби навколо себе будувати, бо „не посла Бог Сина свого в мір, да судить мірови, но да спасеться їм мір“ (Йоан III, 17). В цім і лежить суть святости Церкви.

Як гідне сповнення завдання жінки в родині може статися з одного боку тільки дорогою її саможертви, немов забуттям на себе і на свої власні індивідуальні потреби, а рівночасно у внутрішнім відчутті потреб родини, так що це знайшло свій вираз у тім, що жінка в подружстві тратить своє ім'я, а прибирає ім'я мужа, так і Церква тим самим духом любови сповняє в людстві своє завдання. Церква не реклямує своєї праці, але тихо й жертвенно, а при тім безнастанно діє над зближенням світа до Бога. І як жінка такою працею в родині приносить щастя родині, не виключаючи від цього щастя й себе, бо вона органічно зв'язана з родиною і вже з своєї природи живе збірним щастям своєї родини, так кождий з нас, що з одної сторони як індивідуальна одиниця, чує свою залежність і своє оповіщення від Того, що нас такими, а не інакшими, обмеженими у нашій якості сотворив, так з другої сторони, коли любов'ю органічно зв'яжемося в Церкві з Христом, то відчуємо потребу відречися своєї обмеженості, наче переступити границю своїх особистих потреб, своєї правди на те, щоби у своїх життєвих обставинах своїми здібностями і талантами здійснювати найзагальнішу Божу правду. Потреба такого самовідречення йде так далеко, що якби прийшлося стати перед лицем тих, що зоружились на ту Божу правду,

¹⁾ Пор. Єванг. суботи Мироносиць (Іван VI, 14—27).

(рогатинського деканату) і в цій статейці подаю короткий витяг з тієї хроніки.

При творенні хроніки послуговувався я жерелами, як:

- 1) Глиняні черепки з урн на полі, званім „Жи́ра“. Такі черепки з урн знаходяться в Липиці Горішній (рогат. дек.) і є господарі, що називаються „Жи́раки“, мабуть від того часу, як їх предки занималися паленням (жарінням) небіщиків, так як в Лучинцях поле, де палили небіщиків, дістало назву „Жи́ра“. 2) Могила на горі за селом має ще нині стратегічне значіння. 3) Долина ріки Гни́ла Липа творила одно велике озеро, яке по осушенні перемінилося в пасовисько і сіножать, які містять у собі ще живе коріння трошів і очеретів та опаловий матеріал, як забракнуть ліси. 4) Відомостх від старих людей села. 5) З власного досвіду за 40 літ душпастирства в Лучинцях, а 11 літ у сусіднім селі, Путятинцях. 6) Щасливо вратована від загибелі метрика від р. 1715. Є це досить груба книжка з багато аркушів паперу, в четверо зложеного, письмом місцями поблідле, половина книжки містить акти хрещення, а друга половина акти шлюбні, при кінці книжки спис свят у році, які парох в неділю по Службі Божій мав парохіянам конечно оголосити.

Сучасний український історик, Іван Крип'якевич, згадує у „Календарі для Всіх“ з р. 1932, у своїй розвідці про виправу Богдана Хмельницького в р. 1648, що у його поході на Львів прилучувались до війська селяни і міщани з різних повітів, вчисляє навіть назви визначніших осіб, між іншими згадує, що до війська Хмельницького з рогатинського повіту вступали селяни і попович Яремко. У зв'язку з тою нотаткою стоїть записаний шлюбний акт у метриці в р. 1716, що оженився Іван Довгий, молодець, з Марією, донькою Яремчихи, попаді, вдови Лучинської. Це доказ, що в 1600-них роках Яремко був священником в Лучинцях, про котрого з того часу полишилася якась вістка. Дальших священників виказує метрика: 1) Андрей † 1724, 2) Михайло Залозецький † 1738, 3) Стефан Базилевич † 1791; він жив 94 літ, 4) Стефан Янович † 1817, 5) Антін Кучинський † 1848, 6) Антін Величковський † 1868, 7) Никола Кучинський, син Антона † 1898, 8) по нім настав парохом автор отсих рядків хроніки, о. Йосиф Яворський, нині 82 літний старець. На доказ, як ведено метрики, подаю кілька взірців:

1) Року Божого 1744 місяця фебруарія дня 28 Аз Єрей Андрей, священник парохіяльний церкви Святителя Христова Николая, в Лучинцях крестих отроковицу на імя Евдокію, одь родителей законновінчанихъ отца на имя Григорія, сына Данилочкового, матере же Маріи. Кмотрь бисть Іванъ синъ Струковъ, кмотра же бисть Марія жона Сенькова Кісіля, тойже парохіи.

2) Року Божія 1715 місяця октобрія дня 11 заповідем

трієм бившим во мимошедшия неділі по обичаю святія церкви А ижь жадная перепона не показалася противу стану маленьскаго Аз Ерей Стефан парохіяльний Храму Святого Николая, села Лучинедь сочетах во сопружество младенца Якова, сына отца Михайла Залипецкого, з удливою панною Марією цуркою Теодора Снігура предстоящим свідителем Яков Гандій и другий Теодор Рисий.

При кінці цієї метрики уміщений список свят у році, які „належить парохіяном от священника в неделю по Сл. Божой оповідати наченше от Септембрія до конца Августа. Н. пр. Всемирное Воздвиженіе Ч. Креста Господня весь день повсюда конечно святкувати потреба. Начало Индикту се есть Новому Літу і память Преподобного Отця Нашого Симеона Столпника где храм, святитися має весь день, а идеже нїсть храм, только до полудне праздновати мається конечно. Святого Пророка Даниїла і со ним трех отроков праздновати в полдополудне. Преподобного Отця Нашого Феодозія Печер. в монастирі весь день праздновати, мирскі же в полдополудне. Святых Равноапостольных Царей Константина і Єлени вполдополудне святкувати.

Святого Петра Митрополита Кієвского святкувати до полудни“ — і т. д.

З вище наведених парохів о. Стефан Базилевич відзначився тим, що в р.1778 власним коштом справив великий дзвін, на якому є вилятий образ св. О. Николая, патрона церкви і назва фундатора. В р. 1915 в часі світової війни майже чудом заховав я його перед реквірунком військ, а тепер його голосний і милий звук скликає парохіян до церкви св. О. Николая

В р. 1780 згоріла нова церква від недобре погашеної свічки.

В р. 1798 комісія зі Львова — канонік Шадурський і з намісництва Гаспарі (*Generalis visitator Gaspary*) перевели інвентар ерекц. ґрунту. В тім часі економ князя Любомирського забрав під Дубровою 10 моргів ерекц. сіножати. Війт Данилочко і провізори Антонців і Довгий під присягою зізнали те, а комісія приказала під загрозою кинення церковної баніції віддати сіножати парохії. І Любомирський казав звернути сіножати.

В візитаційнім протоколі — який війна знищила — було вписане: о. Стефан Янович *antiquae educationis* показався *in rebus divinis erroneus*, має що 6 тижнів (т. зв. гекслерка) явитися у декана і з визначеного йому предмету іспит складати.

Оповідали мені старі люди про діяльного й енергійного пароха о. Антона Величковського; він був рогатинським деканом — тоді деканат обнимав цілий повіт, — на вечірні катихизував старшу молодь і читав катальог, а абсенцію треба було оправдувати. Від женихів вимагав в церкві іспиту і знання правд св. віри і молитов. При допомозі війта Дмитра Грицева

побудував школу і мешк. дім для пароха. В р. 1860 обновився чудом образок Матері Божої в хаті Николи і Анни Кугнат, що висів на стіні до половини зачадженої хати. Образок цей знаходиться тепер над кивотом у церкві, а о. Величковський виведнав у Митр. Ординаріату надання повного відпусту для прочан у днях: Состраданія, Успення і Покрови Пресв. Богородиці. На місці тої хати поставив Петро Рутило каплицю.

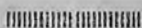
О. Величковський обороняв парохію і громаду в процесах з двором за сплату сервітутів і одержав для парохії $1\frac{3}{4}$ мор. сіножати, а для громади 4 мор. поля.

По о. Величковським був парохом о. Ник. Кучинський, який з церковного поля зложив на будову нової церкви 7000 ринських.

В р. 1837 візитував парохію митрополит Мих. Левицький, а в р. 1879 митр. Йосиф Сембратович. По о. Кучинським став парохом в р. 1898 пишучий цю хроніку — о. Й. Яворський. Він побудував муровану церкву в р. 1903, заложив касу „Райфайзена“ і всі можливі товариства, економічні й освітні. Світова війна (1914—1918) спричинила великі шкоди для церкви й парохії. В р. 1915 розбито церковну баню, 5 гарматних гранат впало до церкви, спалено резиденцію і господарські будинки, школу і 200 домів, а також каплицю. На напругу церкви і парохії за дозволом М. Ординаріату продано 12 мор. церковного і 3 морги ерекц. поля. За кілька літ село відбудувалося при допомозі „американців“. В р. 1918 взяло село живу участь у визвольній війні в числі 39 молоді, а крім того погибло 8 хлопців. За них, вписаних в окремій помянику, правиться що року парастас у церкві і при пам'ятковій могилі на цвинтарі.

В р. 1920, 18. серпня напали на село большевики — 2000 кінноти Будьонного — і через 3 тижні плундрували село. За те, що підписаний не міг видати їм коней, бо наймит утік на конях у поле, большевицький командир арештував його і шаблею над головою викручував так довго, доки дружина і доньки не привели коней. Три тижні село дрожало і терпіло. Большевики не лишили по собі добрих споминів, лиш проклинали їх усі. По їх втечі перед військом от. Петлюри, прийшли Поляки. — Про часи війни можна б багато писати, але це забрало би много місця.

Моїх наслідників прохаю вписувати своїх попередників до помяника брацтва Н. Тайн у місці, де є другі парохіи вписані, і при парастасах голосно відчитувати і поручати молитвам парохіян їх душі.

Мр Богдан Казимира

Станово-корпоративний лад.

III.

СУТЬ КОРПОРАТИЗМУ.

„Бо як тіло є одно, а членів має багато, всі ж члени тіла, хоч їх багато, є одним тілом..." (Ап. Павло, I. Кор. XII., 12).

„У противенстві до природних людських умовин не можна творити нової суспільности та нових устроїв".
(Пій IX. в енци. „Noscitis et nobiscum").

ЗМІСТ. Вага корпоративного питання. Дефініція корпоратизму. Як його можна розуміти. Прекорпоративні установи. Корпоратизм: вільний і примусовий. Органічна теорія суспільства. Засади соціологізму. Роль держави. Противники корпоратизму. Вимоги господарської корпорації. Що таке корпоративний устрій та корпорація. Тези вільного корпоратизму

Люди у своїх вічних змаганнях до гармонії життя прийшли до переконання, що тоді стане краще, коли лад відповідатиме людській природі. Не треба було довго шукати. Становий лад, що повстав у давнині, тепер рівнож приходить до голосу. Він проявляється в формі корпоративного устрою суспільства та допускає можливість змін, тому не можна знайти якогось одного типу, на якому можна б безоглядно взоруватися. Кожда нація становить для себе цілість і має свої культурні, господарські, чи суспільні питомості, що відзеркалюються в корпоративному устрою. Також не треба було довго чекати, щоби державні керманчі зрозуміли, — нпр. в Італії, Австрії, Португалії — вагу і силу корпоративного ладу.

Тому не диво, що не тільки солідаристи, як Міллер, Руттен, Меснер і другі, доволі скоро найшли відповідь на болячки теперішнього часу, але навіть соціялісти нпр. Генрих де Ман, б. проф. в Франкфурті зірвав із соціялістичною традицією і тепер голосить т. зв. плян праці, що має принести полєкшу і прийти з допомогою покривдженям.

Корпоратизм ще не зовсім оформлений. Його можна дефініювати як рух (а не систему), що старається охопити суспільно-господарське а часом і політично-державне життя, опираючись на органічній теорії суспільства з становим принципом.

Саме поняття „корпоратизм" походить від слова „корпорація", що є латинського походження. Виводиться його від „corpus" — тіло. Воно найкраще відповідає суспільному поняттю корпорації й корпоратизму, а саме — виказує подвійну

ідею: одности і многоти. Бо корпорація складається з багатьох членів, а становить один організм. І ці члени не є віддільні, не так, як н. пр. гуртують синдикати чи картелі, що дають організаційну форму, так-би мовити, лише членам якоїсь класи. А корпорація лучить усіх членів одного фаху, без огляду на те, до якої вони класи належать, тз. зн. чи будуть вони робітниками, урядовцями, техніками або власниками.

Коли говоримо про корпоратизм загалом, то можемо його розуміти подвійно. Одною думкою можемо висказувати, що корпоратизм, це ідеологічний рух, який вірить в „суспільні вартости корпорації“¹⁾. А друга думка містить у собі поняття правового ладу в якійсь точно означеній державі, нпр. в Португалії чи Італії, де головною клітиною цього ладу є саме корпорація²⁾. На ці розрізнення не треба забувати, але належить конечно звертати бачну увагу.

А тепер корпоратизм, так як колись соціалістична „боротьба клас“, стає головною віссю, довкруги якої обертається усе життя. Це, як каже Салязар, „зірка нового дня“. Однак корпоративна система, про яку не вмовкають дискусії, про що буде мова ширше в частині IV-тій, ще є притьмарена і ледви повільна реалізація у деяких краях є її відблиском. Солідаристи-католики не вважають корпоратизму за своє останнє слово. Він не є для них ціллю, а лиш засобом, що приходить з допомогою при злагідненні відносин. Але ця свідомість не перешкоджує декому, нпр. австрійському вченому О. Шпаннові покладати на нього всю надію.

Коли говориться про корпоратизм, згадується, що це становий рух. Тому католики вказують на одну різницю, яка вже з часом витворилася. Це якраз питання про поняття „стану“. Інакше на це гляділи в середовіччі, а інакше тепер його трактується. Коли хтось говорить про „стани“ в середовіччі, то сейчас думає про своєрідні гурти з великими привілеями, які вони мали під різними умовинами. І коли хто хотів перейти з одного такого „стану“ до другого, натрапляв на великі труднощі. Вони були більше замкнені та не любили зовнішнього напливу. В тому зміслі говориться про шляхотський, ремісничий, чи інші стани.

О. Півоварчик думає, що місце давніх станів, у дещо зміненому виді, заняли „класи“. Однак вони від станів різняться тим, що не є замкнені, то зн., що є вільний доступ до них, як також не є вони, так як „стани“, правовим поняттям³⁾.

Знов же ж по думці Папи Пія XI. питання стану та приналежність до нього має розв'язати рід праці, яку виконується.

¹⁾ Це буде відноситися до діяльності німецьких суспільників, або до часів активности де Мена.

²⁾ Порівнай: ks. dr. J. Piwowarczyk: „Korporacjonizm i jego problematyka“, Poznań 1936, стр. 12.

³⁾ ks. Jan Piwowarczyk: „Kryzys...“ op. cit., стр. 115.

А самий стан має становити посереднє тіло між державою й одиницею — горожанами.¹⁾

Але щоби впровадити становий лад з добрими вислідами, потрібно праці над громадянами, тобто треба їх освідити про його вагу, як теж треба зрозуміння серед самого проводу. Як засіб, що має на майбутнє улекшити працю становим організаціям, являються прекорпоративні установи. Їхнє завдання це — бути авангардом станово-корпоративного ладу.

В практиці їх уже пристосував португалець — Салязар, що послідовно змагає до корпоративного ладу в своєму краю. Католики до прекорпоративних установ відносяться з великим довірям і дораджують творити найнижчі станові клітини на професійних основах. Вони мають зєднувати робітників, промисловців, вільні стани і т. д. Така організаційна форма витворює солідарність думки й чину, а найголовніше, проломлює опозиційність, яку виявляють підприємці при творенні корпоративного життя.

З конкретними реалізаціями прекорпоративних установ зустрічаємося вже від довшого часу на Заході. Там католики увели в організаційне життя принцип далекойдучого станового розподілу. З цього витворився навіть спеціальний тип Католицької Акції,²⁾ яка в такий спосіб гуртує своїх членів. Маємо на думці ЖОК — Jeunesse Ouvrière Catholique — робітничє товариство молоді, що існує вже в більшості країв Європи³⁾.

Початок пішов з Бельгії. Всіх членів у цілому світі, як запернює їхній провідник о. Кардайн, буде близько 2 мільони. А це вже сила, з якою числиться Міжнародне Бюро Праці в Женеві, установа світового характеру. Старше робітництво гуртується по своїх християнських синдикатах, що відкидають класову боротьбу, а приймають співпрацю. Вони тішаться не меншою повагою й признанням серед світу праці. Бо синдикати, після християнського розуміння, як подає Руттен, це „групи, що творяться внутрі професії, на основі права, яке мають заінтересовані, свобідно лучитися, щоби студіювати та піднести на вищий ступень все, що відноситься до виконання цієї професії“⁴⁾.

Коли б ми хотіли добре проаналізувати корпоративне питання, то загально в засаді бачимо три групи, що обо-сновують чи збивають цей лад.

¹⁾ Для орієнтації подаємо, що між станом і класою робиться таке розрізнення (колись це йшло всуші): *Стан* становить рід зняття, іншими словами, поняття стану покринається з поняттям професії. А *класу* творить гурт людей, що їх лучить подібність чинників культурних, це т. зв. загально називана суспільна позиція. Давніше чинник культурний брав перевагу над чинником матеріальним — тепер навпаки.

²⁾ Action Catholique Spécialisée.

³⁾ Обширніше про це — моя стаття: „Що таке ЖОК?“, „Нива“ за травень і червень 1938.

⁴⁾ G. — C. Rutten, O. P.: „La doctrine sociale de l'Eglise“, стр. 158 і 159.

До першої належить зачислити явних ворогів станово-корпоративного ладу, як н. пр. лібералів, соціалістів, комуністів та інших. Вони не визнають і не хочуть чути про співпрацю та взаємну допомогу.

Другу групу репрезентують здебільша католики, що при поверненні станového ладу думають розв'язати робітничє питання. Намічення такого малого коуру діяннн відбирає розмах їх праці. Робітничє питання важне і його розв'язка у християнськїм дузі небхідна, але, йдучи слїдом за органічного теорїєю, не можна розв'язувати одного питання, коли цілість не впорядкована.

Н. пр. знаний економїст і соціолог В. Фалльон при обговорюванні станového ладу, чи радше християнського синдикалізму¹⁾ бачить його потребу й користи, беручи під увагу робітництво. Одначе він не старається його пристосувати до цілого діяннн людської спільноти, щоби довести до гармонійного співділаннн всіх станів.

Остання група дивиться на корпоративне питання як таке, що має обняти ціле життє, усі прояви діяннн. І так н. пр. португальська конституція робить місце не лише господарським корпораціям, але й моральним, а Румун Манойлеско є думки, що корпоратизм тоді виважеться з свого завданнн, коли стане інтегральним, тобто, коли активність людей, зєдинених в державі, буде всеціло охоплена корпоративним духом. Тому він критикує корпоративний устрій Італії і каже, що він неповний, бо займається тільки господарським життєм.²⁾

Із свого боку повну розв'язку бачить він у тому, щоби увести в життє господарські (економічні) і негосподарські (не-економічні) корпорації, що є співзалежні між собою. Економічні корпорації, це ті, що „виконують чинности життє й удержання нації“, а другі це ті, що „виконують чинности соціальні і культурні“³⁾.

Для прикладу наведемо, як він їх зясовує. В господарських корпораціях мають находитися корпорації: рільнича, промислова, реміснича, торговельна, кредитова, корпорації комунікацій і кооператив.

В негосподарських корпораціях находимо: армію, Церкву, будівництво, корпорації науки й мистецтва, національного виховання та публичного здоровля.

Що до стосування станово-корпоративного ладу у світі є два головні напрями: корпоратизму асоціації (d'association) і державного (d'état). Першого боронять католики, за другим стоять представники тоталізму.

Вільний корпоратизм стоїть на становищі, що люди,

¹⁾ Valère Fallon: „Principes d'économie sociale“, Namur 1929. стр. 279 і сл.

²⁾ М. Manoïlesco, op. cit., стр. 94 і 224.

³⁾ Тамже: стр. 222.

які виконують якусь професію, повинні творити т. зв. професійне тіло. „В лоні професійного тіла можуть повстати різнородні, вільні, не примусові, національні, віроісповідні або мішані клясові професійні союзи, залежно від потреб і волі заінтересованих, — а саме: союзи працедавців, підприємців, робітників, інженерів, бюрових працівників і подібних інших. Хоч у корпоративному устрою є бажане, щоби всі фахівці належали до якоїсь професійної групи, — однак ніхто з них не підлягає примусові належати до неї і кожному дозволено індивідуально й свobodно виконувати свій фах“¹⁾. Вільно понимана устроєва конструкція корпоратизму запевнює єдність між членами проф. союзу, має на цілі загальне добро, до якого члени доходять „дорогою координації своїх зусиль“²⁾.

На такому самому становищі стоїть пробоевик, що так його назвемо, вільного корпоратизму о. Мюллер. Він у 1936 році, на викладах в Рошфорт — (Rochefort, Бельгія) поставив свою тезу, що має існувати вільний професійний союз в лоні зорганізованого професійного тіла. Бо діяльність професійного союзу не є виключно технічна й матеріальна, але ще виховно-суспільна і господарська. Християнські робітники не можуть згодитися, щоби їх втілювати до одного неутрального професійного союзу, бо часто-густо їхні програми противляться вимогам совісті християнина. Однак він приймає виїмки, головню у двох випадках:

1) коли кліка намагається творити велике число професійних союзів, щоби розпорошити робітництво, або

2) коли байдужний загаль полишав би свobodне діяння всiяким агітаторам. Тоді був би оправданий один професійний союз, з упривілейованим характером. Але, щоби християни на них погодилися, мусить бути запевнення, що він респектуватиме засади християнської моралі, буде перенятий духом співпраці, а робітники, на зовні союзу, будуть могли гуртуватися „в цілі спільного, горожанського, морального і релігійного образування“³⁾.

Тому приклонники вільного корпоратизму виходять з заложень органічної теорії. Ця теорія твердить, що суспільність, а радше нація складається з живих еств — співзалежних одно від другого. Це вже з природи чоловік старається жити в спільноті і там проявляти свою активність. „Розум чоловіка — каже Мюллер — побуджується і збогачується, коли є в контакті з другим; його воля запалюється і гартується в крузі енергій, що його оточують, його активність, у якій діянці не проявлялася б, осталаб безвислідною, колиб її полишено

¹⁾ О. др. М. Конрад: „Організаційна структура корпоративізму“, Мета з 24. II. 1935.

²⁾ Порівняй: §§ 59 і 60 Суспільного Кодексу.

³⁾ Гляди: Müller: „Organizacja korporacyjna“ — передруковане з „Dossiers de l'Action populaire“ в Prąd-і за грудень 1935.

на свої власні сили"¹⁾). Подібно діється з деревом. Коли по-обтинати галуззя від пня, тоді воно не буде розвиватися і само дерево також нидітиме.

Так отже католицькі творці корпоративної ідеї виходять з заłoженъ, що суспільність є моральним тілом. Дорога, яку вони вибрали до своїх міркувань, зветься соціологічною. Суспільність — моральне єство, складається з людей, які вже з природного закону є, як каже філософія, *ens sociale*. Люди ці, що складаються на суспільність, виконують якусь працю. А ця праця має подібні ціхи. Та спільнота і подібність праці витворює співзалежність і схожість інтересів, а це якраз їх лучить. Так вони вже з природи, без ніякого приказу та згоди гуртуються. Ця їхня асоціаційна форма, якою так дуже тепер люблять послуговуватися соціялісти, має на цілі не тільки боронити інтересів поодиноких одиниць-членів, але також обороняє вона загальне добро, яке їм спільне.

Спільнота інтересів дає їм певні користи, але також робить їх між собою співзалежними. І вискакуються католицькі соціологи, що хочби держава не дала своєї згоди на їх легальне існування, то люди, мимо всего, будуть до себе зближуватися, співпрацювати й гуртуватися, іншими словами, вони все будуть існувати, навіть незаконно, бо, як каже Дефурні, асоціаційна форма „буде вічно тревати, так як людська природа, якої змагання вона реалізує“.

З таких то заłoженъ виходить провідна думка вільного корпоратизму, унятого в християнський світогляд.

Дуже влучно схоплює це § 58 Суспільного Кодексу. Там читаємо таке: „Людська суспільність, сперта на професійні союзи, знаходиться в стані своєї природної будови. А коли спирається на ворожих супроти себе клясах, то знаходиться в стані потрясень, несталости, сумнівів...“

В корпоративнім устрою, опертій на органічній теорії, що будує суспільство на живій доземній структурі²⁾, є запевнений авторитет працедавця і співпраця між ним та затрудненими. Загально сподіються, що в такому стані, як це висказав теж пятий париський конгрес французької конфедерації професій (С. F. P.) в 1937 році, розв'яжеться пекучі питання дня. А саме — конфлікти між капіталом і працею, безладдя в продукції, безробіття старших і молоді, нерівномірність винагород, промислова праця матері, жалюгідний стан багатьох робітничих мешкань, тощо³⁾.

Знов же приклонники примусового корпоратизму віддають найвищу владу державі і її органам. Своє поступовання

¹⁾ А. Muller, s. j.: „La Politique corporative“, 1935, стр. 7.

²⁾ Т. зн. приймає графічність у суспільних відносинах, виключає клясову боротьбу і стоїть на становищі міжклясової солідарности.

³⁾ Гляди: „Congrès du patronat catholique“ — Informations Sociales — з 2 серпня 1937 — Genève.

мотивують тим, що вільний корпоратизм не може існувати, тобто не є життєздатний, — і полишений на власні сили починає нидіти, як нпр. в Англії чи Нідерляндах, та не може розвинутися. Отже корисний для них висновок — організаційний примус з боку держави необхідний. Інший свій аргумент беруть з того, що прихильники вільного корпоратизму домагаються від держави признати корпораціям публичні права і привілеї для їх справнішого організаційною функціонування. Тому знов кажуть, що треба дати перевагу державі. І багато більше подібних міркувань можна б наводити. Однак найнебезпечнішим являється примусовий корпоратизм у такій державі, де є національно різнородне населення. Чисельно слабші мусять улягати пануючій нації, а це йде на втрату для господарських і моральних цінностей чужонаціонального громадянства.

Суттєві різниці між двома підходами до корпоратизму, тобто трактування про вільний та примусовий корпоратизм, виходять з різнородного підходу до спільноти. Представники з тоталістичним підкладом підходять до цих справ під кутом соціологізму.

Соціологізм, з своїми чоловіми представниками А. Комтом (A. Comte), Е. Дюркгаймом (E. Durkheim)¹⁾, Наторпом (Natorp)²⁾, на перший план висуває суспільність. Одиниця є безвартісна і нічого не значить, а її джерелом є суспільність. Наторп н. пр. каже, що чоловік стає чоловіком через те, що зустрічається з людьми, а коли б вони зникли, тобто суспільність перестала існувати, то чоловік став би звіриною. Суспільність існувала скорше, чим одиниця, і від неї бере вона свій початок. Вона не має власної цілі — отже не можна говорити про особисту вартість кожного чоловіка, — а треба її віднести до суспільности, що є найвищою волею, перед якою кориться воля кожної одиниці. На подібному становищі стоїть Манойлеско, який відбирає одиниці її вартість, та втискає її насильно в круг спільноти. Подібно підходить Муссоліні.

Він на зборах партії 14. IX. 1929 року виразно заявив, що „одиниця існує тільки в державі і підчиняється потребам держави; коли цивілізація прибирає більше зріжничковані форми, тоді більше звужується свобода одиниці“.

¹⁾ Emile Durkheim; * 1858 в Епіналь (Epinal) у Франції. Гімназійні й університетські студії відбув у своїй батьківщині. Потім виїхав до Німеччини для доповнення своєї соціологічної освіти. По повероті був професором педагогіки й соціології в Бордо. В році 1902 викладав на університеті в Парижі. Помер 1917 р.

Важніші праці: *Le Suicide. Etude sociologique* (1897); *La Division du Travail social* (1893); *Règles de la Méthode sociologique* (1894).

²⁾ Paul Natorp * 1845 в Дісельдорфі, † 1925. Студіював в Берліні, Боан і Штрасбургу. Опісля був професором філософії в Марбургу.

Полишив по собі спадщину в філософії та педагогії.

Отже соціологізм трактує чоловіка як перехідний факт суспільного процесу, вміщуючи його у життя збірності. Центральним його питанням є вартість одиниці без суспільності. Дуже влучну завагу до цього дає Поляк Тоховіч. Він послуговується простим способом: ставить соціологістам питання на питання¹⁾. Коли соціологізм обнімає суспільство німбом божества і каже, що завдяки йому одиниця існує, то чим була б суспільність без цих же одиниць? Ніколи не треба забувати на їхню співзалежність.

Треба підмітити, що в становому ладі роля держави значно змінюється. В ньому Леклерк бачить „поворот до децентралізації“²⁾.

Загально беручи, держава не має забирати місця спільнотам, з яких складається, але як суперарбітер має дбати про їхнє співіснування. Їх роля зводиться до трьох слів: координувати, гармонізувати і єднати³⁾ і вона не має абсорбувати одиниці, але їй служити. Коли держава проковтне одиниці, то з часом стане зникати гідність людини, що потім бездушно виконує різні функції. І так помалу загигає в суспільності приватна ініціатива та нівечаться часто-густо великі творчі сили. Велику інгеренцію держави у життя громадян допускається тільки на короткий протяг часу, коли вона переводить успішні реформи, або коли держава знаходиться в тяжких обставинах.

Через корпоративну децентралізацію дістає станова держава вільні руки в своїй діяльності, не мусить займатися справами, які безпосередньо до неї не відносяться, а кермування ними передає корпораціям⁴⁾. З того для неї великі полекші. Але це не значить, щоби держава полишала абсолютну свободу корпораціям, бо могли б тоді діятися різні надужиття. Не сміє вона забувати на свою місію суперарбітра, або, на думку других, вона є надкорпорацією.

Державі залишається, як каже наш соціолог о. др. М. Конрад, піддержувати корпоративний устрій, надавати організаціям права правних осіб, мати нагляд над корпоративними організаціями, але не втручати у їхні внутрішні справи. Вона не може ніколи забувати, що її мета, головна ціль, це загальне добро.

В подібнім дусі висловлюється згадуваний конгрес французької Конфедерації Професій та більшість соціологів. Суспільний тиждень, що відбувся в Reims 1933 року, під проводом проф. Duthoit, говорячи про загальне добро, уложив таку

¹⁾ Ks. dr. P. Tochowiec: „Filozofja i pedagogika socjologizmu“ стаття в „Ateneum Kaplańsk-im“ — червень — липень 1935, стр. 30.

²⁾ J. Leclercq, op. cit., стр. 397.

³⁾ Порівняй: M. Defourny: „Leçons choisies d'économie politique et sociale“, Louvain 1932, стр. 58.

⁴⁾ Порівняй: M. Manoïlesco, op. cit., стр. 89.

тезу. Подаємо її дослівно: „Публичне добро, це сума дїбр, конечних для людського життя, яке є устроєне в такий спосіб, щоби одиниця в так уладженому середовищі найшла засоби, потрібні до здійснення свого особистого призначення. Тому держава, на якій лежить обовязок постаратися про те добро, є на службі людської особи, а природний ідеал держави підчинений надприродній цілі людини“. ¹⁾

Але насувається питання, чи в становій державі роля членів професійного союзу, а з другого боку всіх корпорацій, буде однакова — чи не треба буде й тут заховати ієрархічний принцип? На думку Аренда, було б несправедливо лучити разом усіх членів і давати їм однакову можливість впливу. При цьому треба глядіти на їхню ролю, яку вони відіграють в професії. Подібно також думає знаний вже нам Мюллер. Він дає таке порівняння. Так як військо, що складається з ріжнородної зброї і ступнів, коли б не було зорганізоване, то представляло би лиш нездисципліновану товпу. З корпорацією те саме. Коли не поділилося б тих усіх, що беруть участь в тому самому фаху, на групи й категорії, тоді він представляв би сумний образ, та лише животів, а не розвивався би.

Мимо своєї органічності і скорого розвитку корпоратизм має трьох непримирних противників. Це три духові напрями, що стоять з ним у виразнім розходженні, — а є ними: лібералізм, соціалізм і комунізм.

Вони стоять на становищі вічної борні або необмеженого індивідуалізму. Хоч можна говорити про сумерк соціалізму й комунізму у світі, бо в практиці відходять вони від своїх залогень, одначе мають вони і своїх приклонників. Чимало ще людей думає, що при допоміж лібералізму спасуть світ. Чи потрібно збивати їхні твердження? Наша дійсність сама за себе говорить. Бо „класова боротьба — твердить Аренд — що тепер лютує, це одна з найбільш оплаканих і сумних суспільних поразок. Вона спричинює кожчасно великі економічні шкоди, а також заколючує ціле суспільне життя, робить те, що люди стають невдоволені й нещасливі та спричинює кроваві і руйнуючі революції“. ²⁾

Проти такого стану вже з своїх основ виступає корпоратизм, бо опирається на органічний будові суспільства. І Німець о. Брайтерштайн з Падерборну є думки, що соціалісти й ліберали є тому противниками станової реформи, бо відкидають органічність. ³⁾

Для прикладу наведемо один випадок, що був притра-

¹⁾ „Tydzień Społeczny w Reims“ — друковане в „Prąd“ — і за жовтень 1933 р.

²⁾ R. P. Jos. Arend, s. j. „L'action syndicale“, друга частина: Bruxelles 1933, стр. 106.

³⁾ Широко про лібералізм: Др. М. Конрад: Основні напрями новітньої соціології — ч. I. Лібералізм, Львів 1936.

пився в Італії, щоби на ньому зілюструвати, що дає корпоративний устрій. Італія, це знаний край, в якому все були страйки та соціальні ферменти. З заведенням станового ладу це все мало зникнути. У квітні 1931 року настав один конфлікт, що міг дуже трагічно закінчитися. Повстало тертя між 130.000 робітниками при управі рижу і властителями плянтацій відносно винагороди за працю. Ріжниця між вимаганою і пропонованою платнею була дуже велика. Іншими часами — каже Аренд — могло було прийти до страйку і був би пішов внівець цілий збір. Але гнучка система й почуття справедливості до того не допускали. Справу передано Магістратурі Праці, а робітничі синдикати заохотили своїх членів не відмовлятися від праці та довіряти своїм правовим оборонцям. І життя знов пішло нормальним шляхом ¹⁾, а робітник бачить, що ніхто не може бути після своєї впади власним суддею. А власники також мають обмежене поле діяння і на всі справи мусять глядіти як члени збірноти.

Хоч за охопленням всего життя корпоративними нормами виповідаються визначні одиниці, то одначе загал обмежується до питання господарських корпорацій. Ввиду цього більшість католицьких діячів ставить до них отсі вимоги ²⁾:

1. Вони мають репрезентувати спільноту інтересів усіх членів фаху, культивувати духа того фаху між його членами. А дух фаху мусить проявлятися у співпраці всіх членів для спільного добра фаху, в пошані до свого стану і в любові публичного добра.

2. Тому що в лоні фаху існують різні групи, що мають спеціальні і їм властиві інтереси, то вони мають гуртуватися у спеціальні організації, що входять у склад фаху, як також мають мати представництво в заряді фаху.

3. Духа фаху може плекати тільки одиниця, звязана з фахом. Звідси повстає потреба „посідання стану“, іншими словами посідання свідомства фахової вмілости до праці, починаючи від підприємців, а кінчаючи на робітниках.

4. Не лиш організаційні кадри, але й матеріяльні інтереси членів мають причинятися до скріплення співпраці. Тому кожний фах повинен мати власний масток. Це майно причинялося б до поліпшення існування членів фаху, а також давало б спромогу заінтересованим групам співпрацювати у його заряджуванні.

5. Праця має індивідуальний та суспільний характер. Організація праці оперта також на природнім законі. Однак з одного боку фах не може нищити природних прав членів, а з другого, держава не може нарушувати природних при-

¹⁾ Про цей процес, що відбувся в Турині, Jos. Arendt, op. cit., стр. 132 і 133.

²⁾ Подане за ks. dr. Antoni Roszkowski: „Korporacjonizm“, Poznań 1937, стр. 8.

вілеїв фаху. Отже у фах треба увести референдум, як теж признати фахам право до самостійного ведення своїх інтересів під загальним надзором держави, іншими словами — надати їм публично-правний характер.

Треба нам ще застановитися над тим, що таке корпоративний устрій і що містить у собі корпорація. Для кращої орієнтації перше подамо за католицьким автором, а друге за тоталістично наставленим Манойлеском.

Вже старий дослідник станового ладу Паскаль називає корпоративний режим (за фрайбурською Унією) „способом суспільної організації, що за основу бере гурт людей після спільноти їх природних інтересів і їх суспільних функцій. Він має, як конечно завершення, загальне (публичне) і віддільне представництво цих різних організмів“¹⁾.

А Манойлескови стало присвічує як найвища ціль — сильна, тоталістична держава й нація. По його словам корпорація, це „колективна й публична організація, що складається з загалу (фізичних чи правних) осіб, що разом виконують ту саму національну чинність (fonction), щоби забезпечити виконання цієї чинності — у найвищому інтересі нації через наложення, принайменше його членам, правних норм“²⁾.

Ось тут якраз зараз кидаються в очі ці протилежності, на які ми вже кілька разів вказували. Все вони лежать у підході до справи. Перший автор основує цілий лад на органічності і спільноті інтересів, а другий виходить з залогень, як він зове, „чистого“ корпоратизму та допускає впровадження *ad hoc* установлених норм. Де шукати правди? — Де вихід? Чи на крайних кінцях бігуна, на що зовсім певно загал не погодиться, і замість добрих замірів до співпраці знов заведе тиху боротьбу.

Коли перша дефініція може видаватися не дуже то ясна та неспрецизована, друга знов може бути заостра і не така, що могла б служити за загальну норму. Більше звязко і ясно вповідається у цій справі Аренд. Для нього корпорація, це „головно система, що установляє професійний авторитет, який має піднести добро загалу й загальні інтереси. У висліді вона має право оголосити обовязуючі норми для всіх тих, що співдіють при виконуванні звання, і їх репрезентувати перед найвищими властями“³⁾.

В цей спосіб він вповідається за моральним відродженням і за відновою авторитету, щоб ті засади могли краще ввійти у життя. Щоби члени, які становлять свою станову клітину, зрозуміли свій особистий і суспільний обовязок, себто добро загалу. Не забуває він також про правне положення корпорації та її старання перед державою — суперарбітром.

¹⁾ G. de Pascal, op. cit., — Le Passé — стр. 4.

²⁾ M. Manoillesco op. cit., стр. 176.

³⁾ Подає A. Muller, op. cit., стр. 214.

Чи доцільно було б на цьому місці наводити плян устрою? Сумніваємося, бо система така гнучка і вона допускає різні комбінації, а корпоратизм — розуміючи його як рух — пристосовується до обставин і місця. І коли навіть деякі з визначніших католицьких авторів¹⁾ роблять закиди, що католицька суспільна думка ще не усталена і не має чогось конкретного, то якраз забувають, що солідаристи ніколи не сягають за насилля, а хочуть дорогою дослідів, часом доволі довгих, доходити до бажаних вислідів. Тому як імператив у змаганні до вільного станово-корпоративного ладу являється поширювання ідеї про організування паралельних станових товариств — працедавців і працівників, які єдналися б у спільні вищі спільноти.

Щоби вибрити з лябіринту тих різних питань, що їх зроджує корпоративний лад, та для кращого їх зрозуміння постаємося важніші справи уняти в форму кількох тез:

1. Корпоратизм, це не згори накинена система, а рух, що органічно випливає з долу, з потреб життя.

2. Вільний станово-корпоративний устрій спирається на органічний теорії суспільства.

3. До доброго розвитку станового ладу необхідні пре-корпоративні установи.

4. Корпоративні норми мають охопити все життя, так господарське як і негосподарське (моральне).

5. Корпоративний устрій громадянства розв'яже пекучі питання дня (н. пр.: питання праці, капіталу, безробіття, міжнародніх зв'язків, тощо).

6. В державі з вільним становим ладом має рядити принцип: „Вільний професійний союз в лоні зорганізованого професійного тіла“.

7. В становому ладі держава займає місце суперарбітра, надкорпорації. Вона має: координувати, гармонізувати і єднати прояви життя громадян.

В цих тезах якраз і суть вільного, християнського корпоратизму. В ньому бачимо християнський дух, з якого цей рух зродився, як реакція проти хаосу, що його ввів лібералізм і соціалізм. Місце давнього лібералістичного homo economicus, що тільки дбав про себе, займає homo corporativus. Він має свободу, але її нормується оглядами на загальне добро. З свободою одиниці тісно зв'язаний порядок і добро спільноти. В цей спосіб станово корпоративний устрій ґрунтується на засадах правдивого поняття людської природи та її цілі і розв'язує суспільні проблеми у світлі християнської науки.

З таких то рацій вільно розуміаний становий лад найшов визнавців серед католиків, бо відповідає засадам християн-

¹⁾ Н. пр. Leclercq.

ського солідаризму. До нього належить майбутнє. Йдучи за засадами поміркованого універсалізму, він не виносить ніякої класи, держави, чи раси, а кожного ставить на такому місці, яке він займає в єрархічній драбині суспільности.

(Продовження буде).

Наші деканальні соборчики.

Важним осередком нашого душпастирського життя в справах організаційних, душпастирської практики, знання теологічних наук, духовних потреб — являються деканальні збори (бодай два рази до року), загально знані під назвою „соборчики“.

Ціль цих соборчиків подвійна: дати нагоду все іншій парохії приступити до св. Тайн, сповіди і св. Причастя, вислухати соборну св. Літургію і Слово Боже та покріпити наші духові сили через св. Сповідь, особні реферати, дискусії, тощо.

Соборчики відбуваються все на весну та осінню. З весною треба подбати, щоби вони відбувалися стало у Великому Пості та давали нагоду даній парохії масово перед чужими священиками приступати до св. сповіди перед Воскресенням Христовим. В осені знов не повинні наші соборчики пізніше відбуватися, як у вересні або найдалше в половині жовтня, бо пізноосінній час не вигідний для народу, а передусім для духовенства.

Тому що вага соборчиків для наших парохіян така велика, вони повинні починатися попереднього дня відповідною відправою і Словом Божим — (виголошеним чужим священиком), а в день самого соборчика повинні бути виголошені не одна, а дві проповіді, актуальні й популярні, пристосовані до потреб місцевих парохіян. При назначуванні проповідників на соборчиках треба конечно подбати про резервового провідника на випадок недуги, або іншої непередбаченої перешкоди, щоби проповіді на соборчиковім торжестві не забракло. Соборчики повинні бути для парохіян неначе малою місією, або короткими реколекціями.

Для духовенства деканальні соборчики — візди — конечно потрібні. Кождий душпастир має нагоду приступити обовязково до св. сповіди, а відповідні реферати і дискусії мають ціль вдержувати духовенство на відповідному рівні богословського знання та вказувати йому, як належить те знання стосувати до душпастирської праці і практики. При тім слід розділяти реферати з богословських наук молодим оо. душпастирям, які це все ще добре памятають, а старшим Отцям давати реферати більше практичного характеру, з душпастирського життя. Теми на соборчикові реферати повинні

теж бути актуальні, приворовлені до потреб часу і парохії життєво розумні та станові.

На соборчикові зїзди їдьмо підготовані. Виявляймо більше зацікавлення, та даваймо більше розумної дискусії, чим пустої балаканини, чи не дай Боже, сварок, — більше критицизму, чим байдужного слухання і притакування. Порушуймо різні справи релігійно-церковні і національні, те, чого нам треба і те, що нас болить. Ще одна заввага. Соборчики повинні відбуватися на приходстві скромно, без зайвих витрат на великі приняття. По відбутім соборчику всі розїжджаємося домів. Нехай наші соборчики починаються і кінчаються славою Божою.

о. В. Рабій.

Нові книжки

о. Ст. Демко: **Сектанти**. Друге видання. Католицькі читання ч. 10—11. Видавництво Чина св. Василя В. Жовква 1939. Ст. 24. 16°. Ціна 10 сот.

Чому я знову став католиком? Католицькі читання ч. 17. Видавництво Чина св. Василя Вел. Жовква 1939. ст. 15, 16°. Ціна 5 сот.

о. Іван Карпович: **Штунда**, її блудна наука. Католицькі читання ч. 18. Видавництво Чина св. Василя Вел. Жовква 1939. Ст. 31, 16°. Ціна 10 сот.

Ці три книжечки не потребують реклами, бо так самі наголоски, як іще більше їх зміст, такий у нинішніх часах актуальний, — самі за себе говорять. Ціни такі мінімальні, що книжечки повинні бути масово поширювані головно в тих парохіях, до яких всіми шляхами пхаються різношерстні сектанти.

Відпустові молитви. Друге, побільшене видання. Видавництво Чина св. Василя В. Жовква 1939. Ст. 32, 32°. Ціна 5 сот.

П. Олійник: **Сектантство**. Бібліотека Українського Католицького Союзу ч. 4. Львів 1937. Накладом Видавничої Кооперативи „Мета“. Ст. 33, 16°.

До багатої змістом книжечки додана статистична табелька, у якій подана кількість сектантів у наших селах.

о. Михайло Кравчук: **Голосіння Пророка Єремії**. Віршований переклад із грецького тексту. Жовква 1938. Видавництво й друкарня ОО. Василян. Ст. 24, 16°.

Антін Лотоцький: **Перша кров**. Життєписне оповідання про перших українських мучеників за християнську віру. З ілюстраціями Мирона Левицького. Видавництво „Криниця“ в Перемишлі при „Українським Бескиді“. Перемишль Р. Б. 1939. ст. 63, 16°.

о. Василь Сивак: Між молотом і ковалом. Спомини воєнно-полоненого (1918—1920). Том II. Жовква 1938. Накладом Автора. Ст. 140, 16°.

Незвичайно цікаво й талановито написані спомини з побуту у російській неволі в тих часах, як у б. Росії завалився старий лад, і більшовики кривавим терором і знущаннями заводили новий. Кращий погляд на справу можна було б виробити собі по перечитанні I-го тому. Не знаємо, чи такий вийшов.

Др. Микола Пушкар: Діти, що їх тяжко виховувати. Педагогічно-методична бібліотека. Випуск 9. Львів 1938. Накладом Тов-а „Взаїмна Поміч Українського Вчительства“. Ст. 32, 8°.

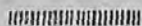
А. А. Каминская: Фата моргана ли Украина? Београд. Ст. 12. 8°.

Євген Мацелюх: Тернистий шлях. Повість з переслідування Церкви в Мексику. Видавництво „Українська Книжка“ ч. 4. Жовква. Ст. 88, 16°. Ціна 95 гр.

Михайло Приймак: Стрілецька рука. П'єса на 4 дії в 6 відслонах. Бібліотека Християнської Драми ч. 21. Видавництво і друкарня ОО. Василян — Жовква 1939. Ст. 48, мал. 8°. Ціна 1'20 зол.

о. Теодозій Лежогубський: Проповіді та промови. Посмертне видання. Том II — Випуск I. Видавництво Чина св. Василія В. в Жовкві — Р. Б. 1938. Ст. 228, 8°. Ціна 2 зол.

До цього тому увійшли ексорти для молоді середніх шкіл на цілий шкільний рік. Докладніше обговоримо усю проповідничу спадщину Покійного „золотоустого“ о. Лежогубського по появі усіх випусків.

Всячина.

Св. Отець взиває до молитов за мир. Св. Отець Пій XII. вислав відручне письмо кардиналови—секретареві стану, Маліоне, в якому пригадує йому візвання, що його звернув на самім вступі свого понтифікату до цілого світу, повторене потім на Великдень на проповіді — щоби всі народи і їх уряди перенялися почуваннями справедливості й любови та стали спосібні запевнити християнський мир на довгі часи. З тією метою з наближенням місяця травня св. Отець бажає, щоби поодинокі єпархії й парохії зорганізували прилюдні мольби, головню мольби дітей, серця яких повні невинності, ласки і святости. Папа заохочує батьків, щоби вони в місяці травні приводили своїх дітей, навіть найменших перед престолом для складання мольб до Преч. Діви. Пресв. Богородиця певно вислухає цих благальних прохань та випросить у свого Сина увільнення нинішнього людства від

усіх тих смутків, що важким тягарем тиснуть його, і принесе серцям людським мир, а народам братерську згоду. Христос, що так дуже любив дітей, певно вислухає їх мольб. В переконанні, що в травні поплинуть з усіх усюдів мольби дітей до Бога, св. Отець має надію, що загальна ненависть ослабне, в душах запанує мир, будуть полагоджені непорозуміння між народами і врешті завитають кращі часи.

Конференція Єпископату Польщі. Дня 26. квітня ц. р. відбулася в Варшаві під проводом кард. Гльонда пленарна конференція Католицького Єпископату Польщі. Зібрані Владики згадують про перемогу над безбожницьким комунізмом, успішну боротьбу з неопоганством і масонством, підносять відрухове зєдинення почувань народу супроти держави у цій поважній історичній хвилі, що її нарід і держава wraz з цілою Європою переживають. Ця єдність думок і почувань громадянства разом з його жертвенністю на державні потреби становить велику моральну силу народу. По думці візвання св. Отця Єпископат в окремій відозві взиває духовенство і вірних до горячих молитов у місяці травні за світовий мир. Конференція розглянула крім того низку біжучих справ з ділянки церковної адміністрації, католицько-суспільних квестій, католицьких організацій і Католицької Акції. — В конференції взяло участь 31 єпископів усіх обрядів і двох адміністраторів дієцезій.

Міжнародний Конгрес на честь Христа-Царя. При кінці липня ц. р. відбудеться в Любляні в Югославії черговий Міжнародний Конгрес Христа-Царя. Не зважаючи на непевну політичну ситуацію в Європі, підготовчі праці у повному ході. Люблянський єпископ, Преосв. Рожман вислав вже за прошення до всіх католицьких єпископів світу. Розіслано вже понад 1500 запрошень, у яких проситься єпископів, щоби вони, в разі перешкоди, вислали своїх делегатів зпоміж визначних католицьких діячів і вчених. Зголосили свою участь численні католицькі церковні достойники і визначні одиниці католицького світу.

Храмовий празник у львівській катедрі. Дня 6 травня 1939 святоюрська парохія, як щороку, відсвяткувала празник-відпуст свого патрона — св. Юрія. Мимо непогоди в навічечеря празника на відпуст прибуло багато путників з доволучичних сіл Львова, а також і з подальших сіл, як н. пр. з Яворівщини і т. п.

В сам празник Преосвящений Кир Никита відправив співану Службу Богу в сослуженні членів капітули, почесних крилошан і консисторських радників. Діяконувало двох львівських священників.

Служба Божа відправлялася на церковнім подвір'ї, бо віднова церкви ще не скінчена.

Небо вкрите сірими хмарами і здавалося, що ось-ось

скропить усіх обильним дощем; — але молитви путників впросили у Всевишнього, що вітер відвернув дощеві хмари.

Проповідь виголосив душпастир академічної молоді, о др. Гриньох; за примір до наслідування поставив о. проповідник св. Юрія, переносячи слухачів в часи Діоклеціана мучителя. Віра, молитва, любов і витривалість у своєму обряді — ось провідні думки цієї проповіді. — Проповідь зробила велике вражіння на слухачах і певно скріпила не одного слабодуха. До св. Причастя на співаній Службі Божій приступило до 400 осіб.

По Службі Божій, біля години 12:45 Митрополит Кир Андрей поблагословив вірних з балкона своєї палати, витаний і прощаний рясними оплесками й окликами „Слава“. Службу Божу співав хор питомців Духовної Семинарії.

Ціла відправа і молитвенний настрій вірних і прочан, а при тім благословення Найдостойнішого Митрополита полишили в серцях вірних дуже сильне і незатерте вражіння. Не диво, що далеко знаний празник св. Юрія стягає річечно тисячі і тисячі, жадних скріплення духа.

На маргінесі цього празника насуваються мимохідь деякі завваги: — Закрався у нас звичай, що при архиерейських відправах забагато муштрується асисту, діаконів і загалом усіх, хто бере участь у богослуженні. Належало б усе сказати перед відправою, щоби асиста знала, чого триматися; зрештою на уваги є час і по відправі.

— Маємо сьогодні своє підприємство Еко-мп. Чи не можна було визичити у цій фірмі мегафон і заінсталювати його бодай для проповідника, щоби не потребував форсувати свого горла й грудей.

— Поруч з провізориною каплицею — на подвірі знаходиться спільне місце, якого потребуючі užívають і підчас богослуження, на виду вірних. Підчас богослуження можнаб це місце замкнути, евентуально відповідною парапетою заслонити, щоби тих, що моляться, не гіршити.

П. О.

Справа беатифікації королевої Ядвиги. Польська делегація, яка прибула на всесвітній Конгрес Міжнародної Унії Католицьких Жіночих Організацій вручила св. Отцеві Пієви XII. на авдієнції дня 14. квітня просьбу о беатифікацію королевої Ядвиги, заосмотрену 50.000 підписів з Варшави і різних сторін Польщі.

Самостійна Словаччина має бути — після заяви прем'єра о. дра Тісо — побудована на корпоративних основах в душі папської енцикліки „Quadragesimo anno“. У всіх школах заведено обовязкове навчання релігії, військо має що не ділі свої богослуження, також відділи Глінкової гвардії беруть громадну участь в богослуженнях і мають свої окремих душпастирів. Преса, фільма, радіо, література й мистецтво — все має бути ведене в душі Христової науки. — Тимчасом

часописи донесли, що підчас недавнього побуту мадярських міністрів в Берліні обговорювано справу прилучення Словаччини до Мадярщини. Мадярщина за згоду Німеччини на те прилучення мала б увійти під її протекторат і заключити з нею митну унію, а Словаччині малаб дати широку автономію. Найближче майбутнє вяснить цю справу.

Старокатолицька Церква, що повстала з боротьби проти рішення Ватиканського Собору з 1869 р. зросла у нинішній Німеччині, внаслідок прилучення до неї Австрії, Судетів, а потім Чех і Моравії, до числа 90.000 душ. У трьох дієцезіях — в Бонні, Відні і Варнсдорфі знаходиться 65 старокатолицьких парохій. Крім Німеччини є ще більші групи старокатоликів у Швейцарії.

Польське військо будує костели. Під таким заголовком поміщують польські часописи радісні вістки про те, що вояки польської армії чи Коп-у будують в поодиноких місцевостях Волині чи Східної Галичини польські костельці. Видно, що число визнавців польського Католицького Костела там таке маленьке, що воно не може спромогтися власними коштами збудувати хочби маленький дім Божий. Але тому, що тепер усякі патріотичні організації кидають гасло: В кожній місцевості, де є бодай кілька латинників, мусить повстати костел! — по наших селах ростуть костели і костельки як гриби по дощі. Належало б радіти, що ростуть костели, бо зростати повинна тимсамим релігійність, — колиб не та обставина, що усі польські діячі надуживають Костела до чисто політичних, шовіністичних цілей, які так дуже яскраво суперечать основним вимогам Христової науки і християнської моралі. — Варшавський „Przegląd Katolicki“ в ч. 18 за цей рік подає свіжі вістки про будову нових костелів польським військом. І так на в Гориньгороді на Волині при матеріяльній допомозі уланів зачалося будова нового костела, в інших двох місцевостях вибудовано „за ініціативою й жертвенністю офіцерського корпусу, підфіцерської кадри і жовнярів, розміщених в околиці формацій“ два нові костели. — Компанія КОП-у зложила 476 зол. на будову римо-католицької каплиці в Осмолоді б. Підлютого на терені дібр греко-католицької хакицької митрополії. В городенському повіті „Rodzina Straży Granicznej“ складає датки на будову польського костела в Ясенові пільнім. — Знов жеж Koło Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich допомогло збудувати великий костел (на місці малого старенького) в Маріямполі, Станиславівського повіту.

Епископи Польської Автокефальної Православної Церкви. В осені м. р. православна Церква в Польщі дістала двох нових епископів, які заявили себе Поляками, і тому склад цього єпископату нині осьякий:

На чолі цілої Польської Автокефальної Православної

Церкви стоїть митрополит Діонісій Валединський, який є одночасно ординарієм архієпархії варшавської (донедавна варшавсько-холмської). Його єпископом-помічником є єп. Тимотей Шретер. — у Вильні ординарієм є архієпископ Теодосій Феодосієв, а єпископом помічником єпископ Матей Сіماشко. — В Пінську ординарієм поліської єпархії є архієпископ Олександр Іноземцев а єпископом-помічником, з осідком у Камені Коширським, відкликаний недавно з покути в Яблочинським монастирі — єп. Антоній Марченко. В Гродні ординарієм є єпископ Сава Советов без єпископа-помічника. В його єпархії, в Жировицьким монастирі перебуває „у стані спочинку“ архієпископ Пантелеймон Рожновський. — Ординарієм Волинської єпархії є архієпископ Олексій Громадський з осідком у Кремянці, а його єпископами-помічниками є єп. Симон в Острозі (з осідком у Дерманським монастирі) і Полікарп Сікорський (з осідком у Луцьку). — Усіх православних незєдинених єпископів є в Польщі — як бачимо — одинадцять.

Статистика православного населення в Польщі. В урядовім органі „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce з 15. I. ц. р. подано статистику православного населення в Польщі. Перепис населення з 1931 року начислює в цілій польській державі 3,762.500 православних. Додавши до цього числа природний приріст, означений на 11,5%, статистика подає на день 1. січня ц. р. 4,195.000 православного населення, а разом з військом в касарнях 4,220.000. Православна Церква має п'ять єпархій, дуже нерівних що до числа вірних.

Гродненська єпархія має 660.400 православних

Поліська „ „ 972.600 „

Варшавська „ „ 821.200 „ (її розши-

рено коштом поліської, а головню волинської єпархії, так що вона в наслідок того збільшила число своїх вірних на пів мільона)

Вилеська „ „ 544.600 „

Волинська „ „ 1,196.200 „

Найгустише розміщене православне населення у східних воевідствах. З центральних воевідств значний відсоток становлять православні в воевідствах білостоцьким і люблинським (Холмщина з 210.000 православних) і кільканадцять числяч на Лемківщині.

Щодо національності православних, то „Wiadomości“ цього не подають. Найбільший відсоток православних творять Українці (яких 75%), решту Білорусини і незначна кількість Москалів. „Głos Prawosławia“, одноднівка, що появилася в Гродні, подає статистику православних Поляків після стану з 1. січня 1936. Ось їх число в поодиноких воевідствах:

Білостоцьке	62.800
Люблинське	148.300
Новгородське	131.100
Поліське	40 500
Виленьське	136.500
Волинське	10.600
Інші (всі разом)	18.000

Разом у цілій Польщі 547.800

Цифри ці штучно створено і зіставлено. Ми певні, що ніодин Поляк, поважно думаючий, не є такий наївний, щоби цю цифру поважно трактував. Жиемо нині в часах, де цифрами оперується до вподоби, їх уживається і надуживається для доказання свого слушного становища, справедливости, тощо. А тимчасом це такий самий самообман, як н. пр. твердження у всій майже польській пресі, будьто би „zruszczona“ шляхта на Волині і в Галичині радо й масово верталась до „katolicyzmu i polskości“. Про методи цього „odruszczania“ можна б багато писати, але нині не можна.

Що ці та інші наведені цифри і статистичні дані нераз дуже далекі від дійсности, свідчить про це і польський голос, а саме голос „Oriens-y“, який у числі за січень-лютий ц. р. ось що про число православних Поляків пише:

„В наведених даних кидаються в очі високі цифри православних Поляків в одних воевідствах, і дуже незначні в інших, головно ж незначні на Волині й Поліссі. Насуваються з цього приводу цікаві рефлексії. На Поліссі, де живе майже мільон православних, подано тільки 40 тисяч Поляків, отже всі інші православні мусять належати до якоїсь іншої національности, а тимчасом такий напр. часопис *Polesie* голосно заявляє, що Полісся мусить стати чисто польським, що говір поліщуків це галузь польської мови і т. д. Знов жеж на Волині, коли перед роком започатковано т. зв. „ревіндиваційну акцію“, писали, що треба православію відібрати 300 тисяч зрусифікованих Поляків, тимчасом статистика начислює тільки 10 тисяч. І тут питаємо, чому *Głos Prawosława*, якому ж іде про національну польську ревіндивацію, вдоволяється претенсією тільки до 10 тисяч православних Поляків? Було б побажвне якось узгіднити статистичні дані, які творять основу для деяких означених кроків національної й віроісповідної політики на кресах“.

На нашу думку тут не допоможе й „узгіднення статистичних даних“, і зрештою це узгіднення не змінить факту, що православних Поляків малесенька горстка, дещо більша від числа Поляків — греко-католиків, яких треба зі свічкою шукати, а яких безкритична польська преса подає на сотні тисяч. Але газетний папір дуже терпеливий, він усе видержує. х.

Розвал „Живої Церкви“ в Совітах. „Жива Церква“ повстала, як відомо, під протекторатом совітського уряду, головню для розбиття організаційної єдності православної Церкви (Тихонівської). Совіти знаменито знали про те, що найскорше ослаблять православну Церкву в СРСР, коли у її нутрі створять нову організацію. Тому більшовики спершу дуже попирали Живу Церкву. В останніх часах однак Жива Церква розлетілася майже і то з вини самих таки її єрархів. На чолі тієї Церкви стояла „Тимчасова Верховна Церковна Рада“, залежна від віроісповідного відділу ГПУ. Примищувалась вона в однім з будинків давнього донського монастиря в Москві. На її чолі стояв митрополит Висаріон Зорін, а членами були: митрополит уляновський (симбірський) — Йоанікій Соколовський, архієпископ кіровський (вологодський) Красновський та інші. Найважливіше завдання тієї Церкви була її боротьба з Патріяршою Церквою Тихонівською, головню ж з її головою митрополитом Сергієм, „містоблюстителем“ патріяршого престолу. Діяльність митрополита Висаріона Зоріна параліжували у великій мірі його співробітники, що дуже ревню віддавалися забавам і гулянкам по московських ресторанах. Тут відзначувався передусім митр. Йоанікій Соколовський, який часто в нетверезім стані счиняв авантури, так що раз адміністрація одного ресторану віддала його була міліції, щоби витверезився в комісаріяті. Але останній удар Верховній Раді задало змагання до створення власного патріярхату, започатковане 1937 року. Патріярхом бажав стати митр. Висаріон, запевнивши собі піддержку адміністраційних властей. Однак члени Ради заявили, що коли він хоче стати патріярхом, мусить їм за їх згоду заплатити. Розпочалися торги. Йоанікій Соколовський згодився дати свій підпис за 15.000 рублів, так що здавалося, що нема вже ніякої перешкоди для того, щоби Зорін став патріярхом. Однак дальші інтриги й взаємні обвинувачування перед владою відносно неморальної поведінки, що гірше, відносно контрреволюційної діяльності довели скоро до катастрофи. В помешканні Зоріна переведено ревізію, підчас якої знайдено кількисот тисяч рублів, а під дзвіницею Донського монастиря викрито тайний склад свічок — біля 300 пудів. В такий спосіб кар'єра митр. Висаріона скінчилася, розвіявся і сон про патріярхат Живої Церкви.

(Przegląd Prawosławny).

ВІДОЗВИ Й КОМУНІКАТИ

Комунікат Ч. 7. Ділового Комітету Свята Християнської України.

В низці урочистостей Ювілейного Року 950-ліття хрещення Руси-України прийшла пора на черговий етап, зв'язаний з травнем як місяцем особливого почитання Пречистої Діви Марії, та зокрема як з місяцем, присвяченим україн-

ській християнській молоді. Особливо ж день св. мучеників Бориса і Гліба, 15. травня н. ст., дуже тісно зв'язує цей місяць та справу виховання молоді в християнському дусі з центральною ідеєю Свята Християнської України. Великий Батько св. мучеників Бориса і Гліба, святий наш князь Володимир, впроваджуючи в Україну Христову віру, тимсамим не лиш уможливив на віки українському народові також особливе почитання Пречистої Діви Марії, але й започаткував правдиве християнське виховання нашої молоді, яке й досі є одною з найважливіших наших національних справ.

Тому то за відомом і ласкавою апробатою Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея, Діловий Комітет Свята Християнської України вважає вказаним звернути увагу всіх місцевих ювілейних Комітетів та активних громадян, зокрема Всеч. Духовенства, на те, що добре було б, коли б у всіх наших гр.-кат. парохіях у дні 15. травня або в іншому відповідному для даної парохії дні цього місяця відбулись ювілейні молебні зі спеціальними проповідями, в яких ОО. Душпастирі, у зв'язку з життям св. мучеників Бориса і Гліба та першими часами християнства на Русі-Україні, вказали б на величезну рішальну вагу доброго релігійного й національного виховання української молоді.

Програму дальших ювілейних урочистостей на деякі дні червня, липня і серпня ц. р. докладно подамо разом з відповідними матеріалами в найближчому числі Бюлетину Ділового Комітету С. Х. У.

Львів, 2. травня 1939.

ЗА ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ СВЯТА ХРИСТІЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ:

Д-р Маркіян Дзерович,
голова.

Роман Данилович,
секретар.

*

I. 5253/K.

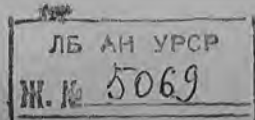
Митропит Ординаріят одобрює і поручає проєкт Ділового Комітету Свята Християнської України з дня 2. травня 1939. р.

Від гр.-кат. Митрополичого Ординаріату
у Львові, 4. травня 1939.

† АНДРЕЙ, Митрополит

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство, Львів. Редактор о. П. Козицький.
З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.

Wydaje Boh. Nauk. Towarzystwo, Lwów. Redaktor o. P. Kozicki
Z drukarni „Biblos“, Lwów, Japońska 7. — Tel. 214-78.

Новість для священиків!

Вийшов з друку новий, повний і дуже практичний

ЧАСОСЛОВ

Перше його видання з 1910 року вже давно вичерпалося і Видавництво ЧСВВ на загальне домагання Всечесних Отців, рішилося видати друге, незмінене та ще догідніше видання

цього ЧАСОСЛОВА

(Без огляду на те — що кілька літ тому випечатано підручний Єрейський Часослов на тонесенькім папері, більшого формату).

Новий, повний ЧАСОСЛОВ формату 10×15 сантиметрів. Догідний друк по одній колумні складу на сторінку. Сторін 800.

ЦІНА: а) На тонкім сильнім папері

1) Оправа в шкіру зол. береги футерал склад.	16—	зл. п.
2) " " червоні " " "	14—	" "
3) " в імітацію шкіри береги черв. "	12—	" "
4) Брошура	9—	" "

б) на звичайнім папері (грубшім):

1) Оправа в шкіру золоч. береги склад. футер.	14—	зл. п.
2) " " червоні " " "	13—	" "
3) " імітація шкіри " червоні "	11—	" "
4) Брошура	8—	" "

ВИДАВНИЦТВО ЧСВВ. В ЖОВКВІ

НИВА

NYWA

ЧЕРВЕНЬ 1939 CZERWIEC

З М І С Т:

<i>Редакція:</i>	стор.
Христовий Намісник і ювілей хрещення Руси-України	201—204
<i>Мср. Роман Дурбак:</i>	
Митрополича діяльність Льва Кишки	204—212
<i>о. Іван Цимбала:</i>	
Потреба католицької агітації і її реалізування в парохіях	212—217
<i>Мср. Богдан Казимира:</i>	
Станово-корпоративний лад	217—226
<i>о. Омелян Квіт:</i>	
Катехизуймо в церкві	226—228
Обрядова сторінка:	
<i>о. Іван МIRONЮК:</i>	
Скажім собі правду в очі	228—231
<i>Х.:</i>	
З голосів преси	231—237
Всячина	238—249

ВПР. ОТЦІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо сплачувати належитість за II квартал 1939 р.

Цього місяця знова вишлемо пригадки післяплатникам.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Реверенди, папістики, нагортки і пелеринки

з власних матеріалів, краєвих і заграничних для Всечесного Духовенства

поручає кравецька робітня

В. ХОМИН, Львів, вул. Домініканська 11, тел. 283—95.

Н И В А

„N Y W A“

Czasopys pryświaczenyj cerkownym i suspilnym sprawam
Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2.50 долари річно

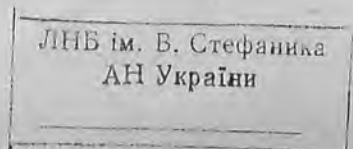
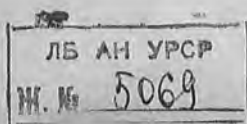
Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

Христовий Намісник і ювілей хрещення Руси-України.

Започаткований у серпні минулого року 950-літний ювілей хрещення Руси-України відбуває свій тріумфальний похід по усіх землях, де живуть нащадки й визнавці великого діла св. Володимира, головно по землях, заселених Українцями, тобто тими, предки яких безпосередньо увійшли були в орбіту великої християнської ідеї, западеної у могутній київській державі Святим Князем. Всюди, де тільки живуть Українці, на своїй національній території, чи поза нею на еміграції, влаштовано досі безліч ювілейних свят з відповідними богослуженнями, місіями, святочними академіями, ставленням ювілейних хрестів, тощо.

Тільки на історичних землях над Дніпром і в серці України, Києві, де перед 950 роками відбулося епохальне діло хрещення, на ювілейні торжества, хочби тільки церковні, тамошня безбожницька влада не дозволила. Не дозволила вона теж на таке святкування і російській Церкві на цій території СРСР, так що єрархи тієї Церкви не могли видати навіть послання до вірних з нагоди ювілею. Незеєдинена православна Церква в Польщі відсвяткувала ювілей у рямцях, на які дозволили їй нинішні обставини.

Головно святочно проходить ювілей на тих українських землях, які під церковним оглядом злучені з св. Апо-

стоцьським Престолом, тобто між вірними української греко-католицької Церкви, без огляду на те, де ті вірні під цю пору перебувають.

Вже цілий майже рік несеться ювілейний гомін по всіх закутках галицької церковної провінції, гомін, який не все і не всюди озолочений сонцем, декуди навіть супроводжуваний темними хмарами, а то й грозами, — але який заєдно пригадує Народови на його славне й величне минуле та вливає у серце надію на краще майбутнє.

На тлі нинішньої суворой дійсности ювілей хрещення України являється під кожним оглядом явищем незвичайно творчим і бажаним.

Ювілей, що його святкує наш нарід і ціла наша греко-католицька Церква, не міг не викликати відгомону й там, де знаходиться найвищий центр тієї Церкви, тобто у Римі. Його золотий гомін дійшов аж до того центру християнства, де виховуються м. ін. у своїх національно-окремих папських колегіях майбутні слуги Церкви тих обох народів, що діло св. Володимира уважають своїм життєвим заповітом. Сам Христовий Намісник, папа Пій XII., висказуючи свою згоду і благословення на спільне святкування ювілею, що його влаштувала українська й російська колегія в Римі, — торкнувся цього історичного діла св. Володимира і його значіння для всего українського народу в окремих листі до секретаря Конгрегації для Східної Церкви, кард. Тіссерана, з дня 12. травня 1939. Цей лист, з огляду на його специфічне значіння у нинішніх часах, подаємо повнотю:

З особливим вдовolenням, Возлюблений Наш Сину, довідались ми від Тебе, що помагавш нам дбайливо в управі св. Конгрегацією для Східної Церкви, що обі Папські Колегії, а саме українська св. Йосафата і російська св. Тереси від Дитяти Ісуса, порішили торжественно відсвяткувати тут у Римі 950-літну річницю хрещення св. Володимира і його народу. Одержавши цю вірадіну вістку, Ми не лише дали Нашу згоду на триденне богослуження у храмі Св. Спасителя, але порішили, щоби в неділю, дня 21. травня ц. р. була відслужена св. Літургія у византійсько-словянським обряді в самій Патріархальній Ватиканській Базиліці, та щоби наша участь у цій величній події, що відноситься до великої частини вибраного Христового стада, була ще більш вимовна. Бо справді, торжество майже тисячелітного хрещення св. Володимира і його народу викликає у нашій душі почування глибокої вдячності Милосерному Богові, Дате́леві такої великої благодати, — і побожного почитання для благородних сердець, що того блага́ли.

Скільки дійсних доказів глибокої віри повстало у тій щасливій хвилі! Скільки горіючої полуміні любови

жевріло того дня, що засяв, очікуваний для спасення многих! Відси безспірний доказ, що де християнська наука царює між людьми і їх життя нормує, там земські відносини людського співжиття вона у дивний спосіб злагіднює та упорядковує, поодиноких людей вище підносить і дає їм поняття гідности синів Божих та вказує їм розумною радою — знаходити шляхи справедливости й мира. Бо справді, відновляти почитання св. Володимира, найвизначнішого князя свого народу, — це в наймогутніший спосіб відновляти бажання надприродної ласки, якою пала ла його душа, коли він сам був відроджений водою і Св. Духом. Тоді дійсно розцвили в нього плодючі зародки життя, які колись у його молодости засіяла розумно його бабка, св. Ольга. Передтим людина проста і первісних обичаїв, щоб не сказати шорстких і строгих, заправляється у лагідній людяності і, не бажаючи проминуючої слави, починає щасливо поширять Царство Христове між підданими, що були у „тіні смерті“.

Відси виводиться така слава його народу, що остався довгі століття вірним Ісусові Христові, засвідчаючи так вимовно слова життя.

Ніяк не можемо забути, Возлюблений Наш Сину, того, що св. Володимир мав із цим Апостольським Престолом часті звязки, націховані завжди синівською відданістю і щирою приязню, не можемо теж промовчати вірности катедрі св. Петра, засвідченої католиками византійського обряду проливом крови, яких численні ряди є у Східній Європі та в обох Америках, і становлять визначну частину в Христовій Церкві.

Пригадуючи ці всі потішаючі події, гаряче бажаємо взяти участь цим письмом у недалеких обходах. Одначе маючи на увазі теперішній стан християнського життя в Росії, не без великого болю нашої душі й печаливости мусимо оплакувати вірний нарід давнього походження, який покликуються на св. Володимира і його славу, що страдає від багатьох літ від несправедливого переслідування своєї віри, ізза виповідження нечесної війни самому Найсвятішому Імені Бога, і нерідко терпить жорстокі муки, навіть кроваві, за те, що визнає Христа, Сина Божого.

Тому підносимо благальним зором душі наші і молитви до Найсолодшої Матери Божої, яку цей нарід так дуже почитає і любить, щоб Вона ласкаво наткнула відповідальних державних мужів почуваннями правдивої справедливости, котра — якщо не має бути марна — походить тільки від Бога, якому все підлягає, і рівночасно, щоби дав своїм опущеним синам благодать — могли вкоротці знов тішитися свободою християнської віри, що є чудесним даром Всевишнього.

Вже Наш Попередник, бл. п. Пій XI., промовляючи дня 21. IX. 1938 р. в Кастель Гандольфі до питомців Української Колегії св. Йосафата, згадав про цей радісний ювілей. Тепер Ми вважаємо ці слова за свої, та поручаємо Тобі, Возлюблений наш Сину, передати враз із батьківськими побажаннями й науками Наше Апост. Благословення всім вірним визант.-слов'янського і інших обрядів, що найдуться разом з Тобою по братерськи зеднані у спільних молитвах і спільній любові, — що є знаком досконалости, — та візьмуть участь у відсвяткуванні 950-ліття хрещення св. Володимира та його народу.

—0—

Заповіт Христа „Да всі єдино будуть“ і зв'язана з ним ідея церковної єдності була все живою і сильною не тільки в державі св. Володимира Великого, але й у цілім історичнім минулім українського народу. Підкреслює це дуже сильно цидире, повне батьківського тепла письмо папи Пія XII., що ми його шойно навели.

Ювілей Хрещення України і слова папи Пія XII. хай нам і надалі додають нової сили у нашій праці над повною реалізацією великого Володимирівського діла. Бо від тисячки літ тільки ми змагаємось за вдержання і поширення ідеї церковної єдності на європейському Сході, змагаємось у нерівній боротьбі не лиш з її ворогами, але й з її т. зв. приятелями.

Редакція.

55177039W1a 202000 810100

15р. Роман Дурбак

Митрополича діяльність Льва Кишки

(1713—1728)

Монографічний нарис.

(Продовження)

РОЗДІЛ II.

Митрополит Лев Кишка і Василіяни.

На початку свого володіння митрополит пригадав собі, що свого часу зігнорували були його Василяни, а саме на конгрегації у Вильні в р. 1713, вибравши на протоархимандрита свого кандидата, а не митрополичого. І так коли протоархимандрит Василь Процевич прохав свого попередника, а тепер митрополита, Квишку, щобі йому віддав акти архимандричого урядування, він не хотів про те й ду-

мати¹⁾. По словам біографа Кишки, автора „Pominnika“, — Кишка поступав із Процевичем як із забавкою. Довго мусів ждати Процевич, аж митрополит віддав йому акти протоархимандричого урядування. Митрополит розмножував і творив щораз-то свіжі архимандрії, щоби в такий спосіб ослабити силу і впливи Чину, висуваючи на архимандритів собі довірених людей. Також старався митрополит умисно очорнити Чин, „szmarował piórem konsultorów“, і розсварював Василіян з їх ігуменами й єпископами. Це мав поповнювати в такий спосіб. Бувало так, що о якесь єпископство, чи архимандрію старалося нараз кількох кандидатів. Митрополит скликавав василіянську конгрегацію в цілі вибору одного з кандидатів на єпископа чи архимандрита і той (вибраний) старався про привілей у короля, а Кишка на свою руку підмовляв другого кандидата, щоб він також старався у короля про привілей надання гідности. Звичайно так кінчилося, що такий привілей одержував протегований Кишкою²⁾. Митрополит мав штучно викликувати роздори між черцями і між світським духовенством, а „clerum saecularem anteposuit clero regulari“³⁾. Одним словом: кермував Василіянським Чином, як йому подобалося, „orał, jak chciał“⁴⁾.

Коли митрополит переконався, у як великий духовій темноті знаходиться його світське духовенство, неприхильно споглядав на Василіянський Чин і його школи. Василіянські школи та колегії мав зненавидіти до того ступня, що грозив їх звиненням, або відданням у руки Єзуїтів. Володимирській василіянській колегії не давав ніякої матеріальної (ні моральної) допомоги, а „xiędzem Rektorem orał, jak mu się podobalo“... Фондаційний акт володимирської колегії, який Кишка сховав був у себе, мало що не пропав на все, на шкodu Василіянському Чинowi. Тоді Василіяни постановили перенести колегію з Володимира на інше місце. На те митро-

¹⁾ Коялович М. О.: Історія базиліянського ордена, „Христіанское чтение...“, „Pominnik L. Kiszki“, том I, стор. 73.

²⁾ Коялович М. О., Історія Баз. орд. „Христ. Чт.“, I, стор. 73.

³⁾ Крачковський Ю. Т.: Очерки уніятської церкви, „Чтенія въ императорскомъ обществѣ исторіи и древностей российских“, „Pominnik L. Kiszki“, Москва 1871, том II, стор. 265.

⁴⁾ Коялович, ор. cit., стор. 73. Автором першої частини „Pominnika albo wizerunku śmiertelności ludzkiej przez opisanie wielebnych ojców i braci, zmarłych w Zakonie“ (від 1686 до 1721) був консултор Чину, Іван Олешевський, а континуатором і автором другої частини (від р. 1721 до 1730) був також консултор Чину, Антін Завадський, нагніваний на митроп. Кишку підчас Замойського Собору, про що докладніше буде мова. З тієї причини й характеристика митрополита виходить у нього дуже суб'єктивною, тож треба ставитися до його висновків із деяким застереженням. „Pominnik“ у минулому столітті містився зпочатку в приватній бібліотеці історика Кояловича (гляди Коялович, ор. cit., стор. 12 і 13, дописка I), а пізніше в Царській Бібліотеці в Петербурзі, але де під цю пору він знаходиться, невідомо. Гляди: Deruga Aleksy: Piotr Wielki a unia kościelna 1700—1711. Вільно 1936, стор. X.

полит Кишка дозволив, та всежтаки вишукував для ректора колегії щораз то нові розпорядки та праці з тією метою, щоби він не мав часу й подумати про переносини. Вкінці, коли Василяни таки хотіли вже раз досягнути намічену ціль, митрополит вдавав, що він був би дуже невдоволений з того, колиб у його митрополичій столиці (у Володимирі Вол.) пропало наукове життя¹⁾. Так справа представляється на основі записок співавтора „Помінника“, Завадського, зле настроєного до митроп. Кишки з оглядів чисто особистих. В дійсності Кишка не був аж таким ворогом Василян; він лиш бажав удержатися при своїй сильній владі й не хотів допустити до пониження свого високого, митрополичого уряду. Сам митрополит давав нераз великі прерогативи протоархимандритам Чину, хоч узагалі давати їх він не мусів. Часто позволяв протиархимандритам переводити візитації не лише монастирів Чину, але також і митрополичих, тобто тих, що ними завідував сам митрополит²⁾. Властивою причиною спорадичних спорів між митр. Кишкою і Василянми не була нехоть чи якась особиста антипатія митрополита до Чину — як цього зрештою хотілиб російські незєдинені історики — а тільки угода між Василянми й уніяцькими митрополитами, так звана „Nexus“, яка застерігала Василянм широкі права та привілеї на некористь митрополитів. Пригляньмося конче точкам тієї угоди, що мала місце ще в році 1668, в серпні, на другій новгородській конгрегації. На тій то конгрегації проводив з волі папи Іннокентія XI київський єпископ латинського обряду Тома Уейський і тоді прийшло до заключення тої угоди, яка мала від того часу нормувати на будуче відносини між уніяцькими митрополитами і Чином³⁾. „Nexus“ начислював 17 остиаких точок: 1. на конгрегації відчитано декрети папів і Конгрегації для поширення віри в справах Василяського Чину; 2. протоархимандрит обовязаний зложити присягу, що буде повинуватися митрополитові остільки, оскільки цього вимагати буде „Nexus“; 3. митрополит не повинен мішатися до тих справ Чину, які належать виключно до протоархимандрита; 4. протоархимандрит і консултор обовязані щорічно здавати митрополитові звіти з їх діяльності, до нього теж мають удаватися в разі потреби за помічю, чи зі скаргами; 5. конгрегації скликає протоархимандрит по засягненні згоди в митрополита, але тільки щодо місця й часу; 6. протоархимандрит має право візитувати монастирі й архимандрії; 7. Василянський Чин повинен, як лиш зайде потреба, помагати митрополитові в заряді митрополією; 8. протоархимандритам при-

¹⁾ Крачковскій Ю. Т., Очерки ун. церкви, „Чтенія въ имп. общ. ист. и др. рос.“, „Помінник“, стор. 269—70.

²⁾ Петровъ Н.: Очеркъ базилянскаго ордена въ бывшей Польшѣ, „Труды кievской духовной академіи“, том XI, Київ 1870, стор. 408.

³⁾ Петровъ Н., Очеркъ баз. орд., „Труды к. д. ак.“, XI, стор. 393.

слуговує теж право візитування парохій. оскільки їх парохами є черці-Василіяни; 9. право приділяти ігуменати належить до протоархимандрита; 10. в березвецькому монастирі повинен бути зложений новіціят під зарядом протоархимандрита; 11. митрополит може назначити кандидатів на єпископства тільки по нараді з протоархимандритом і консульторами Чину і то за їхньою згодою; 12. більші трансакції, будови, аренди і т. д. мають переводити монастирські влади за дозволом митрополита; 13. зміна ігуменів належить до компетенції протоархимандрита; 14. піддані монастирським властям можуть скаржитися на Василіян митрополитові, але на випадок їх вини мають бути гостро карані; 15. в разі смерті протоархимандрита має Чиним заряджувати протоконсультор, за повідомленням митрополита; 16. еклесіярхи та санкристи жировицького, болоцького, мінського і виленського монастирів повинні бути запряжені і 17. протоархимандрит повинен віддати до диспозиції митрополитови вчених духовників (спиритуальних) і богословів, колиб тільки заходила потреба¹⁾. Майже всі точки „Nexus“-а зміняли впливи Василіянського Чину, а разом ослаблювали юрисдикцію митрополита та його значіння. Митрополит не мав права мішатися до внутрішніх справ Чину, конгрегації скликає сам протоархимандрит лише за формальним повідомленням митрополита, він теж візитує монастирі, наставляє ігуменів і т. д. „Nexus“ був для митрополитів просто нестерпний, а з другого боку — Василіяни не відступали від прав і привілеїв, що їх давав їм „Nexus“, ані на крок. Тому то часто приходило до суперечок між Василіянами й митрополитом. Сам Кишка, будучи протоархимандритом, строго перестерігав точок „Nexus“-а (тому то деякі закидують йому неконсеквенцію: спочатку — ревний оборонець прав Чину, а пізніше, як митрополит, не терпить цих привілеїв). Коли Юрія Винницького, перемиського єпископа, в р. 1708 вибрали самі єпископи митрополитом без згоди протоархимандрита і консульторів, Л. Кишка запротестував проти того переступлення 11-тої точки „Nexus“-а в листі до нунція Спінолі. Вибір уневажнено і щойно за згодою Кишки, як протоархимандрита і завдяки інтервенції на слідуючій конгрегації Василіян потверджено вибір єп. Винницького на митрополита²⁾. Як митрополит, Лев Кишка відчув, як тяжко видержати на своєму становищі при тому „Nexus“-і, як дуже він параліжує його наміри та праці. Історик Петров уважає, що до непорозуміння між Чином і митрополитом Кишкою дійшло з того приводу, що митрополит був людиною понад міру енергічною, запальчивою, гордою й честилубною³⁾. Можливе

¹⁾ Петровъ Н., Очеркъ бав. орд., „Тр. к. д. ак“, XI, 1870, стор. 394—395, а також — Хрущевичъ Гавріиль: Історія Замойскаго Собора, „Литовскія Епархіальныя Вѣдомости“, Вильно 1881, стор. 35.

²⁾ Копія рукопису Л. Кишки, стор. 74.

³⁾ Петровъ Н., *op. cit.*, стор. 402.

й це. Але більш можливою причиною терть був сам „Nexus“, що понижував становище митрополита.

Щоби раз уже покінчити неприємні спори з Василіянами, а світському духовенству запевнити кращу долю і можливість побирати освіту та щоби взагалі зреформувати *in radice* уніятську Церкву, митрополит Кишка звернувся в р. 1715 із проханням до тогочасного папи Климента XI. (1700—1721), щоби йому позволив скликати провінційальний собор для упорядкування справ своєї Церкви. Папа, а також Конгрегація для поширення віри дуже зраділа пропозицією митрополита. Папа негайно вислав до митр. Кишки декрет з дня 20 березня 1716 року¹⁾, що позволяв скликати собор. На предсідника собору виделегував папа варшавського нунція Ероніма Грімальдія, свого легата „*a latere*“, поручаючи його приймати ласкаво й слухати його „*in virtute sanctae oboedientiae*“.²⁾ Предсідати міг на соборі й сам митрополит, але сталося інакше з огляду на тодішні обставини. На соборі могло дійти до поважних ударів між Василіянами і світським духовенством. На тому соборі мала бути ухвалена реформа уніятської Церкви, а тому, що всяка реформа, хочби і найкорисніша, тому що вона змінює дотеперішній порядок, буває одіозною, — могло прийти на соборі до заворуень і виявів невдоволення. Сам митрополит, як мотор і організатор собору, був би дуже звязаний, бо ж соборовими постановами, міг би на себе звернути нехоть з боку невдоволених і до його особи але наставлених. Йшло також про те, щоб постановам собору запевнити належну повагу, так серед українського-уніятського, як і польського громадянства. Тому треба було вибрати на предсідника собору вищий авторитет, як митрополичий, а до того ще й чужий; таким був нунцій Грімальді і був то вибір щасливий.³⁾

Та собор не відбувся в тому році (1716), ані в трьох слідуєчих. Історик Островський, обговорюючи значіння собору в Замості, зауважує, що в pp. 1716—17 „*zamieszki krajowe tak chwalebne go zamysłu uścić nie dozwoliły*“.⁴⁾ Що ж належить розуміти під цими „заворушеннями“? Оце в р. 1716, в дні 12 червня, на зїзді в Люблині ведено наради над піднесенням католицької Церкви в Польщі, яка по російсько-шведській війні багато потерпіла втрат. В тому часі віддано католицькій Церкві маєтки, забрані незєдиненими й протестантами, а тим останнім заборонено ставляти нові святині, а всі святині, здвигнені за часів наїзду Карла XII, приказано збу-

¹⁾ Synodus provincialis Ruthenorum habita in civitate Zamosciae an. 1720, Рим, 1724, введення (без нар.), „*Eminentissimi patres...*“, з 20. III. 1716 р.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Луб Із., Значіння Зам. Соб., „Добр. П.“. 2, стор. 114.

⁴⁾ Ostrowski Teodor: *Dzieje i prawa kościoła polskiego*, том III, Познань, 1847, стор. 306.

риту і за будьякий виступ проти католицької Церкви загрозив зїзд карами. Подібні розпорядки ухвалив також т. зв. „німий сойм“ у Городні в р. 1717. Такий стан справи занепокоїв уми протестантів і незєдинених і вони, цілком зрозуміло бунтуючись, вислали протест до короля. Король дипломом з дня 3. лютого 1717 р. злагіднив децю точки „німого сойму“, та не в тій мірі, як того домагалися незєдинені.¹⁾ Це найбільш правдоподібно, було причиною спізненого речинця собору. Треба було вичекати на успокоєння умів в державі, щоби спокійно і розважно можна було нараджуватися над такою важною справою, як загальна реформа уніятської Церкви.

З дрібніших випадків у рр. 1715—16 можна піднести два факти, що торкаються діяльності Л. Кишки, як митрополита. Оце дня 8. грудня 1715 р. іменує митрополит адміністратором полоцької архидієцезії, якою сам сам до того року завідував, Фльоріяна Гребницького, генерального митрополичого офіціяла й доктора теології.²⁾ Особу Фльоріяна Гребницького, як кандидата на полоцьке архієпископство поручав митрополит опіці кн. Карла Радивиля, в листі до нього з Супрасля, 4 березня 1716 р., а також заповідав, що Гребницькому уділить незабаром свячень. Соколинського на полоцьке архієпископство не винесе, бо „Бог і совість не каже“. З Соколинським мав Л. Кишка багато клопотів (н. пр. в звязку зі справою Вітринського й Волка, про що буде мова пізніше)³⁾. В слідуячому році (1716), 14. лютого, назначує Л. Кишка комісію, зложену з двох священників, Феліціяна Рожонтковського й Григорія Андрушкевича, щоби вони провірили докладно справу появи чудотворного образу в церкві в Корнині, в берестейській єпархії. На документі, що назначував комісію, видніють підписи митр. Кишки та його тодішнього аудитора Вітринського, пізнішого протоархимандрита Чину.⁴⁾

Тимчасом кінчилося вже чотиролітнє урядування протоархимандрита Василя Процевича, того самого, що його Василіяни були вибрали проти волі митрополита, який надармо протегував свого кандидата, Л. Капарського. Митр. Кишка скликає в р. 1717 василіянську конгрегацію до Новгородка для вибрання нового протоархимандрита. На третьому засіданні Василіяни під впливом митроп. Кишки, вибрали протоархимандритом Михайла Максиміліяна Вітринського, митрополичого аудитора.⁵⁾ Але Василіяни не були вдоволені з особи

¹⁾ Каменскій-Бантишъ Н.: Историческое извѣстіе о возникшей въ Польшѣ уніи, Вильно, 1864, стор. 163—165; Umiński J., Dr.: Historia kościoła, том II, Львів 1934, стор. 275.

²⁾ Описаніє док. арх. зап. ун. митр., стор. 37, № 1170.

³⁾ Deruga A.: Regesta listów metrop. unickiego L. Kiszki do ks. Karola Radziwiłła kanclerza W. ks. Lit. i jego żony, Вильно, 1935, стор. 8 (відбитка із „Ateneum wileńskie“, X, 1935).

⁴⁾ Описаніє док. арх. зап. ун. митр., стор. 38, № 1172.

⁵⁾ Archivum kom. hist., том I, стор. 351.

Вітринського, „явного шубравця“ (так його називає автор „Помінніка“), який пізніше як протоархимандрит мав обкрадати маєтки Чину, а саме вози, коні, одежі, мідь, олово й срібло, а через те, він — „Вітрило“ — (так згідливо його прозивали) наніс на цілий Чин велику неславу.¹⁾ На тій конгрегації, на п'ятій сесії, приказав митроп. Кишка бувшому протоархимандритові Процевичеві, щоб він представив йому звіт з своєї господарки василіянськими добрими за чотири роки урядування — і те домагання Кишки ухвалено на конгрегації як митрополиче право на майбутнє. Наради тієї конгрегації (IV. новгородської) тривали чотири дні, від 11 до 15 липня, а їх підписали: митрополит Кишка, як предсідник, і нововибраний протоархимандрит Вітринський.²⁾

Новий протоархимандрит справив митрополитові несподівано велике розчарування. Він виявився людиною темного, а при тому вибухового характеру. Справа якось так дивно склалася, що Вітринський став незабаром непослушним своїйому зверхникові, ба що більше: його особистим непримирним ворогом. В році 1718 віддав митрополит Кишка дві архимандрії, Онуфрейське й Пустинне, в заряд смоленському архієпископові, Лаврентієві Друцькому-Соколинському. Тоді протоархимандрит Вітринський, разом з своїм консультором, Фірім'яном Волком—Ланевським, запротестував проти того, мотивуючи свій поступок тим, що надавання цих архимандрій не належить до компетенції митрополита; крім того оба вище згадані дуже зле висловлювалися про особу архієп. Соколинського³⁾. Останній заскарижив протоархимандрита і консультора Волка до митрополита, а він, не хочаючи спочатку вживати репресій, в листі до Вітринського прохав його, щоб не турбував архієпископа без причини. Коли це не помогло, Кишка засуспендував протоархимандрита Вітринського дня 26 липня 1719 р. на капітульному зїзді в Холмі, а разом з ним і консультора Волка, тобто заборонив їм користати з священничих прав і обов'язків та скинув їх з гідности протоархимандрита і консультора. На місце Вітринського вибрано на холмській капітулі генеральним вікарієм Василіянського Чину Антона Завадського. Вітринський почав бунтуватися й протестувати всюди проти присуду митроп. Кишки і навіть найшов численних своїх оборонців серед тих Василіян, які не переставали й даліше узнавати його протоархимандритом. Тоді митроп. Кишка на генеральній василіянській конгрегації дня 19 вересня того ж року (1719) видвигнув знов справу Вітринського й Волка на денне світло. На другому засіданні розглядано

¹⁾ Крачковскій Ю. Т., Очерки ул. церкви, „Чтение въ имп. общ. ист. и др. рос., „Поминник Л. К.“, стор. 265.

²⁾ Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, IV, 2, стор. 37; Archiwum kom. hist., том I, стор. 352.

³⁾ Петровъ Н., Очеркъ баз. орд., „Тр. д. к. ак.“, XI, стор. 403.

присуд холмської капітули і potwierджено його. Вітринського вдруге зложено з уряду й заборонено Василиянам уважати його протоархимандритом і слухати його припоручень. Присуд видано позаочно, бо обжаловані на конгрегації не явилися. На п'ятому засіданні виринула була щераз справа цих двох бунтарів і спеціально для тієї справи виділено комісію на чолі з Филиповичем, жировицьким вікарієм, яка щераз розглядала справу і — вже втретє — осудила поступки Вітринського й Волка та засудила їх на строге перебування в монастирях для поправи.¹⁾ Вітринського й Волка в р. 1719, тобто в часі їх дисциплінарного процесу, не було вже в краю; вони втікли нишком заграницю, до Риму і там, не признаючи митрополита Кишки компетентним суддею, обжалували митрополита перед Конгрегацією для поширення віри. Вона, видно, повідомила митр. Кишку про цю скаргу і жадала вияснення, бо ж митрополит пише в тому ж році (1719) до Риму лист, в якому узасаднює свою тактику супроти Вітринського й Волка.²⁾ Історик Петров поміщує цей лист Кишки в „Трудах Київської Духовної Академії“. В ньому митрополит обширно оправдується, а zarazом звертає увагу на нерозважність і брак слушности обох утікачів.³⁾ В цьому листі відповідає митр. Кишка на закиди в такий спосіб, що на Сході все мав митрополит повну юрисдикцію над протоархимандритами Чину і церцями і що й під цю пору ще в декотрих епархіях та практика удержалася (в епархіях перемиській, львівській та луцькій). На заміт обох, що новгородська Конгрегація не має potwierдження Апостольської Столиці, відповідає Кишка, що конгрегації ще за часів митрополита Рутського мали таке potwierдження і потрібні санкції. Що ж торкається спору між Вітринським і архиепископом Соколовським, митрополит є тої думки, що слушність має цей останній, бо архимандрії Онуфрейське і Пустинне віддавна належали до володіння смоленських архиепископів. Справа Вітринського покінчилася аж по Замойськiм Соборі. В році 1723 (1 травня) одержав митроп. Кишка з Риму наказ, щоби він свій присуд завісив до часу, доки варшавський нунцій не провірить щераз справи і повідомить про вислід Апостольську Столицю. Тоді то, по чотиролітньому скитанні, вертається з Риму Вітринський з Волком на Литву. Апостольський нунцій і його аудитор Пальма беруть спочатку обжалованих в оборону та для покінчення їх процесу скликають у василіянському виленьському монастирі комісію, зложену з василіянських достойників. Та комісія (п'ятий раз) провірювала цю справу, осудила Вітринського й Волка і вислала свій присуд до potwierдження нунцієві до Варшави. Вітринський, бачучи, що його кара не мине, не ждучи на нун-

¹⁾ Петровъ Н., *op. cit.* том XI, стор. 403, дописка 3.

²⁾ Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, IV, 2, стор. 40.

³⁾ Петровъ Н., *op. cit.*, том XI, стор. 404—405, дописка 1.

ційську опінію, втік з Польщі та закінчив своє життя, як кажуть одні, на прощах по чудотворних західних місцях,¹⁾ а на думку других перейшов у Швейцарії на кальвінізм,²⁾ однак перед смертю навернувся до правдивої віри.³⁾ Знов же Фірім'ян Волк перебував у монастирі і на прохання Василян одержав від митрополита прощення на битенській конгрегації 1726 року.⁴⁾

Ось так покінчився врешті довголітний спір митрополита Кишки з Вітринським про митрополічу юрисдикцію. Справу остаточно виграв митрополит. Справа Вітринського хай буде доказом на те, як дуже справедливим та консеквентним був митроп. Кишка. Вітринського, хоч він був вибраний на протоархимандрита Чину з волі й протекції митроп. Кишки, він, його добродій, гостро карає та приборкує, як лиш він задумував виповісти своєму наставникові-митрополитові — послух і в той спосіб розбивати карність, так конечну в управі величезною митрополією.

(Продовження буде).

о. Іван. Цимбала

Потреба католицької агітації і її реалізування в парохіях

Знаємо, що сьогодні кожна держава, коли тільки хоче представити громадянам якусь для себе корисну справу, то уживає всіх засобів, як: преси радія, брошур відчитів т. д., що мають на цілі громадянам ту справу основно представити. Це агітація, яка має на цілі наклонити чоловіка в одну або другу сторону. Вона прямує до того, щоби викликати в людини свідомість якоїсь думки, якогось пляну, заохотити його до тої думки і до праці в тім напрямі запалити, а що людська пам'ять коротка, тому й потребує безнастанної пригадки, принуки і то у всіх ділянках життя.

Коли якась гадка добра і моральна, то й відповідна агітація добра і моральна, як тільки вона уживає чесних і дозволених способів. Нам Українцям під сучасну пору католицької агітації конечно треба.

На наших очах бачимо, як усякого роду сектанство, радикалізм, комунізм, партійництво втискається до нашого народу наслідком агітації, яку ведуть через радіо, пресу, чи книжки різні вороги української Церкви. Ми, що сусідуємо з большевицькою державою, у якій живе більша частина

¹⁾ Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, IV, 2, стор. 40.

²⁾ Крачковскій Ю. Т., *op. cit.*, стор. 265.

³⁾ Archiwum kom. hist., том I, стор. 352.

⁴⁾ Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, IV, 2, стор. 41.

українською народу, є в цій справі найбільше заінтересовані. Нам може в короткім часі треба буде піти до наших братів і дати їм найцінніший скарб, який вони стратили, віру і моральний закон Господній, якого вони вже від 20-ти літ не чують. На нас, галицьких Українцях тяжить обов'язок папи Урбана VIII. „*Per vos, mei Rutheni, Orientem convertendum spero*“, як також повернути всему українському народові колишню славу, яка лунала по світі за часів Володимира і Ярослава Мудрого.

Щоби когось вчити і виціплювати якусь ідею, треба першзавсе самому бути в тій ділянці свідомим, просвіченим. До католицької просвіти ширшого загалу має послужити католицька агітація, яка має широчезне поле до попису в різних напрямках, як про це зараз переконаємось.

Католицька агітація має обняти всі верстви суспільні і всі стани. В першій мірі інтелігенція, так духовна як і світська, коли не хоче, щоби з нею сталося те, що в большевицькій Росії, де визначнішу інтелігенцію, яка не мала змоги втекти, вистріляли, або виселили в далекий Сибір чи Соловки — нехай вступає у ряди Католицької Акції, щоби прислужитися чимсь католицькій справі, яка є найкращим апостольством, та працею для самого Бога і нашого Спасителя Ісуса Христа, а одночасно працею для свого Народу. Не вільно вдовольятися тим, щоби бути самому добрим християнином, але треба старатися і других такими зробити. Нехай ведуть агітацію там, де працюють, тобто в родині, в бюрі, на зборах, сходинах і т. д. — живим словом, приміром власного життя, ділом і пером. В першій мірі треба дітей втягнути до Католицької Акції і серед дітвори її пропагувати в такий спосіб, який відповідає їх вікови. Треба йти за тою народньою приповідкою, яка каже: „Нагинай галузку, доки молода“ і тому завчасу треба взятися до дітей в школі, в брацтвах і вже в молоденькій віці вливати у їх серця християнського духа, а коли в молодості впоїмо в дітвору духа побожності і любови до свого народу і обряду, то це буде заporукою, що вони в житті не підуть на манівці, як це стверджує наш великий поет кажучи, що „раз добром налите серце, ввік не прохолоне“. Така агітація серед дітей має велике значіння. Перед війною в Англії і Бельгії протиалькогольна агітація серед дітей увінчалася прекрасними успіхами. В нашому народі в Католицькій Акції саме тепер, коли здавалось би, нарід не повинен пити алкоголю і курити, бо і криза економічна і свідомість національна наказує ті гроші ужити на інші, кращі цілі, на жаль, саме тепер треба дальше вести протиалькогольну агітацію, яку Церква провадила довгі літа з такими великими успіхами. Молодь і старші пропивають свій гірко запрацьований гріш, а тимсамим і затрачуються усякі вищі ідеї, які алкоголь в голові убиває. Наслідки алкоголю і нікотини треба вже

шкільним дітям часто пояснити, бо вже і на шкільній лавці між дітьми цей порок грає.

Перед війною німецькі соціалісти клали велику надію на агітацію серед дітей, так що на конгресі в Ерфурті 1891 р. ухвалили, щоби відповідними книжечками і письмами навіть шкільних дітей зеднувати до своєї партії. Після того конгресу в редакції німецького соціалістичного часопису „Vorwärts“ появилися різні повісти, казки і байки, в яких висміювали католицьку Церкву і священників, а хвалили соціалістичний лад. Подібне діється сьогодні в СРСР. Знаємо також, що в перших віках християнства і в пізніших часах переслідувань Церкви малі хлопці переносили Пресвяту Евхаристію до в'язниць для Причастя мучеників. Таку католицьку агітацію найкраще вести в католицьких захоронках, світлицях, вакаційних оселях, як це ми бачимо на заході і в Америці, де ті захоронки є під опікою монахинь чи монахів майже в кожній парохії і ведуть цю переважну працю для добра св. Церкви, бо виховують майбутність кат. Церкви. Подібну роль сповняють і сирітські захисти, яких рівнож у нас дуже мало і багато наших сиріт пропадає для нашого народу в чужих захоронках і захистах. Як вище було сказано, католицьку агітацію можна вести словом, письмом і приміром власного життя, тобто ділом.

Найкращою католицькою агітацією, яку священники з урядом обов'язані вести, словом і приміром власного життя, буде агітація і ділом. Під сучасну пору і в рік ювілею 950-ліття хрещення України нехай єреї, які є на парохіях по містах і містечках, доложать всіх зусиль і зорганізують — як не сирітський захист, то бодай захоронку під проводом монахинь, а якщо це натрапило б на труднощі, то і під проводом фахової світської сили, які часто сидять без посади, і радо, за малою навіть винагородою, під опікою Церкви, відчинять захоронку, світлицю, садок, де будуть вишколювати дітей вже навіть в дошкільній віці на добрих християн-католиків. Таку думку конечно розагітувати по селах, щоби отворити народові очі на дійсність, а часом бездітні родичі можуть на таку ціль жертвувати і поважні квоти. Священик, який має більше ерекціонального поля, може і кілька моргів відступити на утримання Сестер, які стають у тій парохії великими працівниками і помічниками священника поза церквою. При добрій волі і зрозумінні знайдеться і приміщення, бо його нарід, а передовсім ревний священник вистарається і збудує. В багатьох селах є громадські площі, ліси, камінь, так що треба лише піддати думку, а повстало би нове середовище освіти і нашої сили.

Поки ще можемо — ратуймо нашу молодь, яку всякими садками, кольоніями забирають, або хочуть забрати зпід нашої опіки і нагляду. Такі живі свідки нашої праці, як будова захистів чи захоронку, будуть найкращою католицькою агітацією, яка напевно принесе такому священникові, що таке

величне діло зреалізує, заслугу у Господа Бога, а в народі признання для його ревної праці. Нинішні часи вимагають того від священників, які є по містах і містечках та по більших парохіях, де крім цього є мішані обряди, щоби вони здавали собі справу з тої відвічальности, яку вони добровільно на себе взяли. Нехай дивляться, що діється довкола них, як ростуть захисти, захоронки, та все не наші, а ми маліємо і нидіємо.

До католицької агітації ділом зачисляємо й харитативну акцію. Дивімся, що роблять державні народи! Крім податків — що року зимовою порою збирають на т. зв. зимову поміч, щоби потім ті збірки роздати тим, які потребують помочі, а з яких держава колись буде мати відданих для себе людей. Таку акцію кожда парохія під сучасну пору повинна вести, бо так як у перших віках християнства заходила потреба широкої організації добродійности, так і тепер вона konieczна. Матеріальні недостатки, а навіть нужда ширяться по парохіях, щораз більше голодних, бідних і потребуючих милосердя. Коли священники не зорганізують в парохії харитативної акції, то її другі зорганізують на свою користь. З матеріальною нуждою, як це завважається в парохії, шириться безбожність і неморальність тай жадоба безоглядної зміни „хай буде й гірше, але інакше“. І на те священник не може дивитися байдужно. Через зорганізування харитативної акції у такий спосіб, що в зимі чи на передновку зарядить збірку на бідних, в церкві і поза церквою, і розділить в натураліях між найбідніших в парохії, притягне тим неодну душу до Бога і скріпить любов до свого народа. Розагітувати клич Іс. Христа „Блаженні милосерні, бо ті милосердя Божого доступлять“. Прикладаймо лиш руки до праці, а певно Бог дасть свою поміч, на яку вороги св. Церкви числити не можуть.

Знаємо, що вже в апостольських часах був звичай, що в часі богослуження збирано складки на бідних. Був навіть особний уряд діяконів, які з поручення єпископа мали заосматрювати бідних в засоби, потрібні до життя, так що не було між ними ніякого убогого (Діяння 4, 34). А це власне давало непобідиму силу для Церкви, яка мала стільки ворогів, але їх одначе побідила.

Католицька агітація лежить у поширенні в парохії як найбільше католицьких видавництв, книжок, виголошенні рефератів і т. д. Преса це велика агітація. Папа Пій X. сказав підчас авдієнції до одного французького журналіста: „Надармо буде будувати церкви, відправляти місії, закладати школи, виконувати добрі діла — всі ваші старання будуть даремні, якщо не будете уживати відпорного й зачіпного оружжя, яким є католицька преса“. Мало в нас католицької преси, але і цю наші провідні верстви мало читають і передплачують. Обо-

в'язком священика пароха, якщо має у своїй парохії інтелігенцію, вплинути на неї, щоби вона передплачувала нашу католицьку пресу, передовсім ту, що виходить на області львівської архієпархії. А якщо ні, то бодай доручити їм ту, яка приходить до священика, щоби її читали, а певно, що вони в короткім часі стануть його помічниками в парохії, стануть ревними христіянами, а не індіферентними, як це часто буває. Памятаймо, що всі душі, які нам повірено, маємо позискати для Божого царства. Серед парохіян, через урядження тижня преси, чи відчитами про значіння кат. преси розагітувати справу передплати християнських часописів Христос Наша Сила, Місіонар, Наш Приятель і т. д., щоби у кожній хаті був той найбільший учитель і приятель — добра преса. Це належить теж до католицької агітації. Те, що ширше висказано у цій статті, маємо сказане і в статуті У. К. С-оюзу, який є основою для католицької агітації і католицької праці в ряндях статуту, якої влада не може нам заборонити, коли таке товариство в селі засноване! — Четвертий параграф говорить про завдання Товариства, яке має в першій мірі боронити католицької віри й моралі у горожанському житті та зберігати послух для Церкви у тих справах.

§ 2. боронити права християнської родини і т. д. Параграф 5-тий говорить про засоби і тих засобів до осягнення цієї цілі вичисляє 4.

Перший засіб — вишколити своїх членів на визначних і діяльних членів католицької Церкви та приготувати їх до індивідуального та гуртового Христового апостольства.

Другий — ширити і розвивати ідею та принципи Т-ва словом і письмом, зокрема періодичною пресою, видаванням брошур, улаштуванням курсів, концертів, вистав і т. д.

Третій — закладати організаційні дома, бурси, захоронки, захисти, світлиці, вакаційні оселі, літництва, грища.

Четвертий — співпрацювати з установами, що не йдуть у розріз з Церквою. Подібне Товариство „Орли“ є важним чинником Кат. Акції серед молоді. І тому даймо їм право прилюдности в наших парохіях. Зачнім працю з ювілейним роком хрещення України і стидаймося, як вже не своїх, то бодай тих, які нас обсервують і нашою байдужністю до так високих кличів справляємо їм невимовну радість, бо вони думають, що ми вже на вимертю, тому що праця є ознакою життя. Ревна праця священика може чудес в парохії довершити. Тому 90 літ заложив у Німеччині священик Steenaerts мале товариство молодих челядників. Ніхто не покладав великої надії на нього. Однак сталося зовсім інакше. Не довго по основанні взяв се товариство у свої руки священик Kolping і переніс його з Elberfeldy до Кольонії. Товариство мало в 1850. р. ледви сімох членів. Зчасом число членів так зросло, що мусів шукати кілька разів іншого приміщення. Потім

зачав Kolping їздити по інших містах і селах і заохочував до закладання подібних товариств. За 15 літ праці повстає в Німеччині загальний Католицький Союз Челядників, а вмираючий о. Kolping (1865) мав 400 таких товариств. В 1906 р. перед війною було 1131 товариств, 344 власних домів і 180.000 членів. І це товариство до сьогодні розростається в Німеччині і приносить славу Католицькій Церкві.

Працюймо й ми, даваймо напрям праці і проводім нею, а певно, що і в нас запалає апостольський дух серед найширших верств українського народу в обороні віри і моралі і певно, що і наш нарід буде могти повеличатися успіхами католицької агітації і праці, яка мусить піти в слід за нею, праці здорової й успішної для нашого кращого завтра, дочасного і вічного.

Мр. Богдан Казимира

Станово-корпоративний лад.

(Продовження)

IV

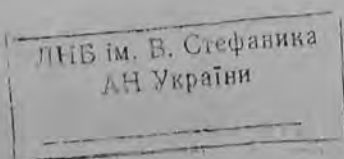
ІСТОРІЯ Й ДУМКИ КАТОЛИЦЬКИХ СУСПІЛЬНИКІВ

„Великою вимогою нашого часу є зблизити особи, узгіднити їхні інтереси та упокоїти суспільства, про що дбали вже давні корпоративні інституції“. Albert de Mun.

„Це не вперше гурт спеціально управнених знавців фахівців зблудив, а історія науки є багата в посмертні переоцінки“. Albert Muller.

ЗМІСТ: Різні погляди на становий лад. Праця Кеттелера і його школи. Вплив на Австрію. Зворот у Франції. Лев XIII. Післявоєнні осяги: Міжнародна Унія Суспільних Дослідів; конгреси; два представники.

Ідея станово-корпоративного ладу суспільности має свою історію. Коли б прийшлося робити основні досліді, то знаходимо її вже в глибокій давнині. При обговорюванні цехів вже дещо було сказане. Наскрізь хибна й необоснована є частина гадка, що корпоративна ідея зродилася в фашизмі, або що енцикліка Пія XI. „Quadragesimo anno“ є переломовою хвилею в історії католицької суспільної думки. Безперечно, багато шляхів вона вказала, але її поява зродилася, можна сміливо сказати, з практики давніших часів, тобто з праці католиків кінця XIX. століття. Саме появилася вона в сорок літ після видання енцикліки Льва XIII, того папи робітників, що

вказав світові нові шляхи, кидаючи думки католицького світогляду в „*Rerum novarum*“¹⁾).

На питання корпоративного устрою суспільства гляділи і глядять різно. Це можна буде побачити з перебігу його історії. Одні зводили його до звичайного робітничого питання.

Н. пр., ще далеко до війни, цікавило одного французького священика суспільне питання. Плодом його праці був твір²⁾, що мав прийти з допомогою для початкуючих. Говорячи про становий лад, автор не виходив далше як поза робітниче питання. Воно було віссю його зацікавлення. Не можна автора посуджувати про лібералізм, але деякі його впливи таки слідні. Хоч він признає свободу гуртуватися і зве її „конечним додатком до всіх інших громадянських вольностей“³⁾, одначе боїться станovo-корпоративного ладу, щоби він не знищив промислу⁴⁾).

Також брак у нього довіря до робітничих товариств. Тому ставить собі ряд питань, на які дає негативні відповіді. Без відповіді остає kwestія здобування доступного ринку праці, що тепер виконують т. зв. Біржі Праці. В кождому діянні робітника бачить консервативний чинник, тобто „привязання до землі“⁵⁾. Рівнож лякає його змога робітників творити замкнені гурти з монопольними цілями. Чому так автор думає, не знати, одначе забуває, що здоровий корпоративний лад відкидає вже в засаді всілякі спроби монополю.

Другі знов у розв'язці цього питання доходили до надто сміливих заключень, включно до державного соціалізму. Різко на нього люди гляділи і глядять. Він стрічається з великими труднощами, а саме, його але розуміють. Багато людей ідентифікує здійснювання постулатів корпоративної ідеології з підтримкою тоталістичних замірів держави. Тому й не диво, що коли недавно запитали одного визначного Француза, що він думає про це питання, відповів, що прихильно ставиться до питання корпоративної перебудови, але ніколи не погодиться з фашизмом. А в дійсності так воно не є. Хоч це правда, що тепер найкраще зрозуміли вагу станового ладу тоталістичні держави, одначе вже сама ідея становой співпраці виключає насилля.

Найкраще віддати слово тим людям, що ним занималися, його голосили, старалися його поширити. В такий спосіб побачимо, який неоднаковий підхід до справи був у них і краще

¹⁾ В склад цієї частини не буде входити — з огляду на розміри — точна аналіза двох енциклік: „*Rerum novarum*“ і „*Quadragesimo anno*“. Вони вимагають спеціальної студії.

²⁾ Abbé Millot: „*Que faut-il faire pour le Peuple?*“ *Esquisse d'un Programme d'Etudes Sociales*, Paris 1901.

³⁾ Тамже, стр. 376.

⁴⁾ тамже, стр. 377.

⁵⁾ тамже, стр. 378.

зрозуміємо, що корпоративне питання не любить однообразності. Для кращої орієнтації ділимо цю частину на два уступи. В одному постараємося подати думки деяких суспільних мислителів у зв'язку з розвитком суспільної думки, від Кеттелера до світової війни, а другий буде мати за ціль кинути жмут світла на пововенні успіхи, які, на нашу думку, найкраще проявляються в численних конгресах та появі двох енциклік: „*Quadragesimo anno*“ і „*Divini Redemptoris*“. Але для ілюстрації задержимося ще на двох мужах — Шпаннові і Руттеніві, щоби приглянутися, як на ті самі справи глядять теоретик, а як практик.

Какали колись старинні, що історія в вчителькою життя, тому перекидаймо її листки, а побачимо, як змагався суспільний католицизм з нездоровими течіями.

ЗДОБУТКИ МИНУЛОГО.

На половину XIX. ст. припадає в Німеччині діяльність єпископа в Майнці В. фон Кеттелера¹⁾. Він уважається батьком християнського суспільного руху, що проявляється в християнським солідаризмі. Ця велика індивідуальність минулого століття зуміла не лиш переломати неприхильне становище, але й згуртувала довкруги тієї ідеї такі одиниці, як Fr. Hitze, Kan. Moufang, A. Reichensperger. Старше покоління тямить ще таких священників, як Lehmkuhl, Cathrein, Retzbach та других, що стали носіями католицької суспільної думки. Часто можна зустрінутися з порівнянням, що Кеттелер для католиків є тим, чим для лібералізму Адам Сміт (Smith), або для соціалізму Карло Маркс.

Він був тим товчком, що вельми причинився до зацікавлення більшого числа людей суспільним питанням. Звідти, завдяки баронові Фогельзангові, перейшов цей напрям до Австрії, де найшов велике число прихильників. Німецька побіда під Седаном була переломовою хвилею, від якої починають у Франції активізувати розв'язку суспільного питання за старанням двох, визначних для корпоративного руху, мужів — графа Альберта де Мен-а та маркіза Деля Тур дю Пен-а.

Кеттелер у своїй діяльності зірвав з лібералізмом, а в численних працях і проповідях пропагував і піддержував ідею корпоративного устрою. Капіталістичний лад піддав він острій критиці, а основ до праці шукав в науці аквінатського філософа. Цікавить його, як і більшість тогочасного загалу,

¹⁾ Wilhelm Emanuel Ketteler; * 25. XII. 1811 в Мінстері, † 13. VII 1877 в Бурггаузен у Баварії. Заки став священником, займав різні уряди. Свячення прийняв 1844 року, а 1850 став єпископом.

Деякі його праці: *Die grossen sozialen Fragen der Gegenwart* (1848); *Freiheit, Autorität und Kirche* (1862); *Arbeiterfrage und das Christentum* (1864), та інші.

робітниче питання і тому голосить необхідність творити продукційні кооперативи та перебудову суспільності на корпоративних основах.

Держава має створити закони, що допомогли б творити такі організми. Примусові цехи мали бути для ремесла, а для великого промислу професійні союзи. Все зло, на його думку, лежить у лібералізмі, з яким він зірвав. Бо приватну власність лібералізм уважав і визнавав як *ius utendi et abutendi*.¹⁾

Робітникам признає право брати участь в розв'язці суспільного питання. До того мають служити їхні станові організації, яким ставить деякі умовини. А саме, вони мають бути вільні, мати господарські цілі, спиратися на солідарності всіх членів і користати з автономії²⁾.

Праця Кеттелера довела до того, що його погляди здобули собі горожанство в політичній партії німецьких католиків т. зв. Центрум, що ще існувала в початках гітлеризму, та серед німецького католицького суспільного руху.

Його ученик Фр. Гітце³⁾ виразно заявився за введенням станового ладу. Стани мала організувати, і то примусово, держава, бо „тільки тоді буде можна оперти суспільне життя на здорових основах“⁴⁾. Але він стрінувся з опором з боку проводу Центрум. Найгостріше був виступив Віндгорст, бо — як провідник католицької партії — боявся, щоби через необхідну співпрацю з протестантами не захитати католицьких основ та щоби держава не здобула надто великого впливу.

Серед завзятих голосів критики Гітце завертає з свого становища та починає вказувати на потребу творити професійні союзи. Щойно з такою підготовкою може прийти корпоративний лад.

Під великим впливом суспільної праці в Німеччині стояла Австрія. Від Кеттелера перебрав духову спадщину Фогельзанг, редактор місячника „*Monatsschrift für christliche Socialreform*“. Його бажанням було оперти суспільно-господарський лад на стани. Стан мав бути державою в державі, що рядився би на основі самоуправи. Над ними владу має держава, як найвищий суверен, що координує діяння стану. Такий устрій мав би настати при співділанні державного законодавства. Цілу систему станового ладу опирає він, як подає Рощковскі, на: а) „зв'язи політичного ладу з суспільним“ і б) „гармонії капіталу і праці“⁵⁾.

¹⁾ порівняй: ks. dr. A. Roszkowski: „Korporacjonizm katolicki“, Poznań 1932, стр. 9.

²⁾ порівняй: ks. dr. A. Roszkowski, op. cit., стр. 10.

³⁾ Franz Hitze; * 16. III. 1851, † 20. VII. 1921; священником став 1878 року, а від 1893—1921 був професором соціології в Мінстері (Münster). Важніші праці: *Die sociale Frage und die Bestrebungen zu ihrer Lösung* (1877); *Kapital und Arbeit und Reorganisation der Gesellschaft* (1880); *Die Arbeiterfrage; Geburtenrückgang und Socialreform* (1917), та інші.

⁴⁾ ks. A. Roszkowski, op. cit., стр. 145.

⁵⁾ ks. A. Roszkowski, op. cit., стр. 149.

Реформу треба почати від рільництва, бо там ще найбільше залишився становий устрій. Висуває навіть радикальну аграрну програму.

Другий стан, на який звертає увагу, це ремесло і промисл. Це „ідеальний середній стан“, що „лучить в одних руках капітал і працю“¹⁾. Вони мають організуватися у примусових цехах. Подібно треба гуртувати стани купецький і шляхотський. Ще іншу форму придумав Фогельзанг для великого промислу. Тут мали б діяти станово-корпоративні товариства, тобто спілки промисловців і робітників.

В Фогельзанга не бачимо одного пляну і він часто посувається до екстремів. Вже тоді, як і тепер, стараються люди організувати робітництво, чи радше світ праці, дати йому виховання і піднести його, одним словом — відродити, щоби — через занедбання — не йти на зустріч неминучим, суспільним катастрофам.

І коли Німеччина мала через цілий час наче виключну перевагу у світі духових, суспільних ідей, а другі краї на ній взорувалися та приїздили на досліди, — там тепер застій. Чи може нема потреби поглиблювати суспільне питання?

Багато думає, що це вислід монополію тоталістичного ладу. Тепер вже без застережень можна сказати, що католицька Франція, наважуючи до традиції й праці графа Альберта де Мен²⁾ і маркіза Де ля Тур дю Пен (De la Tour du Pin) є тим осередком, що найбільше працює і починається до розвязки суспільно-державного устрою, опертого на становий принцип.

Закон Шапеліє у Франції не видержав, мусів оставити місце природним вимогам суспільности. Це заохотило Альберта де Мен і дю Пен-а до праці. Рівночасно вони оба бачили, що середньовічні цехи перестарілі і не відповідають вимогам часу. Тому почали шукати якнайкращого та найможливішого виходу, хоч з неоднаковими успіхами для обох. Взялися за організування робітництва. А. де Мен мав кращі успіхи з своєї праці, чим дю Пен та бачив наглядні осяги. То був чоловік практичний, до всего вмів найти підхід.

В 1871 році по програній Франції з Німеччиною де Мен кидається у вир праці. В Німеччині мав він нагоду приглянутися методі й успіхам праці тамошніх християнських суспільників. До батьківщини прибув як молодий, повний сил і запалу, 30 літний мужчина.

Був він сторонником мішаних товариств. Побіч кружка робітників, яких він зорганізував, існувало подібне товариство

¹⁾ тамже, стр. 150.

²⁾ Albert Adrien Marie de Mun; * 28. II. 1841 в замку Люміні (Lumigny), † 6. X. 1910 в Бордо. Домагався обмеження праці жінок, зменшення годин праці, справедливої зарплати, тощо.

Важніші праці: Discours (1888—1904); Loi des suspects (1900); Ma vocation sociale (1908).

працедавців. Це були дві різні й відрубні установи, але співпрацювали з собою, маючи на увазі одну ціль.

Рівнож домагався, щоби професійні товариства розбудили в собі енергію та щоби станули тілом „з власністю, судівництвом і законним представництвом“.¹⁾

15 січня 1876 року виголошує в Руен промову та домагається повороту станових корпорацій. Боїться примусових корпорацій, бо все має на тямці централістичні змагання держави. Тому корпорації мають бути вільні, одначе з наданими державою привілеями. Держава має визнати їхню правну особовість, дозволити вести каси взаємної помочі і т. п. В початках треба підкреслити, де Мен бажав, щоби корпорації були конфесійні. Одначе опісля з господарських оглядів змінює думку та виповідається за загальними корпораціями. Коли він бачив, що так мало католиків співпрацює з великим його ділом, висловився раз, що не дивує його мале число членів, бо загал ніколи „не йде дорогою великих ідей, а тільки здаєка за ними поступає, а тимчасом люди посвяти значать шлях коштом пролитого поту, а нераз і крові“.²⁾

Крім того був він добрим промовцем, як також незле було в нього перо. Коли читати його промови, то бачимо його моральну вартість та глибоку віру у слушність справи, для якої працював.

Як глибоковіруючий християнин-католик, був певний, що католицизм з своєю наукою може поліпшити відносини. Твердив, що брак християнських переконань спричинюють недомагання в суспільнім житті і є підставою революції. У своїй праці над найбільш революційно настроєним елементом, тобто робітництвом, багато послуговувався зїздами.

Перший зїзд відбувся 15 травня 1873 року при досить малому числі учасників, але два роки пізніше мав він уже 18 тисяч членів. На масових паломництвах, які залюбки уряджував, виголошував палкі промови та формував свій світогляд. На них він висуває корпоративний постулат і бажає, щоби місце антагонізмів між майстрами і челядниками заняла християнська любов.

Після невпинної дев'ятилітньої праці, у 1882 році він оформив девять своїх тез. Домагається християнського суспільного ладу, свободи праці, говорить про обов'язки працедавців, про основи організації праці, фахові організації, страйки і коаліції та народні банки³⁾.

Про де Мен-а довідалася заграниця та забажала його почути і в себе. В 1885 році їде він до Бельгії, запрошений лювенським університетом. Там говорить про утиск робітництва,

¹⁾ Гляди: Abbé Paul Six: „Quelques indications sociales“ — Nouvelle Revue Theologique, ч. 1. за 1926 рік.

²⁾ ks. dr. St. Abt: „Albert de Mun“ — стаття в „Prąd-i“ за червень 1931 р., стр. 314.

³⁾ Порівнай: ks. dr. St. Abt, цит. стаття, стр. 317.

соціалізм та інші справи. Вдруге прибув він до Бельгії на зїзд до Лієж (Liège), дня 29. вересня 1886 року. І в бесіді, яку він виголосив в такій йому характеристичній формі, подав оцінку праці католиків. Вони, говорив він, люблять багато говорити про суспільну працю, ведуть палкі дискусії, а після всего закурять папіроску, випють чарку доброго вина і все з поворотом вертається до давнього. Помер, вичерпаний працею, 1914 року. Для католицизму і Франції зробив він дуже багато і вказав шляхи, що заведуть до бажаної цілі.

Разом з ним працював Де ля Тур дю Пен, що хотів відбудувати суспільний устрій, виходячи з органічного поняття суспільності. Він твердив, що теперішній стан злий і бажав дати кращий устрій, що відповідав би релігійно-моральним заложенням християнства. Своїм головним завданням ставить скріплення родини та заведення корпоративного ладу¹⁾. Загально знана його головна засада: „Вільна корпорація в організованому тілі фаху — *la corporation libre dans le corps d'état organisé*“²⁾.

Як бачимо, різних шляхів шукали католики у своїй праці. Так воно було давніше.

А тепер пригляньмося діяльності папи Льва XIII. 1878 рік скріплює католицький світ. На папський престол вступив Лев XIII. В Європі католицькі суспільники починають оживлену роботу. В Франції Альберт де Мен і Де ля Тур дю Пен організують робітників, а їм до помічі приходить часопис „Католицька Асоціація“ (*Association Catholique*). Також австрійський суспільний рух, що скупчувався довкруги князя Ліхтенштайна, братів Фалькенгайнів, Пергена і других, не дармував. В січні 1879 року починає виходити суспільний журнал, а редакцію обняв барон Фогельзанг. Тимчасом в Римі у 1881 р. почала свою працю наукова комісія „*Circolo dei Studi sociali ed economiche*“. Співпрацювали там Содеріні, Білленев, Лібераторе та інші. В Швейцарії у той час діяв Decurtins, в Бельгії Perin і de Coux, в Англії кард. Manning і т. д.

Міжтим еп. Мермільод дістав відозву від новоповсталого „Фрайбурської Унії суспільних і економічних студій“. — „*Union de Fribourg d'études sociales et économiques*“ — (1884—1891). У ній прохають його обняти провід. Єпископ віднісся до них прихильно і згодився бути провідником.

Їхні досліди зосереджувалися довкруги питань устрою власності, праці, станової організації, ролі держави в суспільно-

¹⁾ Гляди: ks. dr. A. Roszkowski, op. cit. стр. 153.

²⁾ Лежала вона в тому, як про те говорив її автор, що хто сповняє якусь професію, становить її тіло і тим самим мусить до неї належати. Щоби боронити своїх інтересів, кожда одиниця має право гуртуватися в синдикатах. Члени таких товариств, напр. працедавці, робітники, тощо, які, заінтересовані в спільноті інтересів, творять вільне тіло, тобто корпорацію.

господарському житті та міжнародного порозуміння що до публичної моралі й платні, тощо¹⁾.

Цікавило їх, як бачимо, питання ладу й устрою в суспільстві. Ідея станової співпраці, що мала злагоднювати конфлікти, мала проявлятися в організованій професії, або — як вони називали — в корпорації. Ядром корпорації був гурт людей, що „лучилися на основі суспільних функцій і спільноти природних інтересів“.

Домагалися вони опіки над працею, над родинами, жінками, дітьми, „загалом над усіми, що в поті чола працюють на щоденне удержання“. Від них саме датується тяг праці над розвитком й удіпшенням суспільного законодавства.

З початком 1888 року папа Лев XIII. прийняв на авдієнції князя Левенштайна, Содеріні, фон Редінга та других з еп. Мермільодом у проводі. При тій нагоді папа приобіцяв, що видасть енцикліку, а вони, з своєї сторони, видали відозву, у якій виступили проти тодішнього господарського життя, проти матеріялізму та лібералізму.

Хоч католицькі діячі віддавали всі сили для розвязки суспільного питання, то всетаки не було між ними згоди. Н. пр. у Франції повстало було тертя. Одні твердили, з графом де Меном на чолі, що в робітничому питанні треба перевести реформу і то в ім'я справедливости. Другі знов, що гуртувалися біля Le Plaey-a і Perin-a, були думки, що тут має рішати інтервенція держави та милосердя.

Кінець незгоди та ворожнечі положила енцикліка папи Льва XIII²⁾ — „*Rerum novarum*“, що вийшла у світ 15 травня 1891 року. Досліди Фрайбурської Унії та поодиноких учених, головню Кеттелера, найшли вислів в енцикліці папи, що довгі літа до неї підготовлявся. Повних 6 літ.

Коли ми вже коло цього великого й вельми заслуженого папи, пригляньмося його суспільній діяльності та деяким причинам, що зродили цю енцикліку.

Вже як молодий нунцій мав нагоду приглянутися суспільному життю та робітничому питанню у різних державах. За свою ціль поставив собі — пристосувати католицькі засади до вимог життя. Це він виконував як єпископ-ординарій, а потім як наслідник Пія IX.

На питання, з якої причини Лев XIII. видав свою енцикліку, відповімо, що саме пекучість робітничого питання і дезорієнтація серед католицьких кругів були причиною її повстання.

¹⁾ Гляди: Mg. Wł. Pastuszka: „U źródeł enc. Rerum novarum“ — „Prąd“, травень 1931, стр. 257.

²⁾ Папа Лев XIII, з дому Йоаким Печчі (Pecci); * 2. III. 1810 р. в Карпінетті (Італія). Студії філософичні, теологічні і канонічного права відбув у Римській Колегії і в Академії „dei Nobili“. Був нунцієм в Брюсселі, потім єпископом в Перуджі, а 1853 року кардиналом. Папою став 20. II. 1878, † 20. II. 1903.

В той час мала Церква багато клопотів з робітництвом, серед якого сильну акцію були поведи соціалісти. То було причиною, що папа кристалізував свою думку в робітничому питанні. Рівнож з боку робітництва напливали різні домагання і просьби, щоби він своїм авторитетом вказав, які мають бути, з католицького становища, відносини між працею і капіталом, іншими словами, щоби взяв у оборону маси пролетаріату перед гуртом капіталістів. Якраз у той час в Америці почала діяти в обороні робітництва велика організація, т. зв. Лицарі Праці. Йшло про те, чи її поступовання правильне, чи ні. Отже підложка для енцикліки було дуже догідне.

У ній папа представляє дійсність, нікого не манить якимсь „раєм на землі“. Він є свідомий, що коли в людей буде добра воля, то багато зла можна направити та назавсиди його усунути. До напрари попсованого ладу взиває Церкву, державу, всі стани суспільства, працедавців і робітників. Він свідомий, що біди, визиску і несправедливости не дасться усунути при допомогі соціалізму чи лібералізму. Старається охоронити людину від зазіхань індивідуалізму, одначе рівночасно не пускає її в обійми колективізму. Він бажає, щоби все життя-буття йшло по лінії співпраці на основі засад солідаризму. Він не дає точно означених форм. Тому для нього байдужо, чи робітники будуть гуртуватися в товариствах, що будуть складатися виключно з них самих, чи н. пр., це будуть мішані синдикати, де поруч з робітниками будуть працедавці¹⁾.

Йшли навіть дискусії про те, що папа Лев XIII. розумів під корпорацією. Чи це тільки самий синдикат, чи може він узгляднював професійну організацію. І в 1924 році, при видаванні пояснень до енцикліки „*Rerum novarum*“ — Tiberghien доходить до заключення, що папа Лев XIII. мав на увазі радше професійну організацію, чим властивий синдикат²⁾.

І після появи цієї „великої карти робітництва“ щораз то частіше можемо стрінутися в католицькому суспільному русі та на різних конгресах з думкою про потребу станового ладу. В 1893 році знаходимо в „*Kölner Korrespondenz*“ знаменну заяву. Її помістили знані католицькі німецькі соціологи, як Jörg, Pesch та інші. Там находимо, що „всі католицькі соціологи уважають організування суспільности з християнськими засадами, на основі професійних організацій, пристосованих до обставин нинішніх часів — за головне завдання нинішніх праць“³⁾.

* * *

В цей спосіб закінчили ми коротку історію корпоративної думки, починаючи від еп. Кеттелера. Бачимо, що не дуже то ясні були змагання в становій обнові. Це були перші, тому

¹⁾ Порівнай: G.—C. Rutten, op. cit., стр. 157.

²⁾ Тамже стр. 164.

³⁾ Edw. Jaroszyński: „*Katolicyzm socjalny*“, Warszawa 1908, стр. 173.

ще несміливі кроки. Хоч стараються тепер доказувати, що при кінці XIX. століття суспільна думка кристалізувалася в напрямі охолодження всего життя корпоративним питанням, то ми думаємо, що так не є. Поза виразним змаганням розв'язати робітничі питання у формі станової організації, нічого другого не видно, хоч тут і там підносилися вже голоси.

Проте праця Кеттелера, Фрайбурської Унії, папи Льва XIII та інших — дала великі осяги. Через кристалізування думки в становому питанні тепер вже глядять на корпоративний устрій не лиш як на засіб у розв'язці господарського питання, але тісно зв'язують, хоч це щойно спроби, з цілим життям громадян, з усіма їхніми проявами.

(Продовження буде).

о. Омелян Квіт

Катихизуймо в церкві.

Кожний душпастир дуже добре знає, скільки то мороки коштує, щоби перевести катихизацію з молодими перед вінчанням. Буває, прийдуть молоді новоженці, та й молоді, та й ніби свідомі, й убрані по наймоднішому, а питаєте їх про деякі катихизмові правди, то вони знають мало що, або й нічого ісінько. Трапляються й такі опущені, що навіть цілої щоденної молитви не вміють. Знають один „Отче наш...“, „Богородице Діво...“, і тільки.

І тоді ви питаєте тих молодих людей: „Братіку милий! Сестро дорога! Що ж ви робили до цього часу? Де ви жили? Де ви вирости, що навіть таких простеньких річей не знаєте? З чим ви пускаєтеся в життя? Таж це, про що я вас питаю, навіть малий школяр знає!“ А молоді новоженці різно на те відказують. Одні кажуть: „Ми забули“, другі: „Ми не мали часу навчитися“, ще інші кажуть, що не вміють читати, писати, або обіцяють пізніше навчитися. А бідніші, особливо такі, що перебували на різних службах, таки отверто кажуть: „А хто нас мав навчити?“

І що ж зробить тепер душпастир? Та хіба сам пояснить цим новоженцям головні правди віри, повчить їх про те, що найконечніше знати, і вінчає їх. І з цим знанням ідуть ці молоді люди у подружжє життя. І вчать та виховують молоде покоління. Але як? Чим? З чого? Тому не дувимося, що особливо нинішня молодь росте дико, опущена, і родичі не мають на неї ніякого впливу, бо самі живуть в несвідомості й темноті. Чого можемо вимагати від тої молоді, як родичі нічого їй не дають і перші щоднини гіршать її своїм поведінням і грішним життям.

Якжеж зарадити лихові? Навчити новоженців катихизму

перед вінчанням нема часу, а по вінчанні справа ще трудніша. Треба на те вибрати інший час, відповідніший і довший. Просто той спосіб, що кожної неділі священик сам, або дяк, по Службі Божій відчитає в церкві на голос щоденні молитви, а по Вечірні часть катихизмову, цілу, або хоч частину. А вірні слухають і повторюють. Це найлекший спосіб, щоби кождий парохіянин від малого до старого вивчив напам'ять усі щоденні молитви і катихизмову часть. Бо як щонеділі будуть люди слухати, то неможливо, щоб ще хтось міг не навчитися. Тоді вже ніхто не буде міг сказати: „я забув“, „я не мав часу навчитися“, або „хто мав мене навчити“?

Отже треба доконче такий звичай увести в кожній церкві. Треба зважити те, що нині є дуже багато неграмотних, і ще нарастають. Багато дітей до школи не ходить, а як ходили, то два, три роки, і за цей час мало що навчилися катихизму. В дома родичі дітей не вчать, бо або не мають часу, або самі не вміють. По містах є багато елементу напливового з сіл, цей елемент живе у місті самотою, без опіки, опущено. Молодь загалом дуже мало читає, а вже релігійної преси чи книжок, то таки дуже маленько. І звідки вони наберуть знання катихизмових правд, в який спосіб вони навчатимуться релігійної свідомості, а вслід за цим релігійного життя? Тому лишається тільки одна можливість, а саме, дати їм змогу навчитися в церкві і молитов і катихизму.

Але часами буває й таке, що молоді, ідучи до передслюбного протоколу таки вивчать усі катихизмові правди напам'ять. Однак питаєте їх, що значить: „Блажені убогі духом, бо їх є царство небесне“, або що значить: „Обиду з серця прощати?“ тай не знають, що відповісти. Знають напам'ять, та не розуміють. І саме в цьому найбільше лихо, що багато людей знають катихизмові правди напам'ять, але не розуміють їх, тай не живуть після них.

Тому треба у церкві переводити катихизацію. Треба кожду правду катихизмову людям пояснити, переложити текст, і для лекшого зрозуміння подати відповідний приклад з щоденного життя. Бо нераз буває якась катихизмова правда, зовсім простенька, здавалось би, усім ясна і зрозуміла, а люди її не розуміють. Треба людям коротко пояснити зміст щоденних молитов, пояснити текст Служби Божої, Утренні, Вечірні, пояснити обряд цих богослужень, символічне значіння замикання й зачинювання царських врат, свічення й гашення свічок, входів малих і великих, кадження, тощо. Пригадую собі, як в одній церкві я пояснив текст і обряд Вечірні, то люди аж захоплювалися, кажучи: „Ото, а ми цього ніколи не знали!“

Такі катихизи можна переводити кожної неділі по Вечірні, не тільки в часі Великого Посту, як звичайно практикується. Кожда катихиза повинна обнімати собою якусь ці-

лість і практичне примінення. На одну катихизу треба взяти якусь одну молитву, або якийсь один відділ катихизму нпр. „Шість правд віри“, або „Чужі гріхи“, або „Послідні річи“ і їх відповідно пояснити. Службу Богу, Вечірню, чи іншу когослужбу розділити найбільше на дві, три катихизи. Бо якщо розкладаємо на довший час, тоді вірні губляться в думках, і не схоплюють цілості.

Найкраща метода при переведенні катихизи така, коли священик сам питає, і сам відповідає. Відповідь можна повторити навіть кілька разів, щоби вірні запам'ятали добре. Не добра є метода, коли священик ставить питання і викликає по імені когось з приявних у церкві, щоби відповідав. Бо дана особа може ще добре не зрозуміла науки, може застрашилася, і нічого не відповість. Тоді люди починають на неї зглядатися, їй робиться дуже соромно і через те напевно більше не прийде на катихизацію, та буде тікати з церкви. Тому ставлячи питання, можна щонайбільше заохочувати до добровільних відповідей, нпр. „Ану, хто з вас мені відповість?“ Тоді хтось сміліший і здібніший дасть добру відповідь, і при тому другі дуже багато скористають.

Отож катихизуймо у церкві. Кожної неділі після богослужень нехай у церкві відчитуються щоденні молитви і катихизмові правди. У приступній формі пояснюймо цю глибоку науку катихизмових правд, щоби люди її зрозуміли і після неї жили. Пояснюймо зміст, красу і символіку наших богослужень й обряду, щоби люди брали живу участь у цих богослуженнях і дорожили своїм рідним обрядом. Тоді зросте у наших парохіях релігійна свідомість, наші родини стануть на правду жити по християнськи, та виховують нове покоління, що за Правду і Христа здобудеться на найбільшу жертву.

ОБРЯДОВА СТОРІНКА

Скажім собі правду в очі.

Думаю, що редакційна стаття останнього числа „Ниви“ п. н. „Лицем до Літургії“, повинна започаткувати поважну виміну думок наших священиків, або бодай причинитися до застанови над нашим відношенням до порушеної теми.

Свята правда міститься в словах вище згаданої статті, що „розуміння Літургії, відтворення її давньої краси й величі, а через те привязання до її чудових зверхніх форм — це перша передумова духового відродження Народу та його релігійного освідомлення й активності“.

Нераз можна почути нарікання між священиками, що вірні мало ходять на богослуження, головню ж на Вечірні. Якщо

так є, то скажимо собі правду в очі і признаймо, що тут таки наша вина. Звісно, що „*nilhil volitum nisi cognitum*“. Покажимо нашим вірним красу богослужень, навчимо їх брати в цих богослуженнях активну участь, пояснимо їм чудову їх символіку, а певно будуть наші церкви переповнені вірними.

Не знаю, як по інших церквах, але я за своєї, зрештою короткої, душпастирської праці, мав завжди церкву битком набиту, без огляду на те, чи то була Служба Божа, чи Вечірня. Вірні співали цілою церквою не тільки Сл. Богу, але й Вечірню, всі псалми, а навіть стихири. Але відразу — річ ясна — до того не прийшло. Треба було довго намовитися, заохочувати до спільної літургичної молитви, вказувати на вагу якраз такої спільної „єдиними уст і єдиним серцем“ молитви, на вагу молитви псалмами за прикладом Христа, тобто словами св. Письма, словами, надхненими Св. Духом, словами самого Бога. Треба було рівнож ті псалми пояснювати, але передтим спроводити для всіх вірних, почавши від шкільних дітей, молитвеники і вказувати, на котрій стороні той або інший псалом знаходиться. Треба було безнастанно переконувати вірних, що найкращою молитвою це якраз молитва літургична, що одно „Господи помилуй“, вимовлене в церкві всіма в єдності з священником, є на ціле небо сильнішою і величнішою молитвою, ніж відмовляння підчас того якоїсь, зовсім безпотрібно в молитвенику поміщеної молитви „На відчинення царських врат“, „На Слава Єдинородний“, а навіть — на диво — молитви „Підчас читання Євангелія“ і т. д. Такі науки по якомусь часі давали чудові овочі. Люди рвалися до спільної молитви, до співу, церква ставалася одною розмоленою душею, а богослуження правдивою душевною насолодою. Доброю волею і впертою, систематичною працею можна довести до того по всіх наших церквах.

А тимчасом, як воно буває? Нема розуміння краси, нема любови богослужень в самого таки священника і якже ж можна вимагати від нього, щоби він вщепив ту любов до богослуження і до його чудових звершних форм у своїх вірних.

Погляньмо, як більшість наших священників править богослуження. Даруйте, але на правду, вірні замість будуватися, густо-часто гіршаться. Недаром то Високопреосв. Митрополит Андрей мав десь сказати, що двох річей не любить у наших священників: як правлять Службу Богу і як проповідують. Яка це гірка правда! Недбальство при відправі на кожному кроці і щераз недбальство.

Годі, розуміється, переходити і вказувати на всі ті недбальства, бо це забрало б чимало місця; вкажу тільки на два найважливіші, що найбільш впадають в очі, а саме: поспіх при відправі богослужень і невиразне вимовляння літургичних слів.

а) Щодо першого недбальства, то про нього нема що

багато говорити. Є священники, що спішаються при відправі і на те, здається, нема вже ради. Думаю, що не зроблю таким священникам кривди, якщо відважуся ствердити, що вони не люблять богослужень; богослуження є для них тягарем і вони, хочаби цього тягару чимскорше позбутися, „гальопують“ так, начеб ішли з кимсь на перегони, щоби тільки чимскорше скінчити і мерщій з церкви...

Чи можна найти на це яку раду, лік? Дуже тяжко. Та всетаки, якщо справді найшовся б поміж такими священник, що злякався б того прокляття, що у св. Письмі кинене на тих, які „недбало звершують діло Боже“, а рівночасно, — здаючи собі справу із згіршення вірних, а передусім зневати, нанесеної Богові, — хотів биз цього налогу вилічитися, то не можна мабуть дораджувати йому іншого ліку над той, щоб такий священник від часу до часу, от напр. при нагоді побуту у Львові, старався бодай відчитати Службу Божу в Преображенській церкві. Думаю, що колиб такий священник хотів там навіть Службу Божу „гальопувати“, то повільні, поважні, виразні відповіді служачого будуть його заєдно „гамувати“.

Стільки про поспіх.

Ще більшим недбальством з боку священника, а тим самим і ще більшою обидою Бога є невиразне вимовлювання літургічних слів. Знаю, що вірні, наравду, таки дуже цим гіршаться. А цього ніяк не можна заперечити, що більшість наших священників так відправляє богослуження, що їх ніхто не розуміє, просто неможливо зловити ні одного слова. Не говорю про читану Службу Божу, яку деякі так читають, наче б боялися, щоб, не дай Боже, хтось з приявних у церкві людей не почув якого слова, а кожне „воньмім“ це радше зазив до „спім“, — а говорю про співану Службу Божу тай про інші богослуження. Фактом є, що священник літургічні слова, або перекручує і поликає, або так невиразно їх вимовляє, що не раз приходитьсь подивляти єрея в цьому „мистецтві“. А тимчасом усі вірні хочуть виразно чути слова богослужби, не говорю вже про неписьменних, що тільки на відправі мають змогу чути ті слова, бо ніде собі їх не вичитають. А зрештою всі вірні мають до цього повне право, бо „віра от слуха“, а „співання собі під носом“ — як це люди звикли характеризувати — позбавляє їх можности „от слуха“ чогонебудь навчитися.

Коли вже говорю про невиразне вимовлювання чи поликання літургічних слів, то годі не згадати молитви перед св. Причастям. Як її „проводять“ наші священники, то пожалься Боже!

Направду мається вражіння, що священник або сам не вмів тієї молитви і тому так її „проводить“, щоб ніхто не чув, або боїться, щоб не зацукався і в половині не став і тому так спішитися, що ніхто його не розуміє. В одному й другому випадку вірні з тієї молитви нічого не користають і не збу-

джують у собі жалю „яко разбойник“, до чого ця молитва змагає.

Виразне вимовлювання літургічних слів це дуже важна річ і цього ніщо не заступить, навіть чудовий голос священика. Священик може бути неспівучий, але якщо він виразно вимовляє слова, то на правду його богослуження гарно виглядають. Зате і співака-священика люди не сподобають собі, якщо він виразно не править. Знаю священика, що має чудовий голос. Як він правив на одному празнику Службу Божу, то так і відчувалось, що хоче більше подобатися людям, ніж Богові. А однак людям таки не подобався, бо не вимовляв виразно слів. Тому не дивота, що потім тут і там можна було підслухати розмову вірних: „Нема то таки ще, як той або тамтой священик! І мала дитина зрозуміє кожне слово!“

Отже завертаймо з хибної дороги, привернім нашим богослуженням давний їх блеск, запалім у серцях наших вірних вогонь любови до богослужень, до його чудових обрядових зверхніх форм, а напевно наші церкви заповняться вірними навіть у найгіршому під моральним оглядом селі.

о. Іван Миронюк.

З голосів преси

Тверезий польський голос про ходачкову шляхту, статистику і Поляків грецького обряду.

В останніх кількох роках польські суспільні організації повели новий зміцнений і до подробиць зорганізований наступ на визнавців греко-католицької Церкви української народности — з метою відірвати їх від грецького обряду й української національности, щоби в такий спосіб скріпити на області Східної Галичини латинський Костел, а вслід за тим і польську національність.

В цій акції, що виступає під різними назвами і різними гаслами, беруть участь різні патріотичні польські організації, польське католицьке духовенство, військові та ін. Створено цілу масу організаційних клітин на місцях, основано відповідні пресові органи, що обслуговують членів тих організацій та формують і розбудовують їх ідеологію, у всіх польських часописах вдарено у великий дзвін, витворено крайнє нестерпну атмосферу, у якій польське громадянство ворожо настроюється до українського, головнo ж до його духовенства, — одним словом, замість змагати до злагіднення польсько-українського антагонізму, його ще більше загострюється. Мимохіть насувається думка, що комусь з польської сторони дуже на тому залежить, щоби на відтинку польсько-українських взаємин не дійшло ніколи до замирення.

Головна мета тієї ревіндикаційної акції, як уже сказано — видерти як найбільше вірних греко-католицькій Церкві та ослабити її.

Найновіша дія тієї акції, це наступ на т. зв. ходачкову шляхту, яка від віків належить до східної Церкви й української народности, — і фабрикування „Поляків греко-католиків“.

Вся польська преса зайняла до того наступу прихильне становище, вона його як найгорячіше привитала. Вся вона, без глибшої застанови, нехтуючи нераз усяку логіку, голосить, що греко-католицька ходачкова шляхта це „zruszczeni Polacy“, які тепер мусять вернутися і до латинського Костела і до польської народности. Видвигаються нею різні, нераз дуже наївні аргументи, натягається історію, топчється правду й етику, надуживається статистику, щоби тільки вмовити в себе і своє громадянство, що польська сторона покривджена і що сама справедливість домагається направлення тієї кривди. Часописів, які мали б на цю справу дещо інакший погляд і які посередно, чи інколи й безпосередно виступали б проти тієї релігійної і національної ревіндикації та її метод, майже нема, а як і є, то це справжні „білі круки“.

Одним із таких польських часописів, що болючу для нас справу ревіндикації дещо інакше, як ціла польська преса, представляє — це двомісячник „Oriens“, редактор якого, о. Я. Урбан Т. І., один з найкращих знавців церковно-східних проблем, помістив в останньому числі (травень-червень 1939) свою власну статтю, присвячену обом згаданим справам, п. з. „*Szlachta zagrodowa i Polacy greckiego obrządku*“.

Тому, що так перша, як і друга справа тісно звязана з нашою греко-католицькою Церквою, мусимо й ми обговорити цю болючу для нас справу та насвітлити її з нашого становища. Про другу з них, себто про „Поляків греко-католиків“ „Нива“ вже у свій час писала, справи ж т. зв. ходачкової шляхти ще досі не торкалася.

Супроти того, що внинішніх часах, часах загостреної цензури, не все на такі теми безпечно писати, бо дуже легко можна видавництво наразити на непотрібні кошти, ми незвичайно раді, що можемо нашим читачам подати з згаданої статті о. Урбана все найважніше і таким чином накреслити бодай коротенький образ того, що нині в нас під цим оглядом діється, а що наша світська преса подає в ряди-годи тільки фрагментарично. Стаття о. Урбана ще незакінчена, але те, що він помістив, відноситься до нас і для нас уповні вистарчальне.

Ось як Шан. Автор представляє генезу, ріст і теперішній стан т. зв. питання ходачкової шляхти.

„Більш-менш перед пяти роками в деяких патріотичних, головно військових кругах звернено увагу на існування здовж цілого майже Підкарпаття численних гнізд

дрібної шляхти, що визнає католицизм грецького обряду і яку зачисляють до української (в ориг. *ruskiej — наша завв.*) національності. В журбі за зміцнення польського елементу у тій області краю, а вслід за тим і за зміцнення політичної безпеки у тім приграничнім поясі Річпосполитої зродилася думка, щоби в тих саме цілях використати оцю ходачкову шляхту, зєдинюючи її тісно з польськістю.

„Вигляди на успіх такої акції спиралися на певних реальних умовинах. Не зважаючи на те, що така акція могла заздалегідь числити на визначну піддержку урядових кол, її вигляди побільшувала ще та обставина, що ті дрібношляхотські оселі і за старої Річпосполитої і навіть за австрійської займанщини нераз достарчували польській суспільності численних одиниць, які, вибившись дещо понад свій загоновий рівень, втискаючись завдяки освіті в ряди інтелігенції, не тільки запалювались польськими патріотичними почуваннями, але просто зривали з своїм рідним ґрунтом, розпливались в польським елементі і нераз віддавали великі культурні і політичні прислуги польськості.

„І ще одна обставина давала надії на влєкшення цього завдання. Ця ходачкова, нераз боса шляхта, в почутті своєї станової відрубности, опиралася тому, щоби не розплнутися й не злитися з селянською (хлопською) масою, мимо того, що з нею лучили її та сама розговірна мова, той самий обряд, і та сама біда. Цей саме станований антагонізм між ходачковою шляхтою і рештою греко-католицького населення надавався знаменито до того, щоби за нього зачепити акцію приєднання „шляхотської братії“ до польськості.

„Цю акцію започатковано в 1935 р. скликанням кількох зїздів підкарпатської шляхти й оснований „Związk-u Szlachty Zagrodowej (Z. S. Z.).

„На чолі цілої акції, як голова Związk-u Szlachty Zagrodowej, станув військовий капелян, кс. декан Мйодоньські (польське духовенство політикою не займається, як пише вся польська преса, тільки українське — *наша завв.*). Шановний Голова, як теж і велика кількість піонірів цього руху, безсумніву Поляки й латинники, своїм походженням стояли поза масою тієї греко-католицької шляхти, яку Союз намагався передусім освідомити в польськості.

„Союз (Związek) при прихильній протекції державної адміністрації (*підкр. н.*) скоро розростався. Вже в першому році існування вспів зорганізувати три тисячі шляхти, обчислюючи загальну кількість такої шляхти на Підкарпатті на 100 тисяч. Відразу по-

ставлено справу так, що Союзови не йде про польонізацію безсумнівних Русинів чи Українців (бо тоді зачали вже уживати такого розрізнення у польській публіцистиці), але про відзискання для польськості сотиссяч колись польської, а згодом „zruszczzonej“ шляхти. Однак засяг намірів Союзу скоро зростав. В р. 1937 говорено вже, що такої шляхти на самому Підкарпатті є 250 тисяч; таку цифру подав у своїй брошурі „Rycerstwo polskie Podkarpacia“ один з головних діячів тієї акції, сенатор Вл. Пульнарівич (ст. 29 цит. брошури). Тимчасом і цифра шляхти, організованої Союзом, йшла швидко вгору. Коли вірити найсвіжішим пресовим відомостям, в люті 1938 р. досягнула вона 60.000, в жовтні виносила 125.000, а на день 1. січня ц. р. зросла до 245.000 членів, згуртованих в кількох тисячах „кол“. (Коли в такому темпі буде рости число тієї шляхти, то за рік усе українське греко-католицьке населення Підкарпаття стане шляхотським, а разом і предметом латинізаційних і польонізаційних експериментів, — *наша заввага*). Як бачимо, цифра ця переступила многократно первісні наміри й надії Союзу, який з початку сягав тільки по сто тисяч, зачисляючи до того й дітей, ба навіть обчислення сенатора Пульнарівича зперед двох літ. Союз має свій орган п. н. *Robudka*, видаваний у Перемишлі в накладі аж 10.000 примірників. Союз оснував сотні бібліотек, світлиць, кілька бурс для молоді, розвиває економічну діяльність, основує кооперативи й каси, старається про фізичне виховання й гігієну, основує народні лазні і т. п.

Стільки Автор про повстання, ріст і теперішні згодані успіхи *Związk-u Szlachty Zagrodowej*. Успіх, як бачимо, справді імпозантний. Здавалось би, що після такого успіху ріст організації в ширину повинен би закінчитися, бо нема вже кого організувати, тому щовсі шляхтичі, — призначені на „*odrusszczenie*“ в числі 250 тисяч — після обчислень не когонебудь, але самого знавця справи, і то такого, як сенатор Пульнарівич — знайшлися майже поголовно (245 тисяч) в організації. Та так воно не є. Число членів шляхотської організації постійно росте і росте. Звідки ж те число шляхтичів береться?

Щоби більш-менш устійнити число шляхти, призначеної на „*odrusszczenie*“, проповідники цілої акції сягнули до статистики з 1931 року, яка дуже штудерно поділила українське населення Галичини (3,256.300 греко-католиків) на „*Rusinów*“ і Українців, а до того ще й таких (442 тисяч), що не призналися ні до одних ні до других, а яких зачислено до Поляків. До числа тих 442 тисяч Поляків грецького обряду о. Урбан підносить поважні сумніви і радить це число зредувати, бо може вони „при переписі сталися Поля-

ками через якийсь страх, чи якесь вирахування, чи врешті завдяки ревности тих, які перепис переводили". Але колиб навіть прийняти абсолютну докладність при переводжуванні спису населення, то до тієї майже півмільйонної цифри требаб зарахувати і тих зпоміж нешляхтичів, які подали себе Поляками, тому число греко-католицької шляхти, що мала подати при переписі польську мову як свою рідну, таки треба було б поменшити. Рівночасно насувається для ревіндикаторів нова трудність: Коли ходачкова шляхта при переписі населення подала польську мову як свою рідну, то пощо ж ініціювати акцію для її „odruszczania“?

Статистика з 1931 р., обертана на всі лади і накручувана на різні способи, не дала провідникам Союзу S. Z. певности про те, скільки є греко-католицької шляхти, яка має бути спольщена. Не дає вона тимбільше тієї певности і тверезо думającym Полякам, навпаки, дає їм підставу думати, що тієї шляхти стільки нема і що шляхотська організація, яка об'єднує 245 тисяч членів, нараховує між собою багато-багато нешляхтичів і не-грекокатоликів.

„Огортає нас якесь здивування, — пише у своїх міркуваннях над тією квестією о. Урбан — що такий знавець предмету, як сенатор Пульнарівич, міг не давніше, як перед двома роками, так страшно помилитися на некористь польськості, обчислюючи загальне число зрущеної ходачкової шляхти ледви на чверть мільйона („спеціалісти“ від статистики з „Kuriera Poznańskiego“ та інших часописів піднесли число тих Поляків греко-католиків, що мають бути „відзискані для польськості“, аж до 1,200.000!! — *наша завв.*), а кс. Мйодоньскі перед чотирма роками ще більше помилився, подаючи тільки 100 тисяч.

„В цілій отій справі — пише Автор дальше — обертаємось у сфері якійсь затемненій і може щораз то темнішій. З другого боку цифри зорганізованої шляхти йдуть скоро в гору. Як розв'язати цю загадку? Звідки та шляхта у такій кількості береться?

„Уважніше читання різних чисел R o b u d k - и дає нам певні дані до розв'язання загадки. Насамперед спостерігаємо, що ряди Z. S. Z. (Союзу ходачкової шляхти) рекрутуються не з самої тільки греко-католицької шляхти. Стрічаємо, і то на провідних становищах в кружках Союзу, представників адміністрації, учительства і т. п. різnorodні одиниці, які з тією шляхтою мають малоспільного (охочих до незаслуженої кар'єри нині багато — *наша завв.*). Це безсумнівні Поляки й католики латинського обряду, яких зовсім не треба „відзискувати“ для польськості. Рівнож, коли читаємо, що

якийсь кружок постановив збудувати новий костел чи латинську каплицю, то догадуємося, що той кружок складається, як не виключно, то в більшості з Поляків-латинників, а не стрінули ми подібних резолюцій на річ греко-католицьких церков.

„Але в річ ще важніша, про яку довідуємось з видань Z. S. Z. Від якогось часу Союз розширив поняття шляхотства. Зпочатку говорено про шляхту, яка „переховує в скринях поживклі шляхотські дипломи“, але вже в р. 1937 сенатор Пульнарівич дав таку дефініцію шляхотства: „Szlachcicem jest ten, kto szlachetność ma w swym sercu i przoduje innym obywatelom siłą ducha, ofiarnością i pracą dla społeczeństwa“. А з числа 2 Робудк-и, друкованої спеціально для Волині (де Союз теж веде свою „благословенну“ діяльність — *наша завв.*), довідуємося, що після статуту „членом Союзу може бути кожний благодійний горожанин Річпосполитої Польської християнського (sic!) віроісповідання, який плекає польські лицарські традиції“ — тому то „членами Союзу є так люди, що походять з шляхотських родів, як також ті, які цього походження не можуть доказати документами“. А ще деінде — не памятаю вже де — вичитав я таке ядерне окреслення шляхотства, як кваліфікації на члена Z. S. Z.: „шляхтичем є той, хто шляхотно живе і служить вірно Польщі“. Інакше говорячи, нобілітації довершує сам Z. S. Z. (Związek Szlachty Zagrodowej); його легітимацийна карта має таке значіння, як шляхотські дипломи, виставлені колись королями, чи спеціальними геральдичними урядами.

Як бачимо, розрекламований Союз ходячкової шляхти гуртує не лиш греко-католицьких і шляхтичів-Українців, які — ми певні цього — є там нині у великій меншості, але й багато нешляхтичів і то Поляків латинського обряду, яких нема чого „відрушувати“ і відзискувати для польськості, бо вони все були Поляками. Сама ж шляхта, обнята тією організацією, була все східного обряду (православна, а потім греко-католицька) і все належала до української народности. Автор, опираючись на історію, каже, що в давній Польщі не вся шляхта належала до польської народности, але було багато й української шляхти, головню на Підкарпатті, де вона була ще перед завойованням галицької держави Казимиром В. і яка пізніше раз боролася по боці Польщі (під проводом Сагайдачного), то знов проти Польщі (в таборі Хмельницького). Тому відкидає рішучо гіпотезу, будьто би шляхта Підкарпаття, яка була буцімто розміщена там, щоби боронити границь Річпосполитої, була первісно латинського обряду і польської народности, і щойно згодом перейшла на грецький обряд і „зрушилася“.

„Історія не вміє нічого сказати про те, — каже Автор — коли для апостазія від віри і польської народності мала наступити, зрештою вона, а ргіогі здається просто неправдоподібною в католицькій державі, якою була Польща. Таке припущення кидало б само собою понуру тінь на ту шляхту, а також містило б у собі тяжке обвинувачення і католицької Церкви і польської державности, що через якийсь каригідне занедбання допустили б до такого релігійного й національного відступства саме того „лицарства“, яке, як цього хоче гіпотеза, спроваджено в ті околиці й осаджено, надаючи йому великі привілеї з тою метою, щоби стерегло „безпеки границь Річпосполитої“. Гарна була б то сторожа і гарні оборонці польськості! Вистарчить над тією гіпотезою хвилину застановитися, щоби її відкинути як безглузду і для Поляків обидливу.

„З цього виходить, — конклюдує автор — що коли в деяких випадках можна говорити про „відзискування“ для польськості колись зручених Поляків, то у відношенні до загалу греко-католицької ходачкової шляхти можна говорити тільки про її „здобуття“ для польськості, або просто про польонізацію частини українського (в оригіналі руського) населення н. пр. тієї його частини, що „шляхотно живе і Польщі вірно служити хоче“, що зрештою, як ми бачили, входить теж в обсяг діяльності Z. S. Z. Таке називання річей по імені було б чеснішою грою, а до того не треба було б роздмухувати статистику, чи тортурувати історію“ (*підкреслення наші*).

Просто і ясно! Ми теж такої самої думки. Шкода крутити, вишукувати аргументи, яких нема, натягати статистику й історію — коли до мети провадить і простіша і... трохи чесніша дорога. Думаємо, що це дуже добре знає й розуміє і голова Z. S. Z., — кс. дзекан Мйодоньскі, тому дивує нас, чому не заграє він в отверті карти.

Х.

Всячина.

До наших Впр. Передплатників. Це число (6, за червень) виходить без проповідничого додатку з тієї причини, що попереднє число вийшло аж з двома аркушами проповідей. Тому просимо Впр. ОО. Передплатників цього проповідничого додатку не реклямувати. Черговий додаток вийде з 7—8 числом „Ниви“ (за липень—серпень ц. р.). *Редакція.*

Ювілей Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея. Цього року припадає ювілей 40-ліття архієрейської служби галицького митрополита, Високопреосвященного Кир Андрея. Це справді рідкий ювілей і подія в історії нашої Церкви і нашого народу незвичайної ваги. Ще заки українське громадянство приступить до достойного святкування цього рідкого й радісного ювілею, Апостольський Престол вже висказав свою радість з цього приводу. Святіший Отець Пій XII. прислав Митрополитови відручне письмо, докладного змісту якого покищо не знаємо, в якому висловив йому найвище признання за його архипастирську працю та назначив його архієпископом при Апостольському Престолі. Це найвище відзначення в католицькій Церкві. Від нього вище є тільки кардинальство, якої то гідности митрополит Шептицький, з причин від Апост. Престола незалежних, не може нині дістати.

Одночасно з відручним письмом Св. Отця Високопреосв. Митрополит дістав окреме письмо з побажаннями від секретаря Конгрегації для Східної Церкви, кард. Тіссерана, в якому він висказує свої побажання і долучує свою радість до „радості Екцл. Митрополита і цілої Української Церкви“. „Сорокліття Епископства — пише кард. Тіссеран — обнімає собою усі події, то радісні, то сумні, але всі вони тісно звязані з католицьким життям вірних византійсько-словянського обряду, поставлених Божим Провидінням, щоби були наче тим братнім зовом до Єдності для незведених, що блукають ще непевні, або таки зовсім загублені й розсипані поза одним стадом, далекі від одного Пастиря. З цим добродійним зовом злучили Ваша Ексцеленція свій голос Епископа, Архієпископа й Митрополита та з великодушною, святою надією дали самі свідоцтво Правді, аж до прийняття жертви, коли зайшла потреба, жертви вигнання та знущань каторги. Це вже записане у Книзі Життя, у якій читає Наймудріший і Найлюбіший Господь наш Ісус Христос; але це все записане теж у вдячних серцях Ваших вірних і в світлій величі історії Вашого довгого епископства“.

Також Апост. Нунцій в Варшаві, архієп. Кортезі надіслав Митрополитови привітальне письмо.

З знаходь цього ювілею відправить Високопреосвящений Ювілят благодарственну св. Літургію в неділю дня 18. чер-

вня ц. р. в архикатедральному храмі св. Юра в сослуженні всіх наших Архирейів, крилошан Митрополичої Капітули і представників усіх монаших чинів, після чого уділить усім архирейського благословення.

Мирова акція папи Пія XII. В день своїх імянин Св. Отець прийняв на авдієнції членів Кардинальської Колегії, що прийшли йому зложити свої побажання. Дякуючи своїм найближчим дорадникам і співробітникам за побажання, Св. Отець виголосив довшу промову, у якій торкнувся важних сучасних справ. Теперішні часи — сказав Папа — повні подій, які невідомо, чи доведуть до конструктивного діла, чи до розкладу. Тому що Церква від початку свого існування заносила до Бога молитви за тріумф мира, Св. Отець остає завжди вірний цій почесній місії у світі, опанованім спорами і роздорами, конфліктами почувань та інтересів, екзальтацією ідей і гордих амбіцій, — у світі, повнім тривоги, який ще сам не знає, чи має свою долю узалежнити від ударів меча, чи від благородного панування права. Ніщо не може відтягнути Св. Отця від тієї святої та великої відповідальности, бо воно не далось б погодити з обовязками апостольської служби, колиб зовнішні перепони або страх перед фалшивими інтерпретаціями чи незрозуміння намірів і цілей папи здержали Св. Отця від виконування спасенної служби мира, що є якраз службою Церкви. Св. Отець пригадав, що перенятий до глибини душі бажанням мира і справедливости, вважав за відповідне в годині, у житті народів особливо важкій, повідомити кількох державних мужів великих європейських народів про небезпеку, щоби міжнародні спори не заогнилися до того ступня, який довів би до кривавого конфлікту. Внаслідок того кроку, який стрівувався загально з симпатією урядів і з вдячністю народів, папа одержав запевнення доброї волі і бажання вдержати мир, що його народи так дуже бажать.

Святкування ювілею хрещення Руси-України в Римі. В неділю дня 21. травня ц. р. відбулося торжетвенне святкування ювілею 950-ліття хрещення Руси-України в Римі, в самій базиліці св. Петра. На те святкування в церкві св. Петра дав дозвіл і його благословив Св. Отець Пій XII. Свято відбулося сторанням обох папських колегій, української й російської. Св. Літургію у византійсько-словянським обряді відправив Преосв. Єврейнов, єпископ для Росіян-католиків в сослуженні трьох отців Українців і трьох Росіян. Сослужителями були м. ін. о. ігумен Климентій Шептицький і о. ректор Йосиф Сліпий, які тоді були саме в Римі і яких Св. Отець прийняв на авдієнції. В св. Літургії і цілому святкуванні взяло участь кількох кардиналів і багато вищого духовенства й вірних. Співав обеднаний хор питомців української й російської колегії. Це було чи не перше богослуження у византійсько-словянським обряді у величавім храмі св. Петра — і воно зробило на учасників велике вражіння.

Смерть польських єпископів. В останніх тижнях польська католицька Церква втратила через смерть аж трьох єпископів, а саме єп. Лявбіца, гнєзненського суфрагана, єп. Генрика Пшездзєцького, ординарія підляського і єп. Франц. Лісовського ординарія Тарнівського. Єп. Пшездзєцький це визначний унійний діяч, за ініціативою і на просьбу якого Ап. Престол започаткував новоунійну акцію на наших північно-західних землях, сталий учасник пінських унійних конференцій, у своїх поглядах на унію та її реалізацію „білий крук“ серед Поляків.

Пок. Єпископ Лісовський відомий широким колам нашого духовенства як професор спеціальної догматики на львівському університеті, як людина незвичайно благородного серця і правдиво-братерського відношення до нашого духовенства й нашої Церкви.

Загальні Збори Товариства Допомоги гр.-кат. Убогих Церков ім. Св. Ап. Петра у Львові відбудуться дня 23. червня 1939 р., безпосередно по закінченню зборів Т-во св. Андрея в год. 14.30 попол. в салі Богословської Академії при вул. Коперника ч. 36 — зі звичайним порядком нарад.

Якщо у приписаному часі не буде достаточного числа членів, Загальні Збори відбудуться в год. 15 того самого дня при кожодчасній їх кількості.

З огляду на вагу справ, проситься членів о численну участь та по можности о заступництво всіх деканатів.

За Виділ:

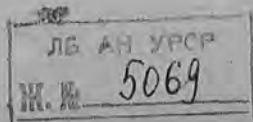
І. Никита Єп. Пат.
голова

о. Я. Чемеринський
секретар

На закінчення Ювілею 950 ліття хрещення Русі-України церкви, які не мають у себе трівких ювілейних пам'яток, справлять собі гобелінові хоругви з образами св. Володимира і св. Ольги, затверджені Митрополитим Ординаріатом, письмом з дня 24. IX. 1938. Ч. 10236/К. Хоругви є величини 1 м. × 75 цм., з поперечним дрючком і мосяжним окуттям, тільки без держака. Пара таких хоругов коштує 160 зл. і можна їх замовляти на адресу: Інж. Михайло Яцків, Робітня артист. килимів і гобелінових хоргов, Глиняни біля Львова (Gliniany k. Lwowa). Хоругви зроблені з дуже трівого матеріалу, закрашені заграничними красками, і дають повну гарантію, що на сонці не полиняють та будуть довго мистецькою прикрасою Церкви.

Печатається за дозволом Митрополитичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство, Львів. Редактор о. П. Козицький.
З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.

Wydaје Boh. Nauk. Towarzystwo, Lwów. Redaktor o. P. Kozickij
Z drukarni „Biblos“, Lwów, Japońska 7. — Tel. 214-78.

Новість для священиків!

Вийшов з друку новий, повний і дуже практичний

ЧАСОСЛОВ

Перше його видання з 1910 року вже давно вичерпалося і Видавництво ЧСВВ на загальне домагання Всечесних Отців, рішилося видати друге, незмінене та ще догідніше видання

цього ЧАСОСЛОВА

(Без огляду на те — що кілька літ тому випечатано підручний Єрейський Часослов на тонесенькім папері, більшого формату).

Новий, повний ЧАСОСЛОВ формату 10×15 сантиметрів. Догідний друк по одній колюмні складу на сторінку. Сторін 800.

ЦІНА: а) На тонкім сильнім папері

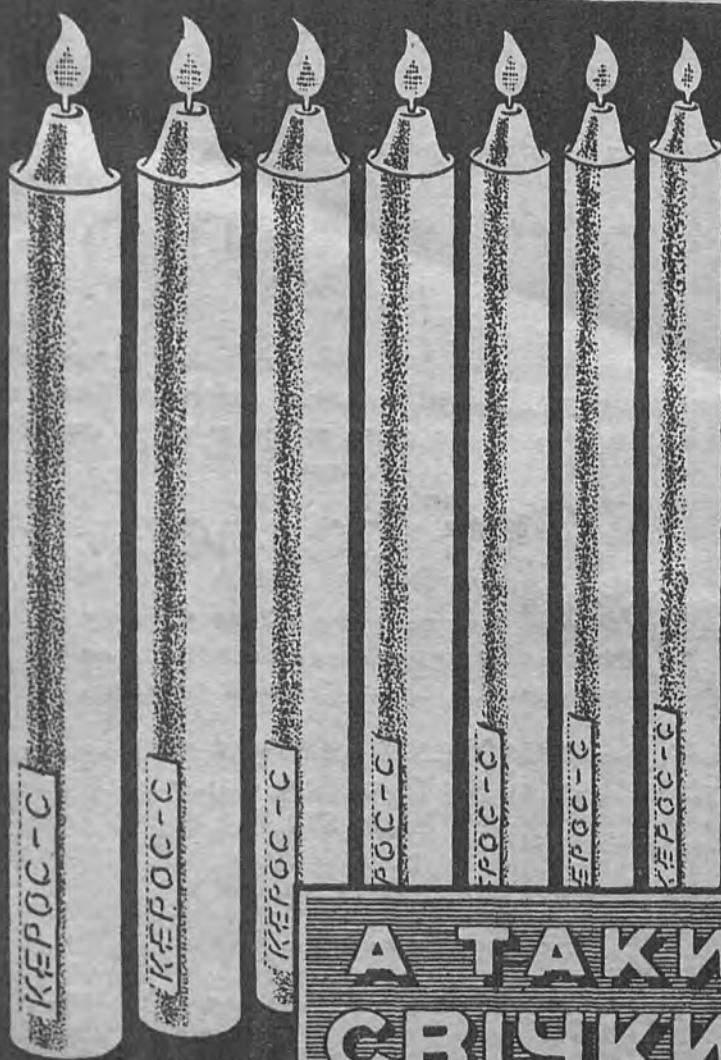
1) Оправа в шкіру зол. береги футерал склад.	16— зл. п.
2) " " червоні " " "	14— " "
3) " " в імітацію шкіри береги черв. " "	12— " "
4) Брошура	9— " "

б) на звичайнім папері (грубшім):

1) Оправа в шкіру золот. береги склад. футер.	14— зл. п.
2) " " червоні " " "	13— " "
3) " " імітація шкіри " червоні " "	11— " "
4) Брошура	8— " "

ВИДАВНИЦТВО ЧСВВ. В ЖОВКВІ

ЛНБ им. В. Стефаніка
ПРОБЕР-80-1487 г.

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ